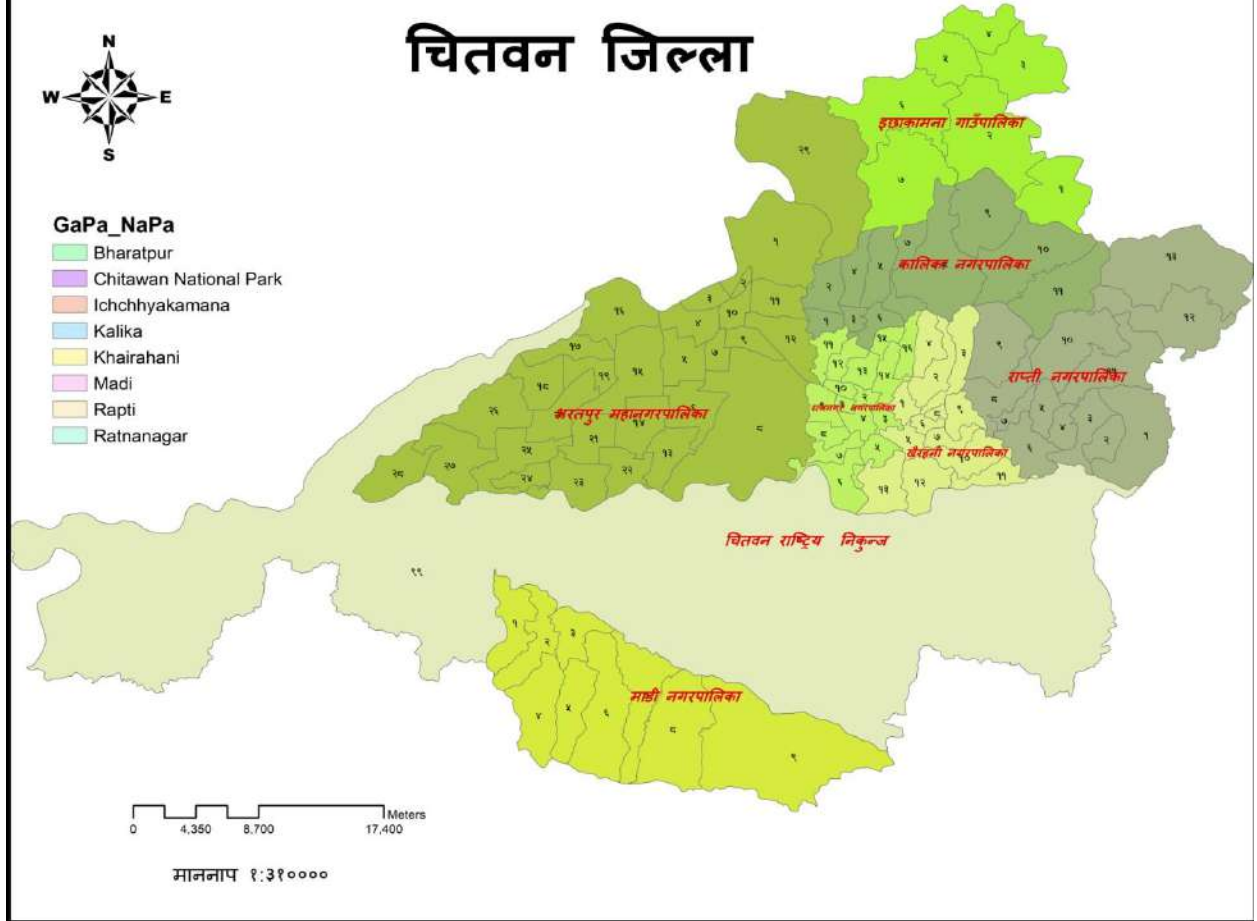

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना - २०८३ चितवन ।

Disaster Preparedness and Response Plan (DPRP) 2083, Chitwan

प्रकाशक
जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति
चितवन

१. परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

हाम्रो देश नेपाल, विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक एवं गैर प्राकृतिक प्रकोपको उच्च जोखिममा रहेको देश हो । कमजोर भौगर्भिक अवस्था, भू-बनावट, धरातलीय स्वरूप, जलवायु परिवर्तन, अव्यवस्थित बसोबास र सहरीकरण, वातावरणीय प्रभावलाई नजरअन्दाज गरी गरिने विकास निर्माण लगायतका विभिन्न कारणले निम्त्याउने प्रकोप र यसबाट सिर्जना हुने विपदका घटनाहरू नेपालमा बारम्बार हुने गरेका छन्, जसबाट वर्षेनी ठूलो जनधनको क्षति हुने गरेको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न प्रकोपको प्रवृत्ति, मात्रा एवं प्रकृति प्रतिकूल बन्दै जाँदा विपद व्यवस्थापनमा थप चुनौतिहरूको सामना गर्नु परिरहेको छ ।

विपद्को सामना गर्ने क्षमताको विकास केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्मको आवश्यकता हो । राष्ट्रिय तहमा विपद्को सामना गर्ने क्षमताको विकासमा भएका प्रयासलाई स्थानीय तहसम्म विस्तार गर्नु र विकास प्रक्रियामा सबै सरोकारवालासँग सहकार्य गर्नु आजको आवश्यकता हो । यसै क्रममा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, चितवनले जिल्लास्थित सरोकारवालासँग चरणबद्ध रूपमा अन्तरक्रिया गरी विपद्को सामना गर्ने प्रणालीको विकास स्वरूप भूकम्प, पहिरो, आगलागी, बाढी, महामारी, सुर्ख्खा खडेरीको सन्दर्भलाई लिएर यो विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरेको छ ।

विगतमा घटेका विपदका घटनाहरूको मूल्यांकन एवं विश्लेषण गरी यथासंभव त्यस्ता घटनाहरू दोहोरिन नदिन र घटनाहरू भइहाले पनि त्यसबाट हुने संभावित मानवीय तथा भौतिक क्षति र हानी नोक्सानी कम गर्न, साथै विपद्को समयमा प्रभावकारी ढङ्गले मानवीय सहायता परिचालन गर्न पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुका साथै विपद्को सामना गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्न मद्दत गर्दछ । विपद् जोखिमहरूको पूर्वानुमान गरी सोको व्यवस्थापनमा सरोकारवाला निकाय/कार्यालयको भूमिका तथा जिम्मेवारी स्पष्ट गर्न तथा उपलब्ध मानवीय, आर्थिक, भौतिक तथा अन्य साधन श्रोतहरूको समन्यात्मक रूपमा उच्चतम परिचालन गर्न प्रस्तुत योजनाले मार्गदर्शन गर्ने छ ।

चितवन जिल्लामा विपद्बाट उत्पन्न हुन सक्ने असहज अवस्थामा प्रभावितको खोज तथा उद्धार गरी मानव जीवन र सम्पत्ति तथा भौतिक संरचनाहरूको संरक्षण गर्नु यस प्रतिकार्य योजनाको प्रमुख उद्देश्य भएकोले यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । विपद्का विगतका अनुभवका आधारमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित बनाउन विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना आवश्यक भएकोले नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयबाट जारी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ (संशोधन २०७६) बमोजिम तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२. चितवन जिल्लाको संक्षिप्त परिचय :

१.२.१. भौगोलिक अवस्थिति:

चितवन जिल्ला नेपालका ७७ जिल्ला मध्येको एक जिल्ला हो, जुन बागमती प्रदेशको दक्षिण-पश्चिम भागमा अवस्थित छ । विश्व मानचित्रमा २७°२१'४५" देखि २७°५२'३०" उत्तरी अक्षांश र ८३°५४'४५" देखि ८४°४८' ५" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित यो जिल्ला २२३८.३९ वर्ग किलोमिटर (८६४.२५ वर्ग माइल) क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यस जिल्लाको भू-भाग समुद्री सतहबाट १४४ मिटर देखि १९४७ मिटरसम्मको उचाईमा रहेको छ । यो जिल्ला तराईको भावर प्रदेश देखि महाभारत पर्वत सम्म फैलिएको छ । जिल्लाको पूर्वतर्फ मकवानपुर र पर्सा, पश्चिमतर्फ नवलपरासी र तनहुँ, उत्तरतर्फ गोर्खा र धादिङ्ग जिल्लाहरू पर्दछन् भने दक्षिणतर्फ भारतको उत्तर प्रदेश र विहार राज्य पर्दछ । जिल्लाको धेरैजसो भू-भाग चितवन उपत्यकामा रहेको छ भने उत्तरी भागमा महाभारत पर्वत शृङ्खला पर्दछ ।

नेपालको सबैभन्दा पुरानो चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज यसै जिल्लामा पर्दछ । युनेस्कोको विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत यो राष्ट्रिय निकुञ्ज ९५२.६३ वर्ग किलोमिटर (३६७.८१ वर्ग माइल) क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । तीन वटा प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र र छ वटा प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र रहेको चितवन जिल्लामा एक महानगरपालिका र पाँच नगरपालिका साथै एक गाउँपालिका गरी जम्मा सात वटा स्थानीय तहहरु रहेका छन् ।

१.२.२. जिल्ला सदरमुकाम र प्रमुख आर्थिक व्यापारिक केन्द्रहरु

चितवन जिल्लाको सदरमुकाम भरतपुर महानगरपालिकास्थित भरतपुरमा रहेको छ, जुन नेपालका ठूला सहरमध्येको एक हो भने यहाँका अन्य प्रमुख शहर तथा व्यापारिक केन्द्रहरुमा नारायणघाट, पर्सा, नारायणगढ, टाँडी, पर्सा, खैरहनी, पर्साढाप, मुग्लिन, चनौली, रामपुर, मंगलपुर, जगतपुर, गितानगर, शिवनगर, भण्डारा, कुरिनटार, वसन्तपुर, बरुवा बजार, पटिहानी, पार्वतीपुर, शारदानगर, मेघौली आदि रहेका छन् । भरतपुर खास गरी मध्ये क्षेत्रमा बसोवास गर्ने नेपालीहरुका लागि उच्च शिक्षा, स्वास्थ्य, व्यापार र यातायातको केन्द्र बिन्दु मानिन्छ । संघीय राजधानी काठमाण्डौसँग जोड्ने निकटतम राजमार्ग र पूर्व पश्चिम राजमार्गको संगमस्थलमा रहेको हुँदा व्यापार, उद्योग, कृषि, पर्यटन लगायका क्षेत्रमा भरतपुर र समग्र चितवन नेपालमै एक प्रशिद्ध स्थानको रुपमा रहेको छ । प्राकृतिक सुन्दरता, भौगोलिक जैविक, साँस्कृतिक एवं धार्मिक विविधताको कारण चितवन जिल्ला आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको लागि नेपालका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यहरुमध्ये पर्दछ ।

१.२.३. प्रमुख नदी तथा जलभण्डार

चितवन जिल्ला भएर बग्ने प्रमुख नदी तथा खोलाहरुमा नारायणी, राप्ती, लोथर, रिउ, कायर खोला, रिग्दी आदी पर्दछन् भने बीसहजारी ताल, सत्रहजार ताल, सत्ताइसहजार ताल, अठ्ठाइस हजार ताल, नन्दभाउजु ताल, तमोरघैला ताल, कसरा ताल, मन्जुरा ताल, अन्जुरा ताल, गडुवा ताल, मुण्डा ताल, देवी ताल, बैकुण्ठ ताल, अन्जना ताल, परशुराम कुण्ड आदि यहाँ अवस्थित ताल तथा कुण्डहरु हुन् ।

१.२.४. प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु

देवघाट, बागेश्वरी, गणेशस्थान, शिवघाट, त्रिवेणी, गोद्धक, पाण्डवनगर, सोमेश्वर कालिका, बिक्रमबाबा, चित्रसारी, जुट्पानी कालिका, उपरदाडगढी, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, सौराह, कुरिनटार, पुरानो गढी, सोमेश्वर गढी, कविलासपुर गढी, सिराईचुली आदि यहाँका मुख्य ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु हुन् । जिल्लामा अवस्थित सौराहा, मेघौली, टाइगरटप, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, नारायणी, त्रिशुलीमा गरिने जलविहार बाह्य पर्यटनका आकर्षणको रुपमा रहेका छन् भने देवघाट, त्रिवेणी, वाल्मीकि आश्रम, गोद्धक, बिक्रमबाबा, बागेश्वरी, चित्रसारी, लगायतका स्थलहरु धार्मिक एवम् आन्तरिक पर्यटकहरुका लागि अकर्षण बन्दै आएका छन् ।

१.२.५. जलवायु

चितवन समशितोष्ण र उष्ण प्रदेशीय हावापानी भएको र मनसुनको समयमा उच्च वर्षा हुने ठाउँ हो । यस क्षेत्रमा मनसुन प्रायः जुन महिनाको मध्यदेखि सुरु हुन्छ र सेप्टेम्बर महिनाको अन्त्यतिर वर्षामा कमी आउँछ । यस अवधिमा यहाँ वार्षिक सरदर २५०० मिलिमिटर वर्षा हुने गरेको पाइन्छ ।

१.२.६. जनसंख्या

औलोको घरको रुपमा चिनिने चितवन जिल्ला आजभन्दा करिब पाँच दशक अघिसम्म मानव बसोबासको दृष्टिले प्राथमिकतामा पर्ने गरेको नपाइएता पनि त्यसयता नेपालका प्राय सबैजसो जिल्लाका मानिसहरु बसाइसराई गरी यस जिल्लामा आई बसोबास गर्ने गरेको पाइन्छ । तसर्थ चितवन जिल्ला विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी, धर्म र संस्कृतिको विविधता भएको जिल्लाको रुपमा चिनिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार जिल्लाको परिवार संख्या १,७९,३४५ र कुल जनसंख्या ७,१९,८५९ रहेको छ जस मध्ये पुरुष ३,५१,७८९ र महिला ३, ६८,०७० रहेको छ । स्थानीय तहगत जनसंख्या विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

स्थानीय तह	वडा संख्या	परिवार संख्या	जम्मा	पुरुष	महिला	जनघनत्व
भरतपुर म.न.पा.	२९	९६,५९१	३,६९,२६८	१,७८,८९७	१,९०,३७१	८५३
रत्ननगर न.पा.	१६	२२,४०३	८९,९०५	४३,५३१	४६,३७४	१,३०९
राप्ती न.पा.	१३	१५,२१५	६६,६१७	३२,६७७	३३,९४०	३१४
खैरहनी न.पा.	१३	१६,३९५	६७,३८५	३२,३३२	३५,०५३	७८८
कालिका न.पा.	११	१२,२५८	५२,१६४	२५,४९१	२६,६७३	३५०
माडी न.पा.	९	१०,१२०	३८,२९५	१८,०८३	२०,२१२	१७५
इच्छाकामना गा.पा.	७	६,१८५	२७,६४३	१४,००७	१३,६३६	१६६
संस्थागत	-	१७८	८,५८२	६,७७१	१,८११	-
जम्मा	९८	१,७९,३४५	७,१९,८५९	३,५१,७८९	३,६८,०७०	३२५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

खण्ड - २

२. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको परिचय

२.१. योजनाको पृष्ठभूमि:

नेपाल भूकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, हावाहुरी, चट्याड, खडेरी, अतिवृष्टी, अनावृष्टि, शितलहर जस्ता प्रकोपबाट उच्च जोखिममा रहेको छ । यस्ता विपद्हरुबाट जोगाउन, प्रकोप सिर्जित विपद्को समयमा प्रभावकारी रुपमा मानवीय सहायता परिचालन गर्न र सम्बन्धित निकायहरुको जिम्मेवारीलाई प्रष्ट किटान गर्नका लागि विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । आपत्कालमा गरिने प्रभावकारी मानवीय प्रतिकार्यमा संलग्न निकायहरुको पूर्वतयारीको स्तर र उनीहरुको क्षमता तथा सबै तहमा उपलब्ध स्रोत साधनले ठूलो प्रभाव पर्दछ । तसर्थ प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित जुनसुकै खालका विपद्का घटनाबाट हुनसक्ने जीउधनको क्षतिलाई न्यून गर्नका लागि र विपद्को समयमा मानवको जीवन रक्षाकालागि विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना एउटा महत्वपूर्ण ब्यवस्थापकिय पक्ष हो । विपद्बाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय क्षति तथा धन सम्पत्ति र आधारभुत सेवा सुविधाहरुको हानी नोक्सानी कम गर्नका साथै विपद्को समयमा प्रभावकारी रुपमा मानवीय सहायता परिचालन गर्न विपद् पूर्वतयारी महत्वपूर्ण हुन्छ । तसर्थ प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपहरुबाट हुन सक्ने विपद्का घटनाबाट मानिसको जीउधन, विकास पूर्वाधार तथा सेवाहरुको क्षतिलाई कम गर्न विपद् पूर्वतयारी तथा आपत्कालीन प्रतिकार्यलाई मजबुत बनाउन जरुरी छ ।

पूर्वतयारीले विपद्को सामना गर्ने क्षमतालाई वृद्धि गर्ने र समुदायहरूलाई विपद् उत्थानशील गराउने कार्यमा मद्दत पुर्याउँदछ । यसका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा संलग्न सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरूको जिम्मेवारीलाई प्रष्ट किटान गरी उनीहरूको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमताका साथै स्रोत साधनको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु पर्दछ । यसै सन्दर्भमा गृह मन्त्रालयले तयार गरेको “विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७” (संसोधन २०७६) को आधारमा जिल्ला स्थित सरोकारवालासँग समेत छलफल अन्तरक्रिया गरी जोखिम न्यूनीकरण र सामना गर्ने क्षमताको विकास गर्न जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई हरेक वर्ष अद्यावधिक गर्दै आएको छ । सोही योजनालाई समयसापेक्ष पुनरावलोकन तथा अद्यावधिकरण गर्ने क्रममा “विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ (संसोधन २०७६)” ले निर्धारण गरेका विधि तथा प्रक्रिया पूरा गरी “विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०८१” तर्जुमा गरिएको छ ।

२.२. योजनाका उद्देश्यहरू:

विपद्को समयमा विपद् प्रभावितको जीवन र बहुमूल्य सम्पत्तिको संरक्षण तथा सुरक्षा गरी मानिसमाथि आईपर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न स्थानीय साधन तथा स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र जवाफदेहीयुक्त मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यलाई संस्थागत रूपमा प्रवर्द्धन गर्नु यस योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ । योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्य निम्न बमोजिम छन्

- विपद् प्रभावित व्यक्ति, परिवार र समुदायलाई तत्काल उद्धार गरी मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु,
- विपद् प्रभावित मानिसलाई सुरक्षित र सम्मानजनक जीवनयापनका लागि आधारभूत सहयोग उपलब्ध गराउनु,
- विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि स्थानीय तहसंगको समन्वय र सहकार्यलाई थप मजबुत बनाउनु,
- उपलब्ध न्यूनतम साधन-स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै साधन-स्रोतको खोजी गरी नेपाल सरकारबाट भएका निर्णयको कार्यान्वयन गर्न सरोकारवाला निकाय तथा सङ्घसंस्थासँग प्रभावकारी समन्वय गर्नु,
- विकास प्रक्रियामा जोखिम न्यूनीकरण विधिलाई मूल प्रवाहीकरण गरी विपद्जन्य जोखिम कम गर्न र विपद्पछिको पुनर्लाभ प्रक्रियालाई अघि बढाउने आधार तयार गर्नु ।

२.३. योजनाको आवश्यकता तथा महत्व

विपद् व्यवस्थापनभित्र गरिने विभिन्न चरणका कार्यहरू मध्ये प्रतिकार्य योजना विपद्का घटना घटे लगत्तै देखि स्थिति सामान्य नभएसम्म कार्यान्वयन हुन्छ । विपद्को यो समय ज्यादै संवेदनशील भएको र यस समयमा गरिने मानवीय सहयोगका कार्यले क्षति तथा नोकसानी उल्लेख्य मात्रामा घटाउन सकिने भएकाले यस योजनाको निकै ठूलो महत्व रहेको हुन्छ । यस योजनाको आवश्यकता र महत्वलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ:

- मानवीय सहायता एवम् विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा संलग्न निकाय एवं उपलब्ध स्रोत साधन पहिचान गराउँछ,
- विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि अपुग स्रोत पहिचान गरी त्यसको पूर्तिको व्यवस्था गर्न आवश्यक वातावरण मिलाउँछ,
- विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा विभिन्न विषयक्षेत्र अन्तर्गतका निकायहरूको भूमिका निर्धारण गरी विपद्का असरहरूको सामना गर्न एकीकृत प्रयासलाई सुनिश्चित गर्छ,
- विपद्को समयमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित गर्न सुनिश्चितता दिन्छ,

- विपद्को जोखिम कम गर्न सरोकारवाला र समुदायलाई हातेमालो गर्ने प्रेरणा दिन्छ,
- उद्धार र राहत जस्ता कार्यमा प्रभावित समुदायको समान पहुँचको प्रत्याभूति गर्छ,
- आपत्कालीन समयमा सूचना र जानकारी प्रक्षेपणलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ,
- खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता प्रवर्द्धनका विषयलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ,
- क्षेत्रगत रूपमा कामको बाँडफाँड हुने हुँदा मानवीय सहयोग पारदर्शी, प्रभावकारी र व्यवस्थित हुनुको साथै सेवाप्रदायकमा जवाफदेही र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउँछ ।

२.४. योजनाको अपेक्षित नतिजा:

विपद् जोखिम व्यवस्थापन भित्र गरिने विभिन्न चरणका कार्यहरूमध्ये विपद् पहिले जोखिम न्यूनीकरणका आधारभूत कार्य, विपद् परे लगत्तै स्थिति सामान्य नभएसम्म गरिने प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी र तत्कालीन पुनर्लाभका लागि कार्य गरिने भएकाले यस योजनाबाट विपद् प्रभावित मानिसको अधिकारको रक्षा, आपतकालीन जीविकोपार्जनमा सहयोगका साथै विपद् जोखिम व्यवस्थापनका क्षेत्रमा समेत सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस योजनाका केही अपेक्षित नतिजा देहायअनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ:

- विपद् पहिले गर्नु पर्ने आधारभूत पूर्वतयारीका कार्य सुनिश्चित हुनेछन् ।
- विपद्को समयमा मानवीय सहयोग कार्यलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित गर्न सकिनेछ ।
- विपद्को पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि सरोकारवाला र समुदायबीच समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि हुनेछ ।
- प्रभावितलाई आफ्नो अधिकार र दायित्वको बारेमा सचेत हुने अवसर प्राप्त हुनेछ ।
- उद्धार र राहत जस्ता कार्यमा प्रभावित समुदायको समान पहुँचमा अभिवृद्धि हुनेछ ।
- सामाजिक, सांस्कृतिक सद्भाव अभिवृद्धि भएर विपद्को सामना गर्न सबै एकजुट हुने वातावरण तयार हुनेछ ।
- क्षेत्रगत रूपमा कामको बाँडफाँड भएकाले मानवीय सहयोग पारदर्शी, प्रभावकारी र व्यवस्थित हुनुको साथै सेवाप्रदायक निकायमा जवाफदेहीता र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास हुनेछ ।

२.५. योजनामा समावेश भएका विषयवस्तुहरू

यस विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा समावेश विषयवस्तुहरू मुख्यतया देहायअनुसार छन्

- जिल्लाको समग्र वस्तुस्थिति विवरण,
- विपद्बाट प्रभावित हुन सक्ने क्षेत्र एवं समुदायको संख्या र अवस्थिति,
- उपलब्ध क्षमता (विपद्सँग जुध्ने र प्रतिकार्यमा उपलब्ध हुन सक्ने),
- विपद् जोखिम विश्लेषण,
- पूर्व चेतावनी प्रणाली,
- खोज तथा उद्धार व्यवस्था,
- आश्रय घर (सेल्टर) वा क्याम्प व्यवस्थापन प्रणाली,
- राहत व्यवस्था र वितरण,
- खाद्य सामग्री र गैर खाद्य सामग्रीको भण्डार अवस्था,

५

- प्रतिकार्यमा संलग्न साझेदारहरुको भूमिका र जिम्मेवारीको निर्धारण,
- हरेक निकायमा विपद् सम्पर्क व्यक्तिको पहिचान र विपद्को समयमा नियमित सञ्चार सम्पर्कको व्यवस्था,
- मानवीय सहायताकर्मीले गर्ने सहयोग (के, कसले, कहिले, कहाँ, कसरी उपलब्ध गराउने हो सोको पहिचान) उपलब्ध गराइएको हुनेछ।
- सरोकारवाला सरकारी तथा गैर सरकारी संघ/संस्थाको विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि हुने

२.६. योजना तर्जुमा प्रक्रिया

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा प्रकृया केवल "योजना तर्जुमा" गर्ने मात्र नभई यो भैरहेको योजनालाई नियमित रूपमा पुनरावलोकन तथा अद्यावधिक गर्ने र चेतना अभिवृद्धि गर्ने महत्वपूर्ण कार्य हो।

सम्बन्धित तहमा कार्यरत विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा संलग्न निकायहरुसंगको सहकार्यमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने मुख्य जिम्मेवारी सम्बन्धित विपद् व्यवस्थापन समितिको भए अनुरूप विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाको अवधारणागत ढाँचा तल प्रस्तुत गरिएको छ।

क्षेत्रगत अवधारणा अनुसार विभिन्न ११ वटा विषयगत क्षेत्र (Cluster) को पहिचान गरिएको छ। जिल्लास्थित सबै स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय तथा सरोकारवाला निकायहरुबाट सूचना तथा तथ्याङ्कहरु माग संकलन गरिएको छ। जिल्लास्तरीय सरोकारवालाहरुसंग छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरी प्राप्त भएका सूचना, तथ्याङ्क र सुझाव समेतको आधारमा विज्ञको सहयोगबाट "विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ (संसोधन २०७६)" समेतका आधारमा पुनरावलोकन गरी योजनाको मस्यौदा तयार भयो। प्रस्तुत मस्यौदा उपर मिति २०८१/०२/३१ गते र यस पूर्व विभिन्न मितिहरुमा बसेका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको आयोजनामा सञ्चालित बहुसरोकारवाला निकायहरुको बैठकमा छलफल एवं बिश्लेषण भई प्राप्त भएका राय सुझावहरुलाई समेत समावेश गरी "जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, - २०८३" तयार गरिएको छ।

(Handwritten signature and stamp)

२.७. योजनाका सीमा:

यस योजनाका सीमा निम्न अनुसार रहेका छन्.

१. यस योजनाले विगतको अनुभवको आधारमा भूकम्प, बाढी, डुवान, कटान आगलागी, चट्याङ जस्ता विपद्का घटनाबाट २०८३ सालमा प्रभावित हुन सक्ने परिवार ५०,५०० र जनसंख्या २,००,००० अनुमान गरिएको छ। पूर्वतयारी र प्रकोपको स्तर अनुसार वास्तविक क्षति तथा नोक्सानीको आकार घटबढ हुन सक्नेछ।
२. कार्ययोजना राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुरूप क्षेत्रगत (Cluster) अवधारणाका आधारमा तर्जुमा गरिएको छ। जिल्लास्थित मानवीय सहायतामा संलग्न निकाय तथा संस्थाहरुले आफ्नो नेतृत्वलाई प्रभावकारी नबनाएको खण्डमा क्षेत्रगत अवधारणाको कार्यान्वयन कमजोर हुन सक्नेछ।
३. विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन विपद् स्थल, बन्दोवस्ती व्यवस्थापन र आपत्कालीन स्वास्थ्य सेवा योजना महत्वपूर्ण हुन्छ। अतः यस योजनामा उल्लेख भए अनुरूप विभिन्न विषयगत समितिका बैठकहरु बसी यस सम्बन्धमा थप गृहकार्य गरी स्पष्टता कायम गर्न सकिएमा मात्र यो योजना प्रभावकारी हुन सक्नेछ।
४. विपद् पर्दाको अवस्थामा योजना अनुरूप मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसँग स्रोतको अभाव हुन सक्ने भएकोले योजना अनुरूप विपद् प्रतिकार्यका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न संघीय सरकार, प्रादेशिक सरकार र मानवीय सहायतामा संलग्न संघसंस्थाहरुको सहयोग लिनुपर्ने अवस्था छ।
५. यस योजनामा समुदायस्तरमा गएर सूचना संकलन गरिएको छैन जसले कति घरधुरी प्रभावित हुन सक्छन् भनेर यकिन तथ्याङ्क लिन सकिएको छैन। विगतका वर्षहरुको उपलब्ध विवरणहरु र बाढीको घटनामा प्रभावित जनसंख्यामध्ये शिविरमा आश्रित हुनु परेको विवरणलाई आधार मानी प्रभावित हुन सक्ने घरधुरी र जनसंख्या लिइएको छ।
६. योजना कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा सम्बन्धित सरकारी कार्यालय, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय, नीजि क्षेत्र, गैर सरकारी तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी क्षेत्र, संयुक्त राष्ट्र संघका निकायहरुले वार्षिक योजना बनाउँदा यसमा रहेका पक्षहरुलाई समेत समेटी योजनामा राख्ने र बजेट छुट्याउनुपर्ने हुन्छ।

२.८. लक्षित समूह

यस जिल्लामा बाढी डुवान, चट्याङ्ग, हावाहुरी, पहिरो, जनावर आतङ्क आदि प्रकोपहरु समस्याहरुको रुपमा बढ्दो क्रममा छन्। यस वर्षको मौसम पूर्वानुमान र बिगतका वर्षहरुको प्रभाव तथा क्षतिलाई मध्यनजर एवम् बिश्लेषण गर्दा यस वर्ष पनि देहाय अनुसार घरधुरी र जनसंख्या प्रभावित हुने देखिन्छ।

प्रकोप	भरतपुर		कालिका		रत्ननगर		माडी		खैरहनी		राप्ती		इच्छाकामना		जम्मा	
	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या
बाढी कटान डुवान	३००००	१००००००	१०५०	६०००	५०००	१७०००	४५००	२००००	३२०	१६००	११०००	५१०००			५०५००	२०००००
पहिरो	३००	१०००	१००	३५०							२००	७२०	१२५६	६२८०	१५५६	८३५०

Handwritten signatures and marks at the bottom of the page.

२.९. पूर्वतयारीका सामान्य सिद्धान्तहरू

पूर्वतयारी कार्य गर्दा सबै साझेदारहरूले अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्तहरू देहाय बमोजिम हुने छन्।

- जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत एकद्वार नीति अनुरूप समग्र समन्वयको काम हुनेछ। प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले समन्वयका लागि अन्य संघसंस्थाहरूको सहयोग लिन सकिने छ।
- विषयगत इकाईबाट समेत आवश्यक समन्वय गर्ने र समन्वय गर्दा मुख्य माग वा आधारभूत आवश्यकता पुरा गर्ने विषयलाई बढी ध्यान दिनु पर्नेछ।
- विपद् पूर्वतयारी एवं उद्धार कार्यका लागि दक्ष जनशक्ति, आर्थिक, भौतिक सुविधा तथा स्थानीय सञ्जालमा आधारित गैरसरकारी संस्थाहरू भएकाले त्यस्ता संस्थाहरूलाई क्षमता अनुसार प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिनेछ।
- पूर्व निर्धारित रूपमा समन्वय, सहयोग, साझेदारी, सहकार्य, निर्देशन र नियन्त्रणको कार्यमा एकरूपता कायम गरिनेछ।

२.१०. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति

विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ बमोजिम जिल्ला स्तरमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्न देहाय बमोजिमको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था गरिएको छ।

● प्रमुख जिल्ला अधिकारी	- अध्यक्ष
● जिल्ला समन्वय समितिको प्रतिनिधि	- सदस्य
● जिल्ला भित्रका स्थानीय तहका अध्यक्ष तथा प्रमुख	- सदस्य
● स्वास्थ्य सम्बन्धी विषय हेरन्ने जिल्लास्थित कार्यालयको प्रमुख	- सदस्य
● जिल्ला स्थित सुरक्षा निकायका प्रमुखहरू	- सदस्य
● जिल्ला स्थित पूर्वाधार तथा सामाजिक विकाससँग सम्बन्धित कार्यालयका प्रमुखहरू	- सदस्य
● राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका जिल्लास्थित प्रमुख वा प्रतिनिधि	- सदस्य
● नेपाल रेडक्रस सोसाइटीको जिल्लास्थित प्रमुख	- सदस्य
● गैरसरकारी महासंघको जिल्लास्थित प्रमुख	- सदस्य
● नेपाल पत्रकार महासंघको जिल्लास्थित प्रमुख	- सदस्य
● उद्योग वाणिज्य महासंघको जिल्लास्थित प्रमुख	- सदस्य
● प्रमुख जिल्ला अधिकारीले तोकेको अधिकृत	- सदस्य

५

५

५

५

खण्ड - ३

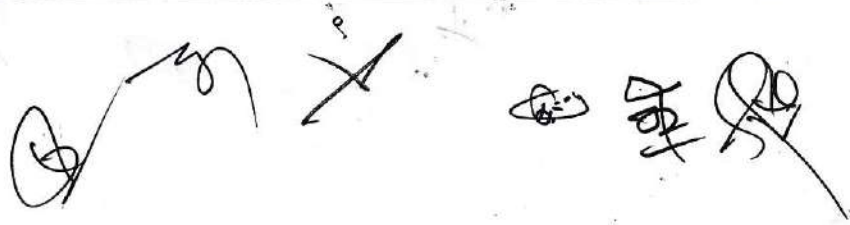
३. विपद्को प्रभाव र क्षति न्यूनीकरणका लागि भएका संस्थागत प्रयास

३.१. विपद्का घटनाहरूको अवस्था

यस जिल्लामा महाभारत र चुरे पर्वतमालाबाट उत्पन्न भएर बग्ने दर्जनौँ साना तथा ठूला नदीले खासगरी मनसुन सक्रिय भएको समयमा उत्पन्न गर्ने विपद्का कारण चितवन जिल्लाका बिभिन्न क्षेत्रहरू वर्षेनी जोखिम झेल्न बाध्य भएका छन्। विपद् पूर्वतयारीका बिषयमा पर्याप्त ज्ञानको अभाव, नदी कटान क्षेत्रहरूमा कमजोर तटबन्ध, वर्षेनी नदीले आफ्नो बहाव परिवर्तन गर्दै जानु, प्राकृतिक श्रोत साधनको अत्यधिक दोहन, विकास निर्माणका कामहरू विपद् मैत्री नहुनु आदि यसका मुख्य कारण रहेका छन्। वर्षायाममा थोरै समयमा अति धेरै पानी पर्नु, लामो समयसम्म पानी पर्नु, खोला खोल्सामा अत्यधिक पानी बग्नु, कटानको परिणाम स्वरूप बाढी तथा पहिरोको कारण नदी किनारका बासिन्दा बिस्थापित हुनु, कृषि बाली तथा पशु चौपायाको क्षति आईपर्नु, भौतिक तथा मानवीय क्षति जस्ता विपद्जन्य घटना आई पर्ने गरेका छन्। चितवन जिल्लाको लागि विपद् जोखिमको अवस्था र मुख्य प्रकोपहरू निम्न अनुसार पहिचान तथा बिश्लेषण गरिएको छ।

३.१.१. प्रमुख खोला तथा नदीहरू र तिनले क्षति पुऱ्याउन सक्ने संभावित स्थानहरू:

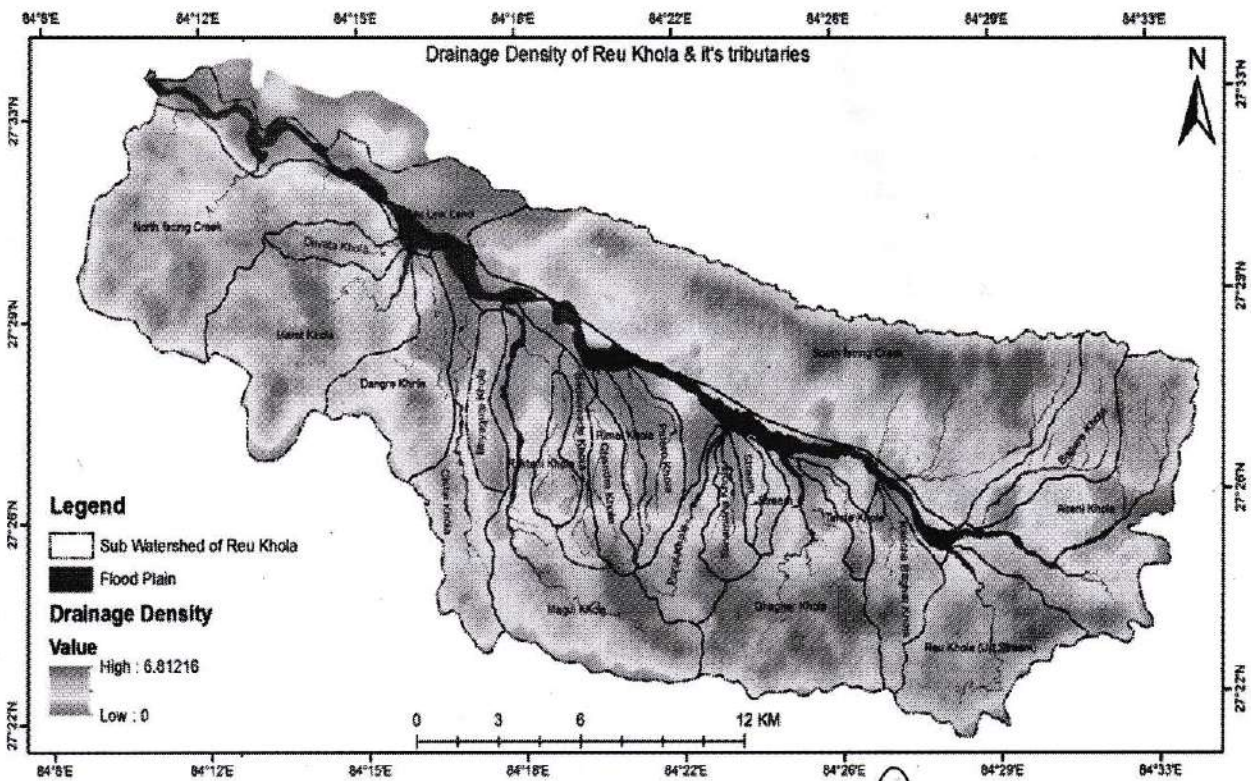
सि.नं	खोला/नदी	विगतमा प्रभावित भएका र आगामी समयमा प्रभावित हुन सक्ने क्षेत्रहरू
१	नारायणी नदी	भरतपुर महानगरपालिका: वडा १. ठिमुरा क्षेत्र, देवघाट क्षेत्र, नारायणी नदी किनार क्षेत्र वडा ३. बाह्रघरे, संसारीमाई, नन्तमाग वडा ४. शिवघाट, धर्मचोक, राममन्दिर, गैडाचोक, यज्ञपुरी वडा १६ झनझने, सानो गढी वडा १७ गोब्रेनी, गाजीपुर, शिवालय, युवा क्लब भवन, वडा कार्यालय क्षेत्र वडा १८ गाजीपुर क्षेत्र वडा १९. मलडाडा, अमर टोल वडा २६ बिच टोल भगडी, चौतारी टोल, हिरापुर, सिसे, खयरघारी वडा २७ तेलौली, बुद्धनगर, मेघौली, धर्मपुर, शान्ति चौक, दप्रेनी क्षेत्र, वडा २८ न्यूरेनी, गोलाघाट जितपुर वडा कार्यालय, जितपुर, आलवास, सिआवास क्षेत्र, लखौरी तामाङ्ग।
२	राप्ती नदी	भरतपुर महानगरपालिका: वडा १३. सिमलगौरी, छितामाई वडा २२ बोटे टोल, पदमपोखरी, घटकाई, गैडा चोक, नदी किनाराका वस्तीहरू वडा २३ घैलाघारी टोल, दराई टोलको तल्लो बेल्ट, बट्टाडी टोल, बिक्रमचोक टोल, केरुङ्गा खोला क्षेत्र वडा २४ साबिक जगतपुर ७, ८ र ९ क्षेत्र वडा २५ बोटे टोल, सिमरेनी, खोखनी, बयरघारी क्षेत्र। वडा २७ बुद्धनगर, मेघौली, धर्मपुर, शान्ति चौक, दप्रेनी क्षेत्र, वडा २८ गोलाघाट जितपुर वडा कार्यालय, जितपुर, आलवास, सिआवास क्षेत्र। खैरहनी नगरपालिका: वडा नं ११, १२ र १३। रत्ननगर नगरपालिका: वडा नं ५, ६, ७, ८, ९ राप्ती नगरपालिका: वडा नं १, २, ३, ४, ५, ६, ७
३	रिउ खोला	माडी नगरपालिका: गोविन्दबस्ती, कृष्णनगर, शिवद्वार, दिवानगर, गौरीनगर, संतानेश्वर, हरिनगर, सिमरा, रतनी, धोवाह, पौवारी, भैरवपुर, गर्दी, सरुवा, बनकट्टा, पाण्डवनगर, अमिलिया
४	बाँदरमुढे खोला	माडी नगरपालिका: कल्याणपुर, रामराज्यपुर
५	मुगई खोला	माडी नगरपालिका: वडा नम्बर ३ र ४ बघौडा, पौवारी, लौगई, सिधुवा, खैरहनी
६	डाङ्ग्रे खोला,	माडी नगरपालिका: सरुवा
७	घाँघर खोला	माडी नगरपालिका: कृष्णनगर, गणेशकुन्ज, कान्तिपुर, बाह्रघरे, शिवद्वार, खरखट्टा
८	मरोट खोला	माडी नगरपालिका: बोटेटोल
९	च्यात्राखोला	खैरहनी नगरपालिका: वडा नं ९। राप्ती नगरपालिका: ६, ७, ८ र ९ का अधिकाँस भागहरू

सिर्न	खोला/नदी	विगतमा प्रभावित भएका र आगामी समयमा प्रभावित हुन सक्ने क्षेत्रहरू
१०	कयर खोला	खैरहनी नगरपालिका: वडा नं १, २, ४। रत्ननगर नगरपालिका: वडा नं १६, ३, ४ कालिका नगरपालिका: वडा नं ८ र ९। गत वर्षहरूमा ५०० घरधुरी भन्दा बढी जोखिममा हुने गरेकोमा हाल तटबन्धनका कारण न्यूनीकरण भई १०० घरधुरी
११	रिम्दीखोला,	इच्छाकामना
१२	लोथरखोला	रत्ननगर नगरपालिका: वडा नं ३, ४, ५, ६, ७
१३	बुढीराप्ती	राप्ती, खैरनी
१४	१० वटा खोला	इच्छाकामना गाउँपालिका: वडा नं २ मा रिम्दी खोलाबाट तल्लो काउले, वर्ल्याङ्ग, माथिल्लो हुस्ती, तल्लो हुस्ती, चुने र धनवाशेवस्ती तथा आशा खोला वडा नं ३ मा वारवाङ्गखोला र मौवाखोला वडा नं ४ मा नाग्दी खोला वडा नं ६ मा काली खोला वडा नं ७ मा मूलखोला, स्याङ्दीखोला, समौरीखोला, मूल स्याङ्दीखोला, चुरुङ्दीखोला
१५	मार्ताल खोला	राप्ती नगरपालिका: वडा नं ३ र ४
१६	लोर खोला	राप्ती नगरपालिका: वडा नं १, २, ३, ४, ५, ६, १२, १३
१७	सिद्धी खोला	कालिका १० र ११
१८	शक्तिखोर खोला	कालिका ९ र १०
१९	वुडखहरे खोला	कालिका २, ३, ६, ७ र ८

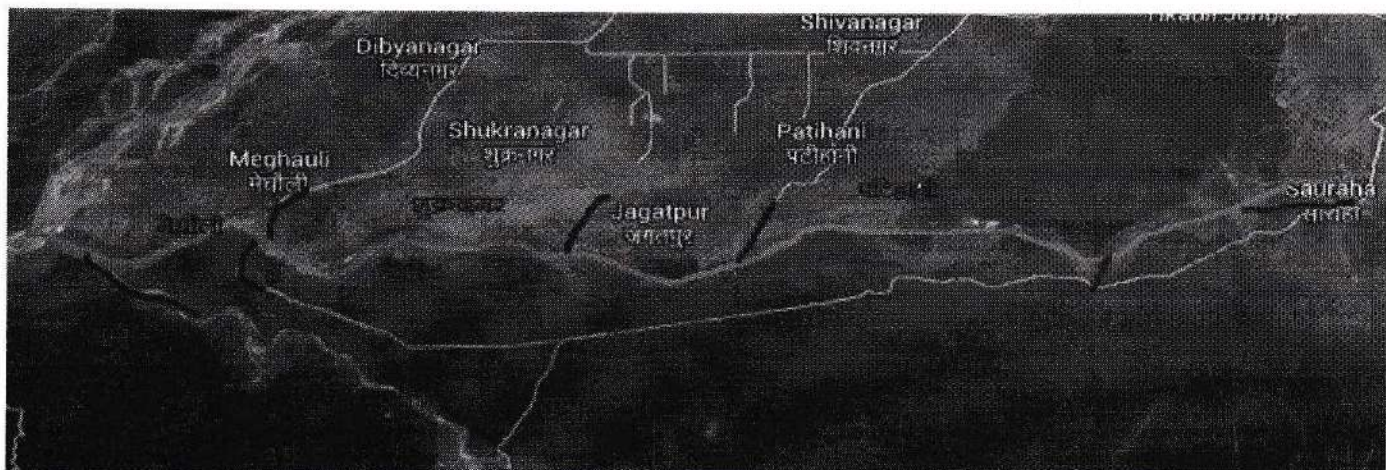
स्रोत: सबै स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त जानकारी

रिउ खोलाबाट प्रभावित क्षेत्रहरू:

Handwritten signatures and marks at the bottom of the page, including a large '90'.

राप्ती नदीबाट प्रभावित क्षेत्रहरु:

३.२. विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था

३.२.१. नेपालको संविधान,

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पूरा गर्न जारी भएको संविधानले नेपाल संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्यका रूपमा परिभाषित गर्नुका साथै राज्य सञ्चालनका लागि तीन तहको संरचनाको व्यवस्था गरी प्रत्येक तहको कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ। संविधानको अनुसूची ७ मा प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद पूर्वतयारी, उद्धार तथा राहत र पुनर्लाभको अधिकार संघ र प्रदेशको साझा अधिकार सूचीको विषय बनाएको छ। साथै अनुसूची ८ मा विपद व्यवस्थापनको कार्यलाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयका रूपमा समावेश गरेको छ भने धारा ५१ राज्यको नीतिहरूको खण्ड (ज) प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण सम्बर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीति अन्तर्गत प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्वसूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्थापना गर्ने भनी विपद पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको पाइन्छ।

३.२.२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४

विपद व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपदबाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्न दैवी प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९ लाई प्रतिस्थापन गर्दै जारी भएको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन) ऐन, २०७४ ले विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी क्रियाकलापहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि विभिन्न तहगत संरचनाहरूको प्रबन्ध गरी विपद पूर्व, विपदको समयमा एवं विपद पश्चातको अवस्थामा त्यस्ता संरचनाले निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका एवं जिम्मेवारी समेत निर्धारण गरेको छ।

३.२.३. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

विगतमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले योजना छनौट गर्दा प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण हुने खालका योजना छनौटमा प्राथमिकता दिनुपर्ने व्यहोरा उल्लेख गरिएको थियो। साथै साबिकमा स्थानीय योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक योजना पद्धति अवलम्बन गरी विपदलाई समेत मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद अनुकुलनका योजना छनौट र सञ्चालन गर्ने नीति स्थानीय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९ मा राखी सोही बमोजिम योजना अभ्यास गर्ने गरिएको पाइन्छ। हाल नेपाल संघीय राष्ट्रको रूपमा रूपान्तरण भैसकेको अवस्थामा स्थानीय स्वायत्त

११

शासन ऐन, २०५५ ऐनको खारेजी गर्दै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भएको हो । उक्त ऐनको परिच्छेद ३मा गाँउपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तरगत विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ।

३.२.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०७५

विपद् जोखिमबाट सुरक्षित, जलवायु अनुकूलित तथा उत्थानशील राष्ट्रको निर्माण गर्दै दिगो विकासमा योगदान पुर्याउने दीर्घकालीन सोच राखी यो नीति अवलम्बन गरिएको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपद्बाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोतसाधनहरूका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक सामाजिक तथा भौतिक पुर्वाधार र सांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरूको उत्थानशीलता वृद्धि गर्ने उद्देश्य रहको यस नीतिले विपद्बाट हुने मृत्युदर तथा प्रभावित व्यक्तिहरूको संख्या उल्लेख्य रूपले कम गर्नु, जीविकोपार्जनका स्रोतहरूका साथै कृषि, उद्योग, सडक, सञ्चार, खानेपानी तथा सरसफाइका संरचना, स्वास्थ्य र शैक्षिक सुविधाहरू जस्ता महत्वपूर्ण पुर्वाधार तथा आधारभूत सेवाहरूमा विपदले पुर्याउने क्षति एवं अवरोधलाई कम गर्दै उत्थानशीलतामा वृद्धि गर्नु र विपद्बाट हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति कम गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

३.२.५. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन ऐन, २०७५

बागमती प्रदेश भित्रका विपद् व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्न नेपाल सरकारले जारी गरेको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का आधारमा बागमती प्रदेशका सबै जिल्ला र स्थानीय तहमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्रियाकलापहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि विपद् पूर्व, विपद्को समयमा एवं विपद् पश्चातको अवस्थामा प्रदेश सरकारले निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका एवं जिम्मेवारी समेत निर्धारण गरी प्रदेश विपद् व्यवस्थापन ऐन, २०७५ जारी गरेको छ ।

३.३. जिल्लामा घटेका प्रकोपका मुख्य मुख्य घटनाहरू र सोको प्राथमिकीकरण

प्रकोप	बाढी डुवान	आगलागी	चट्याङ	हावाहुरी	पहिरो	महामारी	शीतलहर	खडेरी	सर्पदंश	जनावर आतङ्क
बाढी डुवान		बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान	बाढी डुवान
आगलागी			आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी
चट्याङ				चट्याङ	पहिरो	चट्याङ	चट्याङ	चट्याङ	चट्याङ	जनावर आतङ्क
हावाहुरी					पहिरो	हावाहुरी	हावाहुरी	हावाहुरी	हावाहुरी	जनावर आतङ्क
पहिरो						पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	जनावर आतङ्क
महामारी							शीतलहर	महामारी	महामारी	जनावर आतङ्क
शीतलहर								शीतलहर	शीतलहर	जनावर आतङ्क

Handwritten signatures and marks at the bottom of the page.

प्रकोप	बाढी डुबान	आगलागी	चट्याङ	हावाहुरी	पहिरो	महामारी	शीतलहर	खडेरी	सर्पदंश	जनावर आतङ्क
खडेरी									सर्पदंश	जनावर आतङ्क
सर्पदंश										जनावर आतङ्क
जनावर आतङ्क										
अंकभार	१०	९	६	५	७	३	४	१	२	८
स्तर	१	२	५	४	४	८	७	१०	९	३

नोट: नेपालको भौगर्भिक अवस्था, भौगोलिक अवस्था, पुराना र कमजोर भौतिक संरचना र जनघनत्वका कारण क्षतिको सम्भावना बढी हुने भएकोले भूकम्प लाई प्रमुख प्रकोपका रुपमा राख्दै यसमा तुलना गरिएको छैन।

३.३.१. प्रकोप पात्रो

प्रकोप		बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र
भूकम्प	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
बाढी	३० वर्ष पहिले	+++	+++				+++						
	अहिले	+++	+++				+++						
वन्यजन्तु	३० वर्ष पहिले	+++	+++				+++	+++					
	अहिले	+++	+++				+++	+++					
खडेरी	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
सवारी दुर्घटना	३० वर्ष पहिले												
	अहिले	+++	+++	+++				+++	+++	+++	+++	+++	+++
हावाहुरी	३० वर्ष पहिले			+++	+++	+++	+++					+++	
	अहिले			+++	+++	+++	+++					+++	
शीतलहर	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
असिना पानी	३० वर्ष पहिले								+++	+++	+++	+++	
	अहिले								+++	+++	+++	+++	

१३

५३

५३

५३

५३

५३

प्रकोप		वैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र
आगलागी	३० वर्ष पहिले											+++	
	अहिले						+++	+++				+++	
चट्याड	३० वर्ष पहिले			+++	+++	+++						+++	
	अहिले					+++						+++	

संकेत

उच्च संकटासन्नता	
मध्यम संकटासन्नता	+++
न्यून संकटासन्नता	

३.४. सम्भाव्य प्रकोपको आँकलन तथा संभावित प्रभाव क्षेत्रको नक्साङ्कन:

स्थानीय तह अनुरूप प्रकोप स्तरीकरण तथा संभावित विपद् प्रभावित वडा वा क्षेत्रहरूको पहिचान गरी पठाउन स्थानीय तहसँग अनुरोध गरिएको थियो ।

स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त जानकारी तालिकामा देहायबमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

स्तरीकरण: उच्च – *** मध्यम – ** न्यून – *

सि.नं.	स्थानीय तहहरू	बाढी	आगलागी तथा करेन्ट सर्ट	पहिरो	हावाहुरी	खडेरी	असिना चट्याङ	सर्पदश	जनावर आतङ्क
१	भरतपुर महानगरपालिका	वडानं १, ३, ४, १३, १६, १७, १८, २२, २३, २४, २५, २६, २७ र २८	१, २, ४, ५, ६, ७, ८, १०, ११, १२, १४, १५, १६, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६, २७, २८ र २९	वडानं २९	५, ६, १३, १४, १५, १६, १७, १८, १९, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६, २७, २८ र २९	५, ६, ८, १३, १४, १५, १६, १७, १८, १९, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६, २७, २८ र २९	८, ११, १२, २१ र २३-	सबै वडा	८, १३, १४, १५, १६, २१, २२, २४, २५, २६, २७, २८ र २९
२	स्तरीकरण	***	***	**	*	**	**	**	***
३	कालिका न.पा.	३, ७, ९	९, १०, ११	९, १०, ११	सबै वडा	८ र ९	१०, ११	सबै वडा	aFb/ cftsf
३	स्तरीकरण	***	***	***	**	**	**	**	
३	खैरहनी न.पा.	१, ११, १२, १३	सबै वडा	नभएको	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	११, १२, १३
३	स्तरीकरण	***	**		*	**	*	*	
४	माडी न.पा.	वडानं १, २, ३, ६, ७	सबै वडा	नभएको	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	अमिलिया, द्रोपदीनगर, बनकट्टा, ***
४	स्तरीकरण	***	**		*	**	*	**	***
५	रत्ननगर न.पा.	१६, ५, ६, ७, ८	बादरझुल्ला	नभएको	११, १२, १६	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	५, ६, ७ र ९
५	स्तरीकरण	***	***		**	**	**	**	***
६	राप्ती न.पा.	वडानं १ देखि ९ सम्म	सबै वडा	१० ११ १२ १३	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ र ८
६	स्तरीकरण	***	***	***	**	**	**	**	***
७	इच्छाकामना गापा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा	सबै वडा
७	स्तरीकरण	***	**	***	**	**	**	*	***

३.५. विपद् सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण

चितवन जिल्लाका विभिन्न स्थानीय तहमा रहेका प्रकोपहरुका कारण संभावित जोखिम तथा संकटासन्नताको आँकलन तथा नक्साङ्कनलाई यसै परिच्छेदको ३.३ र ३.४ मा उल्लेख गरिएको छ । यद्यपी प्रकोपका कारण आईपर्नसक्ने मानवीय, आर्थिक तथा भौतिक क्षतिको पूर्व पहिचान गरी अल्पीकरण तथा न्यूनीकरण गतिविधि संचालन गरी अधिक मात्रामा रोकथामका गर्न प्रत्येक स्थानीय तहमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण तथा पुनरावलोकन गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने देखिन्छ । जिल्लाका स्थानीय तहमा योजना लगायतका दस्तावेजहरुको अवस्था परिच्छेद ७.२.१ मा उल्लेख गरिएको छ । निकायगत भौतिक स्रोत साधनको अवस्था एम्बुलेन्स, दमकल लगायतका स्रोत साधनहरुको विवरण पनि अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छ ।

३.६. प्रकोप घटना पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचना प्रणाली विश्लेषण

चितवन जिल्लामा मौसम अनुरूप विपद् हुन सक्ने आँकलन गर्दै जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष तथा प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा बैठक बसी छलफल गर्ने, कार्ययोजना निर्माण तथा विषयगत क्षेत्रहरुको पूर्वतयारी क्षमता अभिवृद्धिकालागि साझेदार गैह्रसरकारी संस्थासंगको सहकार्यमा विभिन्न गतिविधि संचालन हुदै आइरहेको छ । स्थानीय पालिकाहरुमा विपद् व्यवस्थापन ऐन नीति रणनीतिक कार्ययोजना कार्यविधि विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाविपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण गर्न नीतिगत व्यवस्था गरीएको छ । विपद् प्रतिकार्यकालागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा जिल्ला आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र क्रियाशिल छाबाडीजन्म प्रकोपका घटनाको पूर्वानुमान र पूर्वसूचना प्रणालीका लागि नारायणी र राप्ती नदीमा पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना गरिएको छ ।

उल्लेखित कार्यहरु भईरहेका भएता पनि सूचना व्यवस्थापनलाई अझ चुस्त दुरुस्त राख्न जिल्लामा विपद् व्यवस्थापन स्रोत केन्द्रको आवश्यकता महशुस गरिएको छ । साथै तत्काल विपद्का घटनाको सूचना संकलनमा जिल्ला प्रहरी, स्थानीय तह (गाउँपालिका, नगरपालिका) र जिल्ला समन्वय समिति, नेपाल रेडक्रस सोसाइटीका शाखा/उपशाखाहरु, तालिमप्राप्त स्वयंसेवकहरु र यथार्थ/आधिकारिक सूचना अद्यावधिकका लागि सबै स्थानीय तहमा स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र (LEOC) को स्थापना गरेर जिल्ला प्रशासन कार्यालय अन्तर्गत रहेको जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र (DEOC) सँग जोड्नु आवश्यक देखिन्छ । कार्यान्वयनमा रहेको जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र महानगरपालिकामा रहेको आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रलाई अझ ब्यवस्थित, सक्रिय र थप क्षमतावान बनाउनु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

३.७. सरोकारवाला निकाय, संस्थाहरुको विवरण लेखाजोखा

जिल्लामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण पूर्वतयारी प्रतिकार्य र पुनर्लाभका कार्यहरुमा संलग्न हुने विषयगत कार्यालयहरु सरोकारवाला निकाय तथा संघसंस्थाहरुको विवरण अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छ ।

३.८. मानवीय विषयगत क्षेत्रहरुको लेखाजोखा:

३.८.१. विषयगत क्षेत्र (Cluster) को परिचय:

विपदबाट प्रभावितलाई आधारभूत मानवीय सेवा उपलब्ध गराउने सन्दर्भमा विशेषज्ञता तथा कार्यक्षेत्रका आधारमा जिम्मेवारीको बाँडफाँड नै विषयगत क्षेत्रको रूप हो । उद्धार तथा राहत, सूचना व्यवस्थापन, खाद्यान्न, आवास, खानेपानी, सरसफाई तथा स्वास्थ्य प्रवर्द्धन, सुरक्षाजस्ता विषयमा विशेषज्ञता हासिल गरेको समूहले आ-आफ्नो क्षेत्रको जिम्मेवारी लिँदा मानवीय सहयोगको कार्य व्यवस्थित र प्रभावकारी बन्छ । अतः क्षेत्रगत अवधारणालाई विपदबाट प्रभावित समुदायलाई उपलब्ध गराइने मानवीय सहयोग विशेषज्ञता प्राप्त निकाय तथा संस्थाको नेतृत्वमा

१६

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र (Cluster)	अगुवा संस्था (Cluster Lead)	सदस्य संस्था (Cluster member)	सम्पर्क नम्बर
			नेपाल स्काउट	
३.	खाद्य सुरक्षा, कृषि तथा जीविकोपार्जन क्षेत्र (Food Security, Agriculture and Livelihood)	कृषि ज्ञान केन्द्र ०५६५२०११५	उद्योग बाणिज्य संघ जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सबै स्थानीय तहहरु नेपाल रेडक्रस सोसाइटी नेपाल खाद्य संस्थान गैसस महासङ्घ	९८५५०५५०७५ ९८५५०७७२२२ ०५६५२०१७६ अनुसूचीमा उल्लेख छ ०५६५२०८८०
४.	आपतकालीन आवास तथा गैरखाद्य सामग्री व्यवस्थापन (Shelter/NFRI Management)	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जिल्ला शाखा ०५६५२०८८०	सबै स्थानीय तहहरु सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल जिल्ला प्रहरी कार्यालय नेपाली सेना गैसस महासङ्घ शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई पूर्वाधार विकास कार्यालय सामुदायिक वन उपभोक्ता महासङ्घ निर्माण व्यवसायी सङ्घ	अनुसूचीमा उल्लेख छ ९८५१२७२११३ ९८५५०१५५५५ ९८५५०६३३६३ ०५६५२७८२० ९८५५०५५०७५
५.	खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन (WASH Cluster)	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	उद्योग बाणिज्य संघ संघिय खानेपानी तथा ढल व्ययोजना सबै स्थानीय तहहरु जिल्ला समन्वय समिति स्वास्थ्य कार्यालय जिल्ला पूर्वाधार विकास कार्यालय नेपाल रेडक्रस सोसाइटी शिक्षण अस्पतालहरु गैरसरकारी संस्था महासंघ	९८५५०३२२०८ अनुसूचीमा उल्लेख छ ९८५५०७७२२२ ०५६५२०१६३ ०५६५२७८२० ०५६५२०८८०
६.	स्वास्थ्य तथा पोषण व्यवस्थापन (Health and Nutrition Management)	जनस्वास्थ्य कार्यालय ०५६५२०१६३	सबै स्थानीय तहहरु भरतपुर अस्पताल नीजि अस्पतालहरुको सञ्जाल नेपाल रेडक्रस सोसाइटी अल नेपाल होमियोप्याथी एसोसिएसन जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र नेपाल महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवी संघ शिक्षण अस्पतालहरु	अनुसूचीमा उल्लेख छ ०५६५२०८८० ०५६५६२०३२
७.	आपतकालीन शिक्षा (Education)	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई ९८५५०६३३६३	स्थानीय तहहरु गैसस महासंघ नेपाल शिक्षक महासंघ जिल्ला अभिभावक संघ हिसान	अनुसूचीमा उल्लेख छ

१५

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र (Cluster)	अगुवा संस्था (Cluster Lead)	सदस्य संस्था (Cluster member)	सम्पर्क नम्बर
			प्याक्सन	
			एन प्याक्सन	
८.	संरक्षण (Protection)	स्थानीय तहका महिला तथा बालबालिका शाखा	जिल्ला समन्वय समिति	९८५५०७७२२२
			सबै स्थानीय तहहरु	अनुसूचीमा उल्लेख छ।
			जिल्ला प्रहरी कार्यालय	९८५५०९५५५५
			अपाङ्ग संघ	
			एकल महिला जिल्ला सञ्जाल	
			जेष्ठ नागरिक जिल्ला मञ्च	
			नेपाल बार एसोसिएसन जिल्ला बार	
			गैसस महासंघ	
९.	शव व्यवस्थापन (Dead Body Management)	जिल्ला प्रहरी कार्यालय चितवन ९८५५०९५५५५	नेपाली सेना 9863029185	९८५५०५६९९९ 9855072774
			सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल	९८५९२७२९९३
			राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय	९८५५०९९२९९
१०.	भौतिक पूर्वाधार विकास	सघन शहरी विकास तथा भवन निर्माण डि बिभाग	जलस्रोत तथा सिंचाई विकास डि कार्यालय	०५६५२०७४९
			डिभिजन सडक कार्यालय	०५६५२०२९८
			सबै स्थानीय तहहरु	अनुसूचीमा उल्लेख छ।
			नेपाल विद्युत प्राधिकरण शाखा कार्यालय	०५६५२०३२९
			नारायणी नदी व्यवस्थापन आयोजना	९८५५०९९९९३
११.	शव व्यवस्थापन	भरतपुर अस्पताल	नेपाल प्रहरी, श.स.प्रहरी बल, नेपाल रेडक्रस	

खण्ड - ४

४. सामान्य पूर्वतयारी योजना: सम्पूर्ण विषयगत क्षेत्रहरुका लागि

यस खण्डमा सम्पूर्ण विषयगत क्षेत्रहरुले आधारभुत रुपमा आफ्नो मातहतमा पूर्वतयारी अवस्था चुस्त दुरुस्त कायम राख्न ध्यान दिन पर्ने तथा सुनिश्चित गर्नपर्ने कार्यहरुलाई समेटिएको छ।

४.१. समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन

- जिल्ला आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको क्षमता विकास गर्ने र जिल्ला विपद् सूचना केन्द्रको रुपमा समेत विकास गर्ने।
- विपद् व्यवस्थापनका विविध उद्देश्यका लागि विषयगत क्षेत्रभित्र र बाहिर समन्वयात्मक संयन्त्र स्थापना गर्ने
- जिल्ला तथा स्थानीय स्तरका प्रत्येक क्षेत्रगत समूहहरुमा पूर्व तयारी र प्रतिकार्य गतिविधिहरुमा संलग्न एक सक्रिय सूचना व्यवस्थापन सुविधा चयन गरिएको सुनिश्चित गर्ने।
- जिल्ला तथा स्थानीय स्तरमा सूचना व्यवस्थापन संयन्त्र स्थापना गर्ने।
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र नेपाल रेडक्रस सोसाइटीको समन्वयमा स्थानीय तहले समुदाय स्तरको जोखिम नक्साङ्कन गर्ने र आवश्यक सूचना संकलन गर्ने (भैसकेको भए अद्यावधिक गर्ने)।

(Handwritten signatures and marks)

- आधारभूत तथ्याङ्क प्रक्रिया तथा प्रामाणिक लैंगिक संवेदनशील शीघ्र आवश्यकता लेखाजोखा गर्ने प्रणालीको विकास तथा अनुसरण गर्ने ।
- संयुक्त परिस्थिति प्रतिवेदनका लागि सहज उपलब्ध एक स्तरीय नमुना तयार गर्ने, संयुक्त परिस्थिति बैठकको लागि आधारभूत संरचना र समयावधिमा सहमत हुने ।
- जिल्ला र स्थानीय तहमा तर्जुमा भएको प्रकोप पूर्वतयारी योजनाहरु, आपत्कालिन योजनाहरु तथा सबै सम्बन्धित मार्गदर्शनहरु र एजेन्सी निर्दिष्ट कार्यविधिहरु अद्यावधिक गर्ने ।
- जिल्ला तथा स्थानीय सरकार मातहतमा राहत तथा पुनर्लाभ विकल्पको रुपमा नगद वितरण संयन्त्र सहित कोष व्यवस्थापन निर्देशिका, पूर्वतयारी कोष र पूर्व कार्य रणनीति स्थापित गर्ने ।
- हरेक क्षेत्रगतसरकारी विखण्डहरु (क्लस्टर प्रमुखहरु) र सहायता संगठनहरुका मुख्य व्यक्तिहरुको अद्यावधिक सूची तयार गर्ने ।
- पूर्वानुमानमा आधारित बाढी पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको लागि स्वयंसेवकहरु र प्रशिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- जिल्ला र स्थानीयस्तरमा सूचना संयोजन र क्लस्टर संयोजकसँग सूचना आदानप्रदान गर्ने ।
- पूर्वसूचना प्रणाली, ट्रिगर स्तर तथा मौसम पूर्वानुमानको बारेमा समुदायलाई सचेत गराउने ।
- पूर्वसूचना प्रणालीले राम्ररी काम गरिरहेको छ भन्ने सुनिश्चित गर्न बाढीको कृत्रिम घटना अभ्यास गर्ने ।
- जिल्ला पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, आकस्मिक योजना, एजेन्सी निर्दिष्ट कार्यसञ्चालन विधि र पूर्वानुमानमा आधारित लगानीको लागि कार्य सञ्चालन विधिको समीक्षा र पुनरावलोकन गर्ने ।
- प्रमुख केन्द्रीय एजेन्सीहरु र सम्बन्धित विखण्डका कर्मचारीहरुलाई पूर्वानुमान र पूर्वानुमानमा आधारित बाढी पूर्वतयारी, पूर्वानुमानमा आधारित लगानी, कार्य सञ्चालन विधिका बारेमा मार्गदर्शन प्रदान गर्ने साथै प्रशिक्षणको प्रबन्ध गर्ने ।
- स्थानीय समुदायलाई विपद् पोर्टल र मौसम पूर्वानुमान सम्बन्धी सूचना प्रयोग गर्ने सीपका साथै पूर्वानुमानका साथै पूर्वसूचना प्रणाली, सुरक्षा तथा उद्धार सामाग्री र उपकरणले सबल बनाउने
- प्रारम्भिक लेखाजोखा, मूल्यांकन र विस्तृत घरधुरी सर्वेक्षण फारम तथा प्रारूप तयार गर्ने ।
- मनसुन पूर्वतयारीको अवस्थामा नै तथ्यांक संकलनका लागि आवश्यक फर्म्याट तयार गरी राख्ने ।
- पूर्वानुमान सूचना तथा सतर्कता सन्देशहरुका लागि संचारको विविध च्यानलहरुको विस्तृत अभिलेख राख्ने ।
- जल तथा मौसम विज्ञान विखण्डको वेब इन्टरफेस र पूर्वानुमान सामाग्री बारेमा एफएम तथा रेडियो पत्रकारहरुलाई अवगत गराउने र वडा तथा स्थानीय तहले जानकारी लिई समुदायमा सूचना प्रवाह गर्ने ।
- विपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी नमूना अभ्यास संचालन गर्ने ।
- स्थानीय तहमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण एवं कार्यान्वयन गर्न निर्देशन गर्ने ।

४.२. खोज तथा उद्धार

- सुरक्षा निकायस्थानीय स्वयंसेवक तथा रेडक्रसका स्वयंसेवकहरुलाई खोज तथा उद्धारसम्बन्धी तालिम दिने ।

२०

- जिल्ला र स्थानीयस्तरमा रहेका निकायहरूको संगठनात्मक विश्लेषण /क्षमता तथा आपसीसमन्वयमा रहेका कमी कमजोरीहरूको विश्लेषण गर्ने ।
- पूर्वतयारी र प्रतिकार्य गतिविधिहरूका लागि आवश्यक मानव तथा वित्तीय स्रोतहरू पहिचान गर्ने ।
- आपत्कालमा आवश्यकता लेखाजोखाका लागि प्रशिक्षित गर्न र सजिलै तैनाथ गर्न सम्भावित स्वयमसेवकहरूका नामावली तयार गर्ने ।
- जनसंख्या, संकटासन्न समुदाय, सामाजिक सेवा, क्षमता प्रणाली, सुरक्षा स्थिति, जीविकोपार्जन, बसोबासको अवस्था, खुला खाली ठाउँहरू, यातायात र पूर्वाधार सम्बन्धी सूचना प्राप्त गर्ने ।
- स्रोत/सुविधाहरू (स्थानीयरूपमा उपलब्ध) को सूची तयार गर्ने र आवश्यकताको लेखाजोखा गर्ने ।
- आपत्कालीन अवस्थामा खोज तथा उद्धारका लागि साधन एवम् उपकरणको भण्डारण गर्न सामरिक स्थलहरू पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय जोखिममा रहेका जनतालाई Improvise Rescue Materialबारे जानकारी गराउने जस्तै बाँस, केराको थाम, ट्यूब आदि ।
- सुरक्षित मार्गहरू/खोज तथा उद्धार मार्गहरू, संकटासन्न समुदायमा हेलीप्याड, अवतरण र ड्रप जोन पहिचान गर्ने ।
- सामरिक स्थानमा संसाधनको पूर्व व्यवस्थापन (जिल्ला र स्थानीय तह) गर्ने ।
- लाभार्थी प्रतिक्रिया (र उजुरी) व्यवस्थापन विधि संचालन गरी व्यवस्थित गर्ने ।
- सङ्कटासन्न समुदायहरू पहिचान गर्ने र गम्भिर तथा मध्यम रूपमा प्रभावित हुने सम्भावनाका आधारमा ती समुदायहरूलाई वर्गीकरण गर्ने ।
- जिल्ला, स्थानीय तह र जोखिममा रहेका वडातथा समुदायहरूमा पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य टोली निर्माण गर्ने र उनीहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।

४.३. अस्थायी आवास तथा गैरखाद्य सामग्री

- विषयगत क्षेत्रहरूको बैठक बसी पूर्वतयारी गर्ने ।
- अस्थायी आपत्कालिन आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैरखाद्य वस्तुहरूका लागि भण्डारण गृह र भण्डारण स्थलको पहिचान गर्ने, स्रोत सामग्रीको आँकलन र नपुग सामग्रीको जोहो गर्ने ।
- सुत्केरी तथा गर्भवती महिला एवं बालबालिकाका लागि पोषण, स्यानेटरी प्याड, न्यानो कपडा, भित्री वस्त्र, काँइयो, अन्डरवेयर आदि भण्डारण गर्ने ।
- महिला, बालबालिकामैत्री स्थल निर्माण गर्ने ।
- विद्यमान अस्थायी आश्रयस्थलहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, यदि आवश्यक परेमा मर्मत संभार सम्पन्न गर्ने ।
- आपत्कालिन राहतको लागि आवश्यक पर्ने खाद्य तथा गैर खाद्य वस्तुहरूको बजार सर्वेक्षण गर्ने ।
- सम्बन्धित विषयका तालिम प्राप्त जनशक्ति नपुग भएमा तालिमको व्यवस्था गर्ने ।

२१

- आश्रय र भूमि निर्धारण सवालहरू सम्बोधन, बहिर्गमन रणनीति साथै मिडिया संलग्नताको लागि दृष्टिकोण/रणनीति बारे छलफल गर्ने ।
- अस्थायी आश्रयस्थल तथा शिविर निर्माणको लागि आवश्यक हरेक कुराहरू तयारी अवस्थामा भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- अस्थायी आश्रयस्थल तथा शिविर निर्माणको लागि आवश्यक हरेक कुराहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।
- अस्थायी आवास स्थलको सुनिश्चितता गर्दै तयारी राख्ने ।
- गैर खाद्य सामाग्री र खाद्य सामाग्री तयारी अवस्थामा राख्ने ।
- खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, सूचना समन्वय तथा लेखाजोखाका लागि आवश्यक जनशक्ति तयारी अवस्थामा राख्ने ।
- महिलामैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।
- पानी, सोलार बत्ती जस्ता अति आवश्यकीय कुराहरू तयारी अवस्थामा राख्ने ।

४.४. खाद्य सुरक्षा, कृषि तथा जीविकोपार्जन

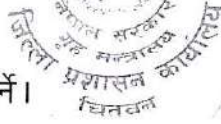
- जिल्ला र स्थानीय स्तरमा खाद्यान्नको अवस्थाबारे अभिमुखीकरण गर्ने ।
- आपत्कालीन राहतको लागि आवश्यक पर्ने खाद्य तथा गैरखाद्य बस्तुहरूको बजार सर्वेक्षण गर्ने ।
- जीविकोपार्जनका साधनहरूको (गाईपालन, बाख्रापालन, सुँगुर र कुखुरा फारमहरू, माछा पोखरी, तरकारी खेती आदि) सुरक्षाका उपायहरूबारे योजना बनाउने ।
- सुख्खा र बलौटे माटो (बाढी प्रभावित कृषि योग्य भूमि) मा हुर्काउन सकिने बालीको बीउ र बिरुवाहरूको मौज्दात पर्याप्त भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- बाढी प्रतिरोधी वैकल्पिक बाली पहिचान गर्ने ।
- बाढीले कम असर पुऱ्याउने बालीको बारेमा जनसमुदायलाई अवगत गर्ने ।
- बाढी प्रतिरोधी बाली, उत्पादन क्षमता साथै प्रविधि आवश्यकताको सूची बनाउने ।
- आपत्कालीन अवस्थाको लागि चाहिने न्यूनतम खाद्यान्नको भण्डारण गर्ने । (जिल्ला र स्थानीय स्तरमा)
- रासन र नगद, राहत सामाग्रीको बन्दोबस्त सहित न्यूनतम सहायता प्याकेजमा सहमत हुने ।

४.५. आपत्कालीन स्वास्थ्य र पोषण

- स्वास्थ्य सुरक्षा योजना तयार गर्ने, अस्थायी स्वास्थ्य केन्द्र पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहमा प्राथमिक उपचार विषयगत क्षेत्र सहित आवश्यक स्वयंसेवकहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।
- आवश्यक औषधीहरू तथा प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने उपकरणहरूको जिल्ला र स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्रमा भए नभएको जानकारी लिने र उचित जोहो गर्ने ।
- DRRT / LRRT गठन तथा परिचालन गर्ने ।
- वजेट र आपूर्ति निश्चित गर्ने (जिल्ला र स्थानीय तहमा) ।

२२

- विपद् प्रभावित महिला, बालबालिका लगायतका लागि आवश्यक पर्ने पोषणको लागि सूची तयार पारी जोहो गर्ने ।
- पोषणका लागि महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई तालिम दिएर तयारी अवस्थामा राख्ने ।
- खाद्य सुरक्षा विषयगत क्षेत्रसंग मापदण्ड अनुसारको खाद्य तथा पोषणका लागि निरन्तर समन्वय गर्ने ।

४.६. खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन

- बाढी सम्भावित क्षेत्रहरुमा बाढीको कारण पानी दूषित हुनबाट जोगाउन सार्वजनिक ट्यूबवेल र धाराहरुको उचाई बढाउने ।
- उच्च स्थानहरु तथा सुरक्षित स्थानहरुमा शौचालय निर्माण गर्ने ।
- सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- पानी शुद्धिकरणको चक्की वा थोपा (प्रयोग गर्ने बिधि र मात्रामा ध्यान दिनेगरी) भए नभएको सुनिश्चित गर्ने
- खानेपानी निर्मलीकरण र दूषित हुनबाट रोकथामको बारेमा जनसमुदायलाई जागरुक बनाउने ।
- महिला सरसफाई, खानेपानी निर्मलीकरण गर्ने चक्की आदिको जिल्ला र स्थानीय तहमा जोहो र व्यवस्थापन गर्ने (पियुष, एक्वाट्याव, क्लिचिङ्ग पाउडर, स्यानिटरी प्याड)।
- सामाग्री व्यवस्थापनको लागि सबै विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरुसँग छलफल गर्ने र सम्पर्क ब्यक्ति (Focal person) तोक्ने ।

४.७. आपत्कालीन संरक्षण

- प्रमुख संरक्षण सवालहरु तथा अति संकटासन्न समुदाय जस्तै महिला, बालबालिका, अपांग र वृद्ध ब्यक्तिहरुको पहिचान गर्ने ।
- अति संकटासन्न समुदाय जस्तै महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु र वृद्ध ब्यक्तिहरुको सुरक्षा योजना बनाउने ।
- मनोबिमर्श सेवा सम्बन्धी तालिम आयोजना गर्ने ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा आपत्कालीन समयको प्रतिकार्य गर्दा तयार गरीने योजनाहरुमा लैङ्गिक तथा समविकासका सवालहरुको सम्बोधनकालागि पहल गर्ने ।
- संरक्षणका सवाल तथा आवश्यकताहरु लाई राहत तथा पुनर्स्थापनाको चरणमा प्राथमिकता दिने ।
- कोभिड १९ बाट प्रभावित भएका समुदाय र जोखिम अवस्थामा रहेका महिला तथा बालबालिकाको अल्पकालीन संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।

४.८. आपत्कालिन शिक्षा

- विद्यालयहरुको जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गर्दै सुरक्षा योजना तयार गर्ने, आकस्मिक योजना बनाउने
- अस्थायी प्रशिक्षण केन्द्रहरु पहिचान गर्ने ।
- बालमैत्री तथा सुरक्षित स्थानकालागि आवश्यक सामाग्रीहरु तयारी अवस्थामा राख्ने ।
- विपद्को समयमा मनोविमर्श सेवा सञ्चालनकालागि आवश्यक जनशक्ति प्रशिक्षण मार्फत तयार गर्ने

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page, including a large signature on the left and several smaller ones on the right.

- प्रत्येक विद्यालयमा प्राथमिक उपचार तालिम आयोजना गरी शिक्षक, अभिभावक तथा स्वयंसेवकको क्षमता विकास गर्ने

४.९. बन्दोवस्ती

- जिल्ला भित्र रहेका साथै पहिचान गरिएका सम्पूर्ण निकायहरूसँग मौज्जात रहेका सहायता सामाग्रीहरुको अध्यावधिक बिबरण तयार गरी राख्ने ।
- सम्भावित आपतकालीन अवस्थाको आँकलन गरी सवारी साधन, इन्धन र ड्राइभरको व्यवस्था अग्रिम मिलाउने
- संकटासन्न हुन सक्ने भौतिक संरचनाको पहिचान गर्ने र यसका लागि आवश्यक श्रोत साधनको नक्साङ्कन गरी पूर्वतयार भई बस्ने ।
- विपद्का विभिन्न सवालहरुमा साझेदार संस्था तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गर्ने ।
- आपतकालीन अवस्थाको बन्दोवस्ती ब्यवस्थापनको लागि सबै विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरूसँग छलफल गर्ने र सम्पर्क ब्यक्ति (Focal person) तोक्ने ।

४.१०. भौतिक पूर्वाधार

- सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था तथा स्थानहरुमा पर्न सक्ने प्रभावहरुको अनुमान गरी समयमै सुचारु गर्नका लागि रणनीति तथा पूर्वतयारी गर्ने ।
- सम्बन्धित निकायहरुले भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा विपद् मैत्री गर्ने साथै आफू अन्तरगतका निकायहरुलाई सो गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।
- आफु मातहतका कर्मचारीहरुलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई विकासका क्रियाकलापहरुमा मूलप्रवाहीकरणका साथै आपतकालीन अवस्था व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- निर्माण व्यवसायी संघ लगायतका सरोकारवालाहरु संग निरन्तर समन्वय गर्ने ।
- आपतकालीन अवस्थाको बन्दोवस्ती ब्यवस्थापनको लागि सबै विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरूसँग छलफल गर्ने र सम्पर्क ब्यक्ति (Focal person) तोक्ने ।

४.११. शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र (Death Body and Debris Management)

कार्यक्षेत्रहरु:

क्र.सं.	कामको विवरण	कसले गर्ने	कहिले गर्ने
१	शवको शिघ्र खोजी गर्ने तथा संकलन गर्ने र ढुवानी गर्ने गराउने	शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	विपद् समय र पश्चातमा
२	शवको भण्डारण र संरक्षण सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने	शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	विपद् समय र पश्चातमा
३	शवको पहिचान, सनाखत, अन्तिम व्यवस्थापनको कार्य गर्ने	शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	विपद् समय र पश्चातमा
४	शवका नातेदार, सम्बन्धित निकायहरुलाई सूचना गर्ने तथा सञ्चार व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने	शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	विपद् समय र पश्चातमा
५	पिडीत परिवारलाई आर्थिक तथा राहत र अन्य सहयोग गर्ने	शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	विपद् समय र पश्चातमा

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page.

५. आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

५.१. सूचना तथा समन्वय व्यवस्थापन (Communication & Coordination Management)

विषयगत क्षेत्र	:	समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन
मुख्य विपद्को किसिम	:	बाढी, कटान, आगलागी, भूकम्प,
क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead)	:	जिल्ला प्रशासन कार्यालय

५.१.१. सूचना तथा समन्वय व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्रको परिचय:

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । सम्बन्धित सबै क्षेत्रबाट सूचना प्राप्त गर्ने, सान्दर्भिक सबै सरोकारवालाहरुबीच समन्वय गर्ने, विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरुको नेतृत्व गर्ने काममा यस क्षेत्रले नेतृत्व गर्ने र विपद् प्रभावितहरुलाई समयमा सही सूचना मार्फत पूर्वचेतावनी जारी गरी नागरिकको जीउ धनको रक्षा गर्ने काममा यस क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण रहन्छ । प्रभावित समुदायलाई एकीकृत रूपमा सबै प्रकारका सहयोग उपलब्ध गराउन समेत यस क्षेत्रले अन्य क्षेत्रसँग अविच्छिन्न सम्बन्ध र समन्वय राखी कार्य गर्नेछ ।

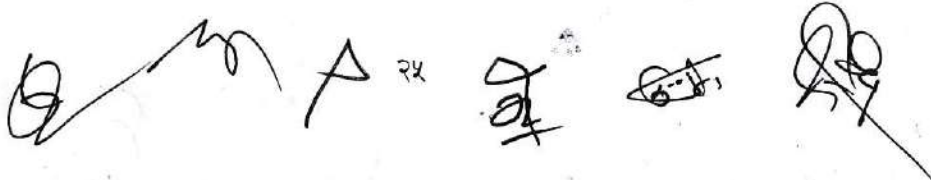
५.१.२. सूचना तथा समन्वय व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्रको उद्देश्य:

यस विषयगतक्षेत्रको समग्र उद्देश्य भनेको सम्बन्धित निकायहरुबीच सम्पर्क, समन्वय गरी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यसम्बन्धी सान्दर्भिक सूचनाहरु सम्बन्धित प्रभावित समुदायसम्म पुर्याउने कार्यको सुनिश्चितता गर्नु हो । यस क्षेत्रले सम्पर्क, समन्वय, सूचना सङ्कलन, विश्लेषण र प्रवाहका वैकल्पिक उपायहरु पहिचान गरी सम्बन्धित क्षेत्र र सरोकारवालालाई सही सूचना उपलब्ध गराई विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यलाई समन्वयात्मक तरिकाले सुनिश्चितता प्रदान गर्न योगदान गर्नेछ ।

यस क्षेत्रका उद्देश्य देहाय अनुसार हुनेछन्

- विपद्को समयमा सरकार, सरकारी कार्यालयहरु, सबै विषयगत क्षेत्र (Cluster), मानवीय सहायतामा संलग्न निकायहरु तथा नागरिक समाजबीच समन्वय गर्नु ।
- निर्धारित समयभित्र नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयले तयार गरेको विपद् लेखाजोखा निर्देशिका अनुसार सूचना संकलन गरी आवश्यक समन्वय गर्नु र सूचना संकलन विषयगत क्षेत्रलाई सहयोगको व्यवस्था मिलाउनु
- निर्धारित समयभित्र "प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Initial Rapid Assessment (IRA))" र "बहुक्षेत्रगत द्रुत लेखाजोखा विश्लेषण (Multy Cluster Initial Rapid Assessement- MIRA)" गर्न आवश्यक समन्वय गर्नु र लेखाजोखा विषयगत क्षेत्रलाई सहयोगको व्यवस्था मिलाउनु ।
- सूचना प्रवाहको वैकल्पिक उपाय पहिचान गरी सूचना प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्नु ।
- नियमित रूपमा अनुगमन गरी सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रहरुलाई पृष्ठपोषण दिनु ।
- विपद्व्यवस्थापनका लागि आवश्यकता अनुसार क्षेत्र र केन्द्रमा सम्पर्क र समन्वय गर्नु ।

समग्रमा चितवन जिल्लामा भूकम्प, बाढीडुबान, आगलागी, वन्यजन्तु आतङ्कजस्ता प्रकोपहरुको सबैभन्दा बढी समस्याहरु रहेका छन् तसर्थ त्यस्तो अवस्था र त्यसपछि स्थिति सामान्य नभएसम्मको लागि मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने प्रक्रियामा समन्वय तथा सूचना क्षेत्रले निम्न अनुसार कार्य गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ:

५.१.३. आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को अवस्था र त्यसपछि स्थिति सामान्य नभएसम्मको लागि मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने प्रक्रियामा सूचना, समन्वय र लेखाजोखा क्षेत्रले देहायअनुसार कार्य गर्नु पर्नेछः

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	सबै स्थानीय तहबाट विपद् सम्बन्धी प्रारम्भिक सूचना संकलन गरी सम्बन्धित निकायहरूमा तत्काल प्रारम्भिक सूचना प्रवाह गर्ने ।	प्रमुख जिल्ला अधिकारी DDMC	स्थानीय तह सुरक्षा निकायहरु रेडक्रस	विपद् पर्नासाथ तत्काल
२	खतराको संकेत पाएपछि समुदायमा सूचना जारी गर्ने। माइकिङ गर्ने, अनलाइन खबर, मोवाइल म्यासेजमा र भ्वाइस म्यासेजमा खबर गर्ने ।	DEOC प्रमुख जिल्ला अधिकारी	स्थानीय तह सुरक्षा निकायहरु सञ्चार माध्यमहरु	विपद् पर्नु पूर्व र विपद् पर्नासाथ तत्काल
३	सबै विषयगत क्षेत्रहरूलाई सामग्री तथा उपकरणहरु सहित तयारी रहन सूचना प्रवाह गर्ने ।	जिल्ला आपतकालिन कार्य सँचालन केन्द्र	स्थानीय तह सुरक्षा निकायहरु रेडक्रस	विपद् पर्नासाथ तत्काल
४	विपद् आउना साथ उपकरणसहित खोज तथा उद्धार कार्यकोलागि खोज तथा उद्धार टोली परिचालन गर्ने।	जिल्ला आपतकालिन कार्य सँचालन केन्द्र	सुरक्षा निकायहरु	विपद् पर्नासाथ तत्काल
५	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको आपतकालीन बैठक बोलाउने • जानकारी तथा सूचना सङ्कलन गरी परिस्थितिको विश्लेषण गर्ने • सबै विषयगत क्षेत्र र तिनका सदस्यलाई आपतकालीन मानवीय सहयोगको लागि सक्रिय पार्ने, • परिस्थिति अनुसार पहिले गरिएको कार्यविभाजनको समीक्षा र विश्लेषण गरी पुनरावलोकन गर्ने ।	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	स्थानीय तह सबै विषयगत क्षेत्र प्रमुखहरु	१) विपद् भएको २ घण्टा भित्र २) पहिलो सात दिन सम्म १ दिन बिराएर ३) त्यसपछि हप्तामा १ पटक
६	अस्पताल तथा प्रतिकार्यमा संलग्न हुने व्यक्तिहरूलाई तम्तयार, सावधान र सजग रहन अनुरोध गर्ने ।	सम्बन्धित क्षेत्रका संयोजकहरु	सम्बन्धित निकाय	विपद् पछि तत्काल
७	जिल्ला आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रलाई मुख्य समन्वय केन्द्रको रुपमा परिचालन गर्ने ।	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	समन्वय तथा सूचना क्षेत्र	नियमितरुपमा
८	फेक न्यूजलाई निरुत्साहित गर्ने र	सूचना तथा	सबै क्षेत्र प्रमुखहरु	पहिलो साता हरेक

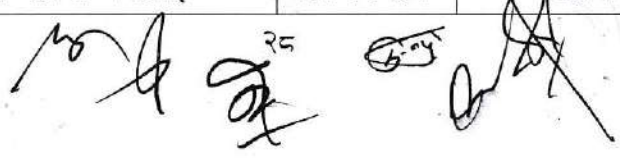
२६

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	सञ्चारमाध्यमका लागि प्रत्येक दिन आधिकारिक सूचना तथा समाचार उपलब्ध गराउने ।	समन्वय क्षेत्र		दिन र पछि आवश्यकतानुसार
९	विपद् लेखाजोखा विधि सम्बन्धी औजार प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Initial Rapid Assessment (IRA) फारामको आधारमा मानवीय सहयोगको लागि सूचना संकलन र सम्प्रेषण गर्ने	DDMC सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	रेडक्रस सुरक्षा निकाय स्थानीय तह	विपद् पछि भोलिपल्ट नै
१०	सबै प्रकृत्यामा प्रशिक्षण प्राप्त स्वयंसेवकहरु परिचालन गर्ने ।	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	रेडक्रस सुरक्षा निकाय स्थानीय तह	निरन्तर
११	प्रारम्भिक जानकारी तथा प्रतिवेदनका आधारमा आपतकालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन निम्न प्रक्रिया गर्ने क. तत्काल उपलब्ध गराउनु पर्ने मानवीय सहयोगको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, ख. प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि सम्बन्धित क्षेत्रहरु (Clusters) लाई सुझाव दिने । ग. सबै विषयगत क्षेत्रहरुसंग समन्वय गरी मानवीय सहयोगमा संलग्न संस्था तथा व्यक्तिलाई सुरक्षा उपलब्ध गराउनेतथा अन्य सरोकारवालालाई अध्यावधिक कार्यतालिका उपलब्ध गराउने ।	जिल्ला आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	DDMC सबै क्षेत्र प्रमुख तथा सदस्य	विपद् आउनासाथ ० घण्टादेखि नै प्राथमिकता निर्धारण गर्ने
१२	विपद् प्रभावित परिवारको दर्ता गर्ने प्रभावितहरुलाई परिचयपत्र वितरण गर्ने र तथ्याङ्कको उचित व्यवस्था गर्ने ।	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	स्थानीय तह	३ दिन देखि
१३	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA) सञ्चालन गर्ने: ● लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र परिचालन गरी क्षति तथा प्रभावको सूचना सङ्कलन गर्ने, ● लेखाजोखाका लागि फाराम उपलब्ध गराउने	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय रेडक्रस	अवस्थाको अध्ययन गरी सकेसम्म छिटो
१४	सङ्कलित सूचना तथा तथ्याङ्कको आधारमा प्रतिवेदन तयार पार्ने ● प्रभावित परिवारको सङ्ख्या प्रक्षेपण गर्न	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	स्थानीय तह	● पहिलो प्रतिवेदन- ७ दिनभित्र

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page, including a date '२७' (27).

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	प्रभावित समुदायसँग तथ्याङ्क प्राप्त गरी तुलनात्मक समीक्षा गर्ने - प्रभावित क्षेत्रमा विद्यमान सार्वजनिक सेवा उपलब्ध गराउने संस्थाहरुको अवस्था र स्रोतको समीक्षा गर्ने - जिल्ला र स्थानीय तहमा उपलब्ध उद्धार तथा अन्य प्रतिकार्यसम्बन्धी सेवा, क्षमता र उद्धार सामाग्रीको अवस्थाको समीक्षा गर्ने, - नपुग स्रोत तथा साधनको यकिन गर्न प्रतिवेदनमार्फत सबै क्षेत्रलाई उत्प्रेरित गर्ने			- दोस्रो प्रतिवेदन- १५दिनभित्र - आवश्यकताअनुसार
१५	तयारी प्रतिवेदन प्रदेश सरकार, केन्द्र सरकार र सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने।	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	स्थानीय तह	नियमित रुपमा
१६	सहयोगको कार्यतालिका अध्यावधिक गर्न निम्न कार्य गर्ने: - मीरा (MIRA) बाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्ने - आवश्यकता अभाव क्षमता र उपलब्धताको अवस्था विश्लेषण गर्ने। - विषयगत क्षेत्रहरुको सहयोगको थप कार्यतालिका तयारी गर्ने - विषयगत क्षेत्र, विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य सरोकारवालालाई अध्यावधिक कार्यतालिका उपलब्ध गराउने	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	स्थाविव्यस क्षेत्र सदस्य	नियमित रुपमा
१७	मानवीय सहयोगको अनुगमन गर्ने र सुधारका लागि पृष्ठपोषण (Feedback) लिने तथा दिने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	सबै क्षेत्र प्रमुख/सदस्य	नियमितरुपमा
१८	मानवीय सहायता वितरणलाई निर्विवाद बनाउन एकद्वार प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने र सरोकारवाला सबैको सहभागिता अनिवार्य गराउने	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	DDMC क्षेत्र प्रमुख/सदस्य	नियमितरुपमा
१९	क्षेत्रगत कार्यसमूहका कार्य प्रगति विवरण संकलन र समिक्षा गर्ने।	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	स्थानीय तह	नियमित
२०	सबै सूचनाहरु निरन्तर अद्यावधिक गर्दै जाने र सरोकारवाला निकाय एवं सञ्चारमाध्यमलाई	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	सुरक्षा निकाय रेडक्रस	(२४ घण्टा भित्र, पहिलो १ हप्तामा)

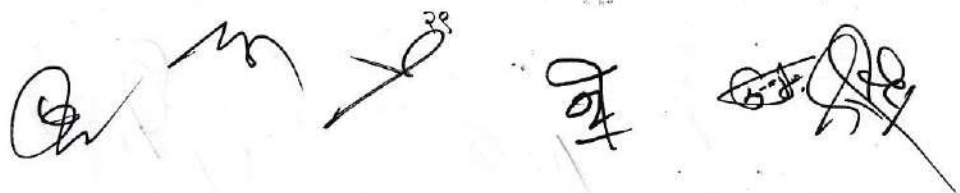

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	उपलब्ध गराउने । संकलित क्षति तथा नोकसानी विवरणमा आधारित रही राहत सहयोगको माग गर्ने ।			दैनिक, दोश्रो हप्ताबाट हप्तामा १ पटक र आवश्यकता अनुसार)
२१	विषयगत क्षेत्रका बैठकहरु आयोजना गर्ने ।	प्रजिअ		आवश्यकतानुसार
२२	राहत सहयोगको अवस्थाको अनुगमन गर्ने ।	प्रजिअ		निरन्तर
२३	अस्थायी शिविरहरुमा उजुरी सुन्ने संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	सुरक्षा निकाय रेडक्रस	शिविर स्थापना पछि
२४	विपद् प्रतिकार्यका लागि गरिएका प्रयास र आगामी दिनमा गर्नुपर्ने पूर्वतयारीका विषयमा प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	सूचना तथा समन्वय क्षेत्र	सुरक्षा निकाय रेडक्रस	प्रतिकार्यको अन्त्यमा

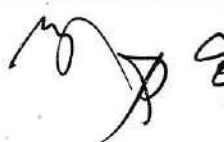
५.१.४ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

समन्वय तथा सूचनाक्षेत्रले उल्लिखित प्रतिकार्यका लागि देहायबमोजिम पूर्वतयारी गर्नेछः

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	जिल्ला आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको क्षमता विकास गर्ने र जिल्ला विपद् सूचना केन्द्रको रुपमा समेत विकास गर्ने ।	प्रजिअ DDMC	स्थानीय तह गैससहरु	६ महिना भित्र
२	सबै क्षेत्र प्रमुखको सहभागितामा पूर्वतयारी बैठक र कार्यशालाको आयोजनाः • मनसुन प्रारम्भ हुनुअघि पूर्वतयारी बैठक गर्ने • क्षेत्रगत कार्ययोजनाको समीक्षा र पुनरावलोकन गर्ने • जिल्ला स्थित सरोकारवालाबीच समन्वय गरी कार्यशाला गर्ने • सङ्कटासन्नता तथा स्रोतको पुनरावलोकन गर्ने	DEOC प्रजिअ DDMC	सबै विषयगत क्षेत्र प्रमुख, सरोकारवाला निकायहरु सुरक्षा निकाय गैसस	पहिलो बैठक जेष्ठको पहिलो हप्ताभित्र । क्षेत्रगत समीक्षा र अन्तिम कार्यशाला जेठ मसान्तभित्र
३	जिल्लाका सबै स्थानीय तहको प्रकोप नक्साङ्कन र क्षमता तथा जोखिम लेखाजोखा गर्ने ।	DDMC	स्थानीय तह गैससहरु	बैशाख महिनामा
४	आपत्कालीन समयको लागि हेलिप्याड खुल्ला क्षेत्र आश्रयस्थल, अग्लो स्थानहरु पहिचान गरी तयारी गरीराख्ने।	DDMC	स्थानीय तह गैससहरु	बैशाख महिनामा
५	सुरक्षा निकायहरुमा खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरु तयारी अवस्थामा राख्ने ।	DEOC सुरक्षा निकायहरु	स्थानीय तह गैससहरु	बैशाख महिना भित्रमा
६	पूर्व चेतावनी वा सूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने र	DEOC सुरक्षा	स्थानीय तह	

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	प्रभावकारी सूचना सञ्चार समन्वय र सम्पर्कलाई जोड दिने ।	निकायहरु	गैससहरु	
७	सबै स्थानीय तहमा इन्टरनेट कनेक्टिभिटी व्यवस्थित गराउने । सबै स्थानीय तहबाट दैनिक विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी गतिविधि र घटना तथा सूचनाहरु अद्यावधिक गरी जिल्ला आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रमा जानकारी गराउने पद्धतीको विकास गर्ने ।	DDMC स्थानीय तह	गैरसरकारी संस्थाहरु	यथासम्भव छिटो
८	उद्धारकर्मी र सङ्कटासन्न स्थानीय तहका समुदायमा क्षमता अभिवृद्धि तालिम गर्ने: • खोज तथा उद्धार • प्राथमिक उपचार • विपद् जोखिम व्यवस्थापन, • उद्धारका लागि आन्तरिक अभ्यास विषयगत क्षेत्रका सदस्यलाई भूकम्पको समयमा अपनाउनु पर्ने सुरक्षा उपाय र उद्धारसम्बन्धी अभ्यास गराउने	DDMC सुरक्षा निकायहरु	स्थानीय तह गैससहरु	बैशाख महिना अगावै
९	स्थानीय तहमा गठन भएका विपद् व्यवस्थापन समिति र विषयगत क्षेत्रहरुलाई क्रियाशिल बनाउने ।	स्थानीय तह	DDMC DEOC	नियमित
१०	साझेदार तथा सहयोगी निकायहरुको सूची तयार गर्ने ।	DDMC	स्थानीय तह	बैशाख महिनामा
११	द्रुतलेखाजोखा फर्मेट प्रिन्ट गरी सबै स्थानीय तहमा उपलब्ध गराउने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह	बैशाख महिनामा
१२	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA)को तयारी स्वरूप सबै क्षेत्रका एक एक सदस्य रहेको मिरा कार्यदल गठन गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	रेडक्रस	जेष्ठको पहिलो साता
१३	मिरा सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने । मिराको लागि फाराम र निर्देशिका तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC रेडक्रस	जेष्ठको पहिलो साता
१४	सुरक्षानिकायहरु, स्थानीय तह, रेडक्रस, एम्बुलेन्स तथा सरोकारवाला निकायहरुको सम्पर्क नम्बर संकलन गरी हरेक व्यक्तिको मोवाइलमा र घरघरमा रहने गरी व्यवस्था गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुखको निर्देशनमा	स्थानीय तह रेडक्रस	जेष्ठको पहिलो साता
१५	प्राथमिक उपचार, आधारभूत खोज तथा उद्धार, अस्थायी आवास व्यवस्थापन, मनोसामाजिक परामर्श	DDMC DEOC	स्थानीय तह रेडक्रस	बैशाख महिनामा

 ३०

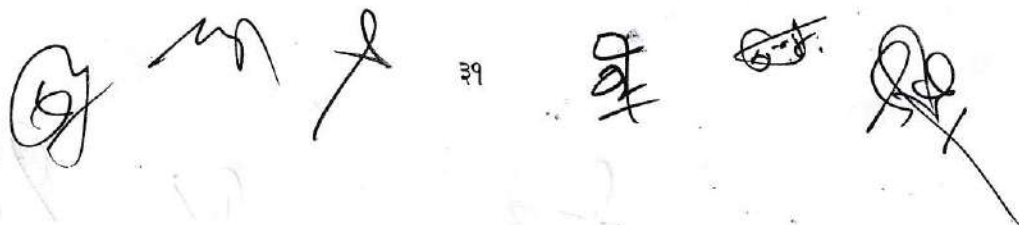
क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	तथा शव व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने वा तालिममा विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरुलाई सहभागी गराई क्षमताविकास गर्ने ।		सुरक्षा निकाय	
१६	सबै स्थानीय तहमा आपतकालिन कोषको स्थापना गरी कोष सञ्चालननिर्देशिका तयार गर्ने ।	स्थानीय तह	स्थानीय तह वडा समिति	तत्काल र नियमित
१७	जनचेतना अभिवृद्धिका गतिविधि सञ्चालन गर्ने - विपद्सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न पम्प्लेट, पोस्टर, पर्चा तयार गरी विशेषगरी सडकटासन्न स्थानीय तहहरुमा वितरण गर्ने - एफएम रेडियो तथा पत्र पत्रिकामार्फत विपद्सम्बन्धी ज्ञान तथा जानकारी प्रचारप्रसार गराउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह गैससहरु	नियमित रुपमा
१८	विस्थापितहरुको पहिचानका लागि आवश्यक संख्यामा परिचयपत्र छपाइ गरी तयारी अवस्थामा राख्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह	जेष्ठ महिनामा
१९	विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी र जनप्रतिनिधिहरुलाई विपद् तथा आधारभूत मानवीय सहायता मापदण्ड सम्बन्धी तालिम दिने ।	DDMC	स्थानीय तह गैससहरु	बैशाख भन्दा अगावै

५.२ खोज तथा उद्धार (Search and Rescue)

बिषयगत क्षेत्र	:	खोज तथा उद्धार
मुख्य विपद्को किसिम	:	बाढी, आगलागी, भूकम्प, हावाहुरी, पहिरो
क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead)	:	जिल्ला प्रशासन कार्यालय

५.२.१ खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रको परिचय:

विपद्को अवस्थामा जन, धन र संरचनामा व्यापक क्षति पुनर्गई जनजीवन अस्त व्यस्त हुने भएकाले विपद् प्रभावितहरु बाढीले बगाउने, हराउने, पानीमा डुब्न सक्ने अवस्था रहन्छ भने भूकम्पजन्य विपद्को समयमा हराउने, च्यापिने, पुरिने, जल्ने लगायतका विपद्पूर्ण अवस्थामा फसेका हुन सक्छन् । यस अवस्थामा विपद् प्रभावितलाई तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिद्वारा खोजी गर्ने, प्राथमिक उपचार गर्ने तथा उद्धार गरी सुरक्षित स्थलसम्म पुर्याउने र सकेसम्म थोरै समयमा धेरै जनाको जीउ, धनको रक्षा गर्न सञ्चालन गरिने समग्र कामहरुलाई यस योजनामा खोज तथा उद्धार भनिएको छ । जिल्लामा सम्भावित विपद्को परिदृश्यअनुरूप खोज तथा उद्धार क्षेत्रले निम्न अनुसारका कार्य गर्नेछ ।

५.२.२ सम्भावित परिदृश्यः

१. विपद्को कारण मानिस प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित हुनेछन्,
२. रातीको समयमा विपद् भएमा ठूलो मानवीय क्षति हुनेछ भने प्रभावितले उद्धार र राहतको याचना गरिरहेको देखिनेछ।
३. यातायातको असुविधाका कारण समयमै उद्धारकर्मी पुग्नसक्ने छैनन्।
४. उद्धार र राहत वितरणमा कठिनाई उत्पन्न हुनेछ।
५. सडक, बाटो, पुल, विद्युत् आपूर्ति, सञ्चार आदि सार्वजनिक पूर्वाधारहरू क्षतिग्रस्त हुनेछ,
६. आवागमन अवरुद्ध भएर प्रभावित क्षेत्रमा पहुँचको कठिनाई हुनेछ,
७. अग्ला सुरक्षित र खुल्ला स्थानहरू नजिकमा नभएका स्थानहरूमा स्थानान्तरणको समस्या हुने हुँदा सामाजिक जनजीवन अस्तव्यस्त हुने र मानवीय मृत्यु समेत हुनसक्ने,
८. आवास तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति अस्थायी रूपमा क्षति, बालबालिका, महिला, वृद्ध-वृद्धा तथा फरक किसिमले सक्षम (अपाङ्ग) मुख्य रूपमा प्रभावित हुनसक्नेछ।

५.२.३ विषयगत क्षेत्रको क्षेत्रगत उद्देश्य

खोज तथा उद्धारका लागि लेखाजोखा गर्ने र विपद् पछिको असामान्य अवस्थामा मानिसको जीवन रक्षा धनसम्पत्तिको सुरक्षा गर्दै स्थितिलाई सामान्य अवस्थामा ल्याउनु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ। योजनाका समष्टिगत उद्देश्य देहायअनुसार हुनेछन्

१. आपतकालीन खोज तथा उद्धार गरी मानवीय क्षति न्यून गर्ने।
२. सूचना प्रवाहको वैकल्पिक उपाय पहिचान गरी सूचना प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्नु।
३. नियमित रूपमा अनुगमन गरी मानव जीवनरक्षाको सुनिश्चितता गर्नु।
४. प्रतिकार्यका सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार सम्पर्क र समन्वय गर्नु।

५.२.४ आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

विपद् भएको अवस्था र त्यसपछि स्थिति सामान्य नभएसम्मको लागि मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने प्रक्रियामा खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रले देहायअनुसार कार्य गर्नु पर्नेछः

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	जिल्लाविपद् व्यवस्थापन समितिको आपतकालिन बैठक बस्ने, सूचना तथा समन्वय क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने। प्राप्त सूचनाको आधारमा समन्वय गरी खोज तथा उद्धारका साथै प्राथमिक उपचार संयुक्त टोली परिचालन गर्ने। अन्य सबै विषयगत क्षेत्रलाई तयारी अवस्थामा राख्ने।	DEOC DDMC प्रजिअ	सबै विषयगत क्षेत्रका प्रमुखहरू	विपद्को सूचना प्राप्त गर्नासाथ
२	खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रको आपतकालीन बैठक बस्ने, जसमा:	खोज तथा उद्धार	DEOC DDMC	विपद् शुरुहुनासाथ २४

३२

क्र.स.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	● जानकारी तथा सूचना सङ्कलन गरी परिस्थितिको विश्लेषण गर्ने, ● सदस्यलाई आपत्कालीन मानवीय सहयोगको लागि सक्रिय पार्ने, परिस्थितिअनुसार पहिले गरिएको कार्यविभाजनको समीक्षा र विश्लेषण गरी पुनरावलोकन गर्ने,	विषयगत क्षेत्र	स्थानीय तह	घण्टाभित्र पहिलो सात दिनसम्म एक दिन बिराएर दोस्रो हप्तापछि हप्तामा एक पटक
३	उपकरणसहित खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र परिचालन गर्ने र खोज तथा उद्धारको काम गर्ने । प्रभावितहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने	खोज तथा उद्धार क्षेत्र	DEOC DDMC स्थानीय तह	विपद् पश्चात तत्काल
४	उद्धार र सुरक्षाको बिषयमा आवश्यक सूचना संकलन तथा अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	DEOC स्थानीय तह	
५	वैकल्पिक बाटो नभएको क्षेत्रमा उद्धार गर्न अन्य वैकल्पिक उपाय पहिचान गर्ने तथा यातायातका साधन सम्बन्धमा आवश्यक समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	DEOC स्थानीय तह	
६	सुरक्षा निकायहरूबीच आपसी समन्वय गर्ने । शान्ति सुरक्षालाई कायम राख्नको लागि आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने ।	सुरक्षा निकायहरु	प्रजिअ	
७	विपदमा परी घाइते भएका व्यक्तिहरूको प्राथमिक उपचार गर्ने र अस्पताल पुर्याउने प्रबन्ध मिलाउने ।	प्राथमिक उपचार क्षेत्र	अस्पतालहरु	आवश्यकतानुसार
८	स्थानीय तहमा गठित सबै विषयगत क्षेत्र र सरोकारवाला लाई तत्काल खबर गर्ने र समन्वय गरी उद्धारमा संलग्न गराउने ।	DEOC खोज उद्धार क्षेत्र	DDMCस्थानीय तह सुरक्षा निकाय	विपद् पछि निरन्तर
९	घाइतेको उपचारका लागि स्वास्थ्य चौकीको नेतृत्वको प्राथमिक उपचार विषयगत क्षेत्रलाई परिचालन गर्ने	प्रा.उ. विषयगत क्षेत्र	अस्पतालहरु स्वास्थ्य चौकी	आवश्यकतानुसार
१०	बढी प्रभावित स्थलको स्तर पहिचान गरी उद्धारको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने ।	खोज उद्धार क्षेत्र	सुरक्षा निकाय वडा समिति	खोज उद्धारको समयमा
११	उद्धार कार्यमा स्थानीय स्वयंसेवकहरु सहित परिचालन गर्ने ।	खोज उद्धार क्षेत्र	क्षेत्रका सदस्य रेडक्रस	खोज उद्धारको समयमा
१२	विशेषगरी महिला बालबालिका अशक्त जेष्ठनागरिक जस्ता सङ्कटासन्न वर्गलाई खोज तथा उद्धारमा प्राथमिकता दिने	खोज उद्धार क्षेत्र	वडा समिति रेडक्रस	प्रभावितको उद्धार नसकिएसम्म
१३	प्रारम्भिक जानकारी तथा प्रतिवेदनका आधारमा आपत्कालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन निम्न	DEOC DDMC	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन	विपद् पछि तत्काल र निरन्तर

३३

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	प्रक्रिया गर्ने: क. तत्काल उपलब्ध गराउनु पर्ने मानवीय सहयोगको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, ख. प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि सम्बन्धित क्षेत्रहरूलाई सल्लाह र सुझाव दिने। ग. सुरक्षा क्षेत्रसँग समन्वय गरी मानवीय सहयोगमा संलग्न संस्था तथा व्यक्तिलाई सुरक्षा उपलब्ध गराउने	स्थानीय तह	समिति विषयगत क्षेत्रहरू	
१४	मानवीय सहयोगको अनुगमन गर्ने र सुधारका लागि पृष्ठपोषण (Feedback) लिने तथा दिने।	DEOC स्थानीय तह	वडा समिति अन्य क्षेत्र	नियमितरूपमा
१५	डुवेका, बगेका, पुरिएका र भत्किएका घरहरू पहिचान गर्ने।	खोज उद्धार क्षेत्र	स्थानीय तह रेडक्रस	प्रभावितको उद्धार नसकिएसम्म
१६	प्रभावित नागरिकहरूका बहुमूल्य सम्पत्ति सुरक्षा गरी निकाल्ने। प्रभावित क्षेत्रका घरपालुवा पशुको उद्धार गर्ने	खोज उद्धार क्षेत्र	स्थानीय तह रेडक्रस	प्रभावितको उद्धार नसकिएसम्म
१७	राहत वितरण कार्यमा आवश्यकता अनुसार खाद्यक्षेत्रलाई सहयोग गर्ने।	सुरक्षा निकाय	स्वयंसेवक स्थानीय तह	नियमितरूपमा
१८	- आवश्यकता रहेसम्म खोज तथा उद्धार जारी राख्ने - प्रभावित क्षेत्रमा, हिंसा, लुटपाट र मानव वेचबिखनका घटना हुन नदिन आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने - मानव तथा पशुचौपायाहरूको शव व्यवस्थापन गर्ने	खोज उद्धार क्षेत्र	सुरक्षा निकाय नेरेसो	आवश्यकतानुसार
१९	निम्नअनुसार अभिलेख तयार गर्ने - उद्धार गरिएका व्यक्ति - बेपत्ता वा मृत्यु भएका व्यक्ति - नष्ट भएका घर, विद्यालय वा अन्य भौतिक सम्पत्ति - मरेका घरपालुवा पशुपंक्षी - क्षतिग्रस्त भौतिक सम्पत्ति - क्षतिग्रस्त बाली र खेतीयोग्य भूमि - क्षतिग्रस्त भौतिक संरचना र सार्वजनिक सम्पत्तिको विवरण	DEOC स्थानीय तह	DDMC सुरक्षा निकायहरू रेडक्रस स्वयंसेवकहरू	नियमितरूपमा
२०	उद्धार कार्यको अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने र सरोकारवाला निकायमा पठाउने।	खोज उद्धार क्षेत्र	स्थानीय तह DDMC	नियमितरूपमा

३४

५.२.५ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

खोज तथा उद्धार क्षेत्रले उल्लिखित प्रतिकार्यका लागि देहायबमोजिम पूर्वतयारी गर्नेछ ।

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	खोज तथा उद्धार क्षेत्रको बैठक बस्ने: १. मनसुन प्रारम्भ हुनुअघि पूर्वतयारी बैठक गर्ने २. क्षेत्रको कार्ययोजनाको समीक्षा र पुनरावलोकन गर्ने ३. सङ्कटासन्नता तथा स्रोतको पुनरावलोकन गर्ने	खोज उद्धार क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय	जेठको पहिलो हप्ताभित्र
२	बाढीको समयका लागि हेलिप्याड आश्रयस्थल, अग्लो स्थानहरु पहिचान गरी तयारी गरीराख्ने र नक्सामा समावेश गर्ने ।	खोज उद्धार क्षेत्र	DDMC	जेठको पहिलो हप्ताभित्र
३	सुरक्षा निकायहरुमा आधारभूत खोज तथा उद्धार सामाग्रीतथा विपद् व्यवस्थापन सामाग्रीहरु भण्डारण गरी तयारी अवस्थामा राख्ने।	खोज उद्धार क्षेत्र	प्रदेश सरकार स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	जेठको पहिलो हप्ताभित्र
४	जिल्लामा विपद् व्यवस्थापनका लागि अत्यावश्यक सेवाकेन्द्र स्थापना गरी वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गरिराख्ने	DDMC	प्रदेश सरकार	
५	साझेदार तथा सहयोगी निकायहरुको सूची तयार गर्ने ।	स्थानीय तह	DDMC जिसस	बैशाख सम्ममा
६	सुरक्षानिकायहरु, स्थानीय तह, रेडक्रस, एम्बुलेन्स आदिकोसम्पर्क नम्बर संकलन गरी हरेक व्यक्तिको मोवाईलमा र घरघरमा रहने गरी व्यवस्था गर्ने।	DDMC	स्थानीय तह	जेष्ठ पहिलो हप्ता भित्रै
७	सबै स्थानीय तहमा आधारभूत खोज तथा उद्धारविषयगत क्षेत्र गठन गरी सदस्यहरुलाई तालिममा सहभागी गराई क्षमताविकास गरेर क्रियाशिल बनाउने ।	स्थानीय तह	DDMC जिसस	बैशाख सम्ममा
८	उच्च संकटासन्न क्षेत्रहरुमा पूर्व चेतावनीका लागि माइक साइरन आदि तयारी अवस्थामा राख्ने ।	स्थानीय तह	वडा समिति	बैशाख सम्ममा
९	खोज तथा उद्धार क्षेत्रलाई कृत्रिम घटना अभ्यास तालिमको आयोजना गर्ने र समय समयमा विद्यालय समुदायमा कृत्रिम घटना अभ्यास गर्ने ।	सुरक्षा निकायहरु	स्थानीय तह DDMC	बैशाख सम्ममा
१०	स्थानीय तहहरुमा उद्धारका लागि कार्यदलहरु गठन गर्ने । “विपदमा युवा” अवधारणा अनुसार सक्रिय युवाहरुको द्रुत प्रतिकार्य टोलीकोगठन गर्ने र तालिम दिएर सुरक्षा निकायहरुसंगको समन्वयमा तयारी अवस्थामा राख्ने ।	स्थानीय तह	सुरक्षा निकायहरु युवा क्लब	बैशाख सम्ममा
११	तत्कालीन उद्धारको लागि स्थानीय तहबाट प्राप्त हुने जनशक्ति, उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने साधनको पहिचान र नक्साङ्कन गर्ने ।	DEOC	DDMC	जेष्ठ पहिलो हप्ता

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१२	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको मनसुन पूर्व बैठक गरी स्थानीय तहहरूलाई अध्यावश्यक निर्देशन र समन्वय गर्ने ।	DDMC	क्षेत्रका सदस्यहरु	जेष्ठ पहिलो हप्ता
१३	एफएम रेडियोहरूमार्फत पूर्वचेतावनी तथा पूर्वसूचना प्रसारण गर्ने	DDMC	सञ्चार माध्यम	नियमितरूपमा
१४	वैकल्पिक बाटो नभएको क्षेत्रमा उद्धार गर्न डुङ्गा वा अन्य वैकल्पिक उपाय पहिचान गरी व्यवस्थापन गर्ने ।	खोज उद्धार क्षेत्र	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	बैशाख सम्ममा
१५	उद्धारका लागि आवश्यक सवारी साधन, स्वयंसेवक, सुरक्षित स्थानको उपयोगका लागि सरोकारवालाहरुको पहिचान गरी सम्झौता गर्ने ।	DDMC	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	जेष्ठ सम्ममा

५.३ अस्थायी आवास, गैरखाद्य सामाग्री व्यवस्थापन(Temporary Shelter and NFI management)

विषयगत क्षेत्र : अस्थायी आवास, गैरखाद्य सामाग्री व्यवस्थापन

मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, महामारी

क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : नेपाल रेडक्रस सोसाइटी

विपद्को अवस्थामा जन, धन र संरचनामा व्यापक क्षति पुग्न गई जनजीवन अस्तव्यस्त हुने भएकाले विपद् प्रभावितहरु बसोवासको अभाव तथा भाँडाकुँडा, लुगाफाटा, सरसफाईका सामान लगायत दैनिक आवश्यकताका वस्तुहरुको अभावमा पर्न जाने सम्भावना अधिक रहन्छ । यस्तो अवस्थामा विपद् प्रभावित व्यक्ति तथा समुदायहरुलाई स्थिति सामान्य भएर आफ्नो घर फर्किने अवस्था तयार नभएसम्म आपत्कालीन आश्रय स्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि अस्थायी रूपमा विद्यालय, मदरसा, मन्दिर, वडा कार्यालयको भवनजस्ता सार्वजनिक स्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ भने केही लामो समयको लागि अस्थायी शिविर खडा गरी बसोवास गराउनु पर्ने हुन्छ । त्यसका साथै दैनिक जीवनयापनको लागि भाँडावर्तन, ओढ्ने ओछ्याउने लुगाफाटो वा खाना बनाउने, खाने वर्तन र इन्धनको व्यवस्था गर्नु पर्ने हुन्छ । आवास तथा गैरखाद्य सामाग्री व्यवस्थापन क्षेत्रले विस्थापित तथा प्रभावितहरुको लागि उल्लेखित मानवीय सेवा उपलब्ध गराउँछ

५.३.१ विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- विपद्बाट अधिकांश गाउँ ठाउँ संकटमा हुनेछन् ।
- मानिसहरु हताहत भएर आफ्नो ज्यान जोगाउन भागाभाग गर्नेछन् ।
- आफ्नो परिवारका सदस्यहरु तथा बालबच्चा खोज्दै, रुँदै कराउँदै खाली हात विस्थापित हुनेछन् ।
- विपद् भएको केही समयपछि उद्धारकर्मीहरु पुगेको, उद्धार कार्यमा जुटेको प्रभावित परिवारहरुलाई बाहिर ल्याई सुरक्षित ठाउँमा राख्ने काम भइरहेको अवस्था देखिनेछ ।
- सुरक्षित ठाउँमा ल्याइएको व्यक्ति तथा परिवारहरुको आफूले लगाएको कपडाबाहेक साथमा केही नभएको भोकाएको, थाकेको, परिवारका सबै सदस्य आफ्नै शिविरमा नभएकोले चिन्तित देखिएको हुनसक्ने छ ।
- विशेषगरी बालबालिका, वृद्ध र बिरामी तथा गर्भवती महिलाहरु अरु बढी समस्यामा पर्नेछन् ।

(Handwritten signatures and marks)

- जीविकोपार्जनका वैकल्पिक उपायको अभाव हुनेछ ।
- बाढीबाट अधिकांश गाउँ प्रताडित भएर मानिस हताहत भई सहयोगको याचना गरिरहेका हुनेछन् ।
- घरबार नष्ट भएर झरी, हिलो र चीसो जमिनमा दिन रात बिताउन बाध्य भइरहेको देखिनेछ ।
- विद्यालयका कक्षाकोठा, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य केन्द्रहरूजस्ता उपलब्ध सार्वजनिक संस्थाहरूमाथि दबाबको सिर्जना, सामुदायिक तथा संस्थागत स्थानहरूमा अस्थायी आवासको उपयोग गर्दा सामुदायिक स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यवहारमा चुनौती र समस्या देखा पर्नेछन् ।
- विस्थापित भएका मानिस खाद्यान्नको चर्को समस्यामा पर्नेछन् ।

५.३.२ क्षेत्रगत उद्देश्य

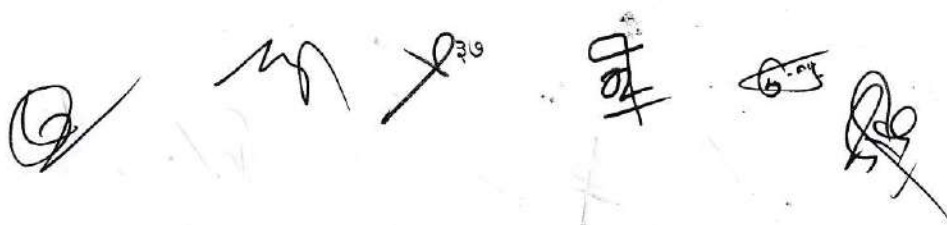
अस्थायी आवास, गैरखाद्य सामग्री व्यवस्थापन क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य विपद्बाट प्रभावित मानिसलाई जीवनयापनको लागि आवश्यक पर्ने आवास, लताकपडा लगायत अन्य अत्यावश्यक सामग्रीहरू उपलब्ध गराएर उनीहरूको जीवन रक्षा गर्नु हुनेछ । यस क्षेत्रका अन्य उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन्

- सुरक्षित तथा आरामदायी बस्ने ठाउँको प्राप्तिमा लागि भौतिक एवं सामाजिक आवश्यकताहरूमा व्यक्ति तथा परिवारहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
- विपद्का कारणले घरबारविहीन बनेका मानिसका निमित्त स्थायी समाधानको खोजीका लागि प्रयत्न गर्नुका साथै विस्थापितलाई मानवअधिकारको उपभोग गर्न सक्षम बनाउनु,
- घरायसी आवश्यकताका भाँडाकुँडा तथा व्यक्तिगत सम्मान र मर्यादासहित दैनिक जीवनयापनका लागि आवश्यक सामग्रीहरूमा विस्थापितको समानुपातिक पहुँच गराउनु ।

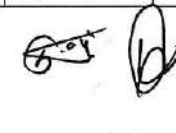
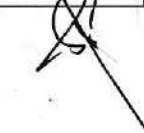
५.३.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद् भएको समयमा तथा त्यसपछि लगत्तै विस्थापित तथा प्रभावित मानिसलाई विनाभेदभाव आवास तथा गैरखाद्य सामग्रीहरू उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको कार्यधिकार हो । यसको लागि अस्थायी आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रले देहायअनुसार काम गर्नेछः

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	मुख्य जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	क्षति तथा नोक्सानी, खाद्य सुरक्षा र व्यवस्थापनको चुनौतीको अनुमान सहितको विश्लेषण गर्न अस्थायी आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रको आपत्कालीन बैठक आयोजना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य संस्थाहरू	विपद्को संकेत पाउनासाथ
२	राहत शिविरहरूको स्थापनाका लागि आवश्यक क्षेत्रको द्रुत लेखाजोखा गर्ने र पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	विपद् पश्चात तत्काल
३	मानवीय सहयोग वितरणको प्रकृया र मापदण्ड निर्धारण गरी स्वयंसेवक परिचालन गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	विपद् पश्चात तत्काल

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	मुख्य जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा सस्था	समयावधि
४	विस्थापितहरुको सङ्ख्या र जानकारी लिने । पहिचान भएकालाई अस्थायी आवासमा बोसबास गराउने तथा पूर्वनिर्धारित स्थानमा नअटेका विस्थापितलाई त्रिपालको व्यवस्था गरी तत्काल बसाउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्य संस्थाहरु सुरक्षा निकाय	उद्धार कार्य संगसंगै
५	स्थानीय तहमा भएका सबै प्रकारका संयन्त्रहरुको परिचालन गर्ने । स्थानीय तहमा कमाण्ड पोष्ट तयार गरी कामलाई व्यवस्थित गराउने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय क्षेत्रका सदस्यहरु	उद्धार कार्य संगसंगै
६	विषयगत क्षेत्रलाई परिस्थिति विश्लेषणको लागि प्रभावित क्षेत्रमा पठाउने र स्थानीय तहबाट आएका जानकारीका आधारमा थप स्रोत साधनहरु जुटाउने ।	क्षेत्र प्रमुख	विषयगत क्षेत्रहरु	उद्धार कार्य संगसंगै
७	द्रुत लेखाजोखा (IRA) गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह नेरेसो	दोस्रो दिन
८	प्राप्त सूचनाको बिश्लेषण गरी सहायता परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	दोस्रो दिन
९	विपद् प्रभावको आधारमा अस्थायी आवासको लागि त्रिपाल, खाना तथा खाना पकाउने भाँडावर्तन, घरायसी सामाग्री लगायत न्यूनतम सहयोगको व्यवस्था गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्यहरु सुरक्षा निकाय	दोस्रो दिन
१०	द्रुत लेखाजोखा टोलीले संकलन गरेको विवरण विश्लेषण गरी आपत्कालीन राहतको आवश्यकता विश्लेषण सहितको प्रतिवेदन तयार गर्ने र राहतको व्यवस्थापन गर्ने र अस्थायी आवास तथा गैरखाद्य सामाग्री सेट वितरण गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्यहरु सुरक्षा निकाय	तेस्रो दिन देखि
११	अस्थायी आवासको व्यवस्थापन तथा गैरखाद्य सामाग्री सेट वितरण कार्यको निरन्तरता गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्यहरु	तेस्रो दिन देखि
१२	विपद्को अवस्था हेरेर अस्थायी आवासको व्यवस्थापन तथा गैरखाद्य सामाग्री सेट वितरणको निरन्तरता र अनुगमन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्यहरु सुरक्षा निकाय	अवस्था सामान्य नभएसम्म
१३	अस्थायी आवास तथा गैर खाद्य सामाग्री सँग सँगै स्थायी आवास तथा खाद्यान्नको बैकल्पिक	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका	अवस्था सामान्य नभएसम्म

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	मुख्य जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	व्यवस्थापनतर्फ जोड दिने ।		सदस्यहरु सुरक्षा निकाय	
१४	अस्थायी आवास तथा गैर खाद्य सामाग्री व्यवस्थापन क्षेत्र तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको समिक्षा बैठक र अवस्थाको अद्यावधिक ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्यहरु	अवस्था सामान्य नभएसम्म
१५	सम्पूर्ण कार्यको अनुभव र सिकाइका आधारमा प्रतिवेदन तयार गर्ने र सरोकारवाला निकायमा पठाउने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्यहरु सुरक्षा निकाय	अवस्था सामान्य भएपछि

५.३.४ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

अस्थायी आवास, गैरखाद्य सामाग्री व्यवस्थापन क्षेत्रले आपत्कालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यका लागि देहाय अनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	विषयगत क्षेत्रमा संलग्न सदस्य संस्थाहरुको विवरण अद्यावधिक गर्ने । सम्भावित सहयोगी निकाय तथा संस्थाहरुको पहिचान गरी आवासको लागि उपलब्ध साधन र स्रोतको सूची तयार गर्ने ।	आवास, गैरखाद्य क्षेत्र	DDMC स्थानीय तह	बैशाख महिनामा
२	पूर्वतयारी समन्वय बैठक आयोजना गर्ने - स्रोत र साधनको नक्साङ्कन गर्ने - जिल्लाको परिस्थितिअनुसार सहयोग उपलब्ध गराइने सामाग्रीहरुको मापदण्ड निर्धारण गर्ने, - प्रभावित हुन सक्ने जनसङ्ख्याको आधारमा आवश्यक सामाग्रीहरुको परिमाण आँकलन गर्ने । - पूर्वतयारीका लागि कार्यदल गठन गर्ने ।	आवास, गैरखाद्य क्षेत्र	DDMC स्थानीय तह	जेष्ठको पहिलो साता
३	अस्थायी बसोवासको लागि नजिकका सुरक्षित सार्वजनिक जग्गा तथा स्थानको पहिचान गर्ने र नीजि जग्गा उपयोग गर्नुपर्ने भएमा समन्वय गरी उपयोग गर्ने सहमति लिने ।	आवास, गैरखाद्य क्षेत्र	DDMC स्थानीय तह	जेष्ठको पहिलो साता
४	आवास तथा गैर खाद्य सामाग्रीको आपूर्तिको लागि बजार र बिक्रेताका वैकल्पिक सूची बनाउने, आवश्यकताअनुसार सम्झौता गर्ने	आवास, गैरखाद्य क्षेत्र	DDMC स्थानीय तह	जेष्ठको पहिलो साता

३९

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा सस्था	समयावधि
५	विस्थापित परिवारको लागि आश्रयस्थल बनाउन आवश्यक पर्ने बाँस, डोरी र खाना बनाउने भाँडावर्तन, इन्धन आदि समयमै उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने।	आवास, गैरखाद्यक्षेत्र	DDMC स्थानीय तह	जेष्ठको पहिलो साता
६	आवास तथा गैरखाद्य सामाग्री वितरणको पूरा सूची राख्ने र नियमित रूपमा प्रतिवेदन तयार गरी स्थानीय तह र अन्य सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने।	आवास, गैरखाद्य क्षेत्र	DDMC स्थानीय तह	नियमितरूपमा मासिक
७	गैरखाद्य सामाग्रीको भण्डारको लागि जिल्लामा एक भण्डार गृह तयार गर्ने।	DDMC	प्रदेश सरकार स्थानीय तह	आगामी बर्ष
८	अनुगमन टोलीको व्यवस्था एवं अनुगमन सूची तयार गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह	जेष्ठ महिनामा
९	प्रतिकार्य टोलीमा जानेहरुको दुर्घटना विमा गर्ने	DDMC	स्थानीय तह	विपद् पूर्व
१०	संभावित विपद् व्यवस्थापनको अभ्यास गर्ने गराउने	DDMC	स्थानीय तह	विपद् पूर्व
११	प्रतिवेदन तयारीका लागि सदस्य तोक्ने।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	जेष्ठ महिनामा

५.४ खाद्य सुरक्षा, कृषि तथा जीविकोपार्जन क्षेत्र (Food Security, Agriculture and Livelihood)

विषयगत क्षेत्र : खाद्य सुरक्षा, कृषि तथा जीविकोपार्जन
मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, आगलागी, भूकम्प, खडेरी, हावाहुरी, पहिरो
क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : कृषि ज्ञान केन्द्र/स्थानीय तह

विपद्को अवस्थामा जन, धन र संरचनामा व्यापक क्षति पुग्न गई जनजीवन अस्तव्यस्त हुने भएकाले विपद् प्रभावितहरु दैनिक उपभोगका लागि खाद्यान्न संकटमा पर्न जाने सम्भावना अधिक रहन्छ। यस अवस्थामा विपद् प्रभावितलाई नियमित र प्रयाप्त खाद्यान्न उपलब्ध गराउने तथा जीविकोपार्जनका बैकल्पिक स्रोतहरुको समेत पहिचान र परिचालन गरी दिगो रूपमा व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनका लागि खरिद तथा उत्पादन, ढुवानी, भण्डारण, वितरण लगायतका समग्र व्यवस्थापकीय कामलाई खाद्य क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ।

विपद्को समयमा उपलब्ध हुनु पर्ने मानवीय सहयोगको महत्वपूर्ण साधन खाद्यान्न हो। खाद्य क्षेत्रले विपद् प्रभावित तथा प्रभावित व्यक्तिलाई न्यूनतम मापदण्ड अनुसारको खाद्यान्न उपलब्ध गराउन सहयोग परिचालन गर्नु पर्छ र खाद्यान्नमा सीमान्तीकृत समुदायको समान पहुँच कायम गराउनु यस क्षेत्रको दायित्व हुनेछ।

५.४.१ विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- विपद्बाट सङ्कटासन्न स्थानीय तहका अधिकांश गाउँ संकटमा हुनेछन्।
- मानिसहरु हताहत भएर आफ्नो ज्यान जोगाउन भागाखण्ड गर्नेछन्।
- आफ्नो परिवारका सदस्यहरु तथा बालबच्चा खोज्दै, रुँदै कराउँदै खाली हात विस्थापित हुनेछन्।
- विपद् भएको केही समयपछि नै तत्काल उद्धारकर्मीहरु पुगेको, उद्धार कार्यमा जुटेको प्रभावित परिवारहरुलाई बाहिर ल्याई सुरक्षित ठाउँमा राख्ने काम भइरहेको अवस्था देखिनेछ।

४०

- सुरक्षित ठाउँमा ल्याइएको व्यक्ति/परिवारहरूको आफूले लगाएको कपडा बाहेक साथमा केही नभएको र अति भोकाएको, थाकेको, परिवारका सबै सदस्य आफ्नै शिविरमा नभएकोले चिन्तित देखिएको अवस्था हुनसक्ने छ ।
- खाद्यान्न नष्ट हुने सम्भावना भएकोले पूरै जनसङ्ख्या खाद्यान्न अभावको चपेटामा पर्नेछ ।
- विशेषगरी बालबालिका, वृद्ध र बिरामी तथा गर्भवती महिलामा खाद्यअल्पताको समस्यामा पर्नेछन् ।
- जीविकोपार्जनका वैकल्पिक उपायको अभाव हुनेछ ।

५.४.२ क्षेत्रगत उद्देश्य

खाद्य क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य विपदबाट विस्थापित मानिसलाई जीवनयापनको लागि आवश्यक पर्ने खाद्यसामग्री उपलब्ध गराएर उनीहरूको जीवन रक्षा गर्नु हुनेछ । यस क्षेत्रका अन्य उद्देश्य निम्नअनुसार रहेका छन्

- विपदमा परेर खाद्यान्नको समस्यामा परेका समुदाय तथा व्यक्तिलाई खाद्यान्न सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा खाद्यान्नमा सबैको समानुपातिक पहुँच कायम गराउनु,
- सुत्केरी, आमाको दूध खाने बच्चा, कुपोषणमा परेका बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती महिलाजस्ता संवेदनशील अवस्थामा रहेका समुदायलाई पोषणयुक्त खाद्यान्न उपलब्ध गराउने सुनिश्चितता गर्नु ।

५.४.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

कुनै पनि विपद् आएको समयमा तथा त्यसपछि लगत्तै विस्थापित तथा प्रभावित मानिसलाई विनाभेदभाव खाद्यान्न उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको कार्यधिकार हो । यसको लागि खाद्य क्षेत्रले देहायअनुसार काम गर्नेछः

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	खाद्य क्षेत्रको आपत्कालीन बैठकको आयोजना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	खाद्य क्षेत्रका सदस्य तथा सहयोगी	नियमित
२	विपद् प्रभावित क्षेत्र तथा विस्थापित मानिसको जानकारी सङ्कलन गर्ने र खाद्यान्नको आवश्यकता पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह खाद्य क्षेत्रका सदस्य तथा सहयोगी	विपद् आएको थाहा पाउनासाथ
३	प्रभावित क्षेत्रको अनुगमन तथा निरीक्षण र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा गर्ने ।	तोकिएको सदस्य	कृषि ज्ञान केन्द्र सुरक्षा निकाय रेडक्रस	२४ घण्टाभित्र
४	आपत्कालीन समयको लागि तयारी खाना वितरण गर्ने	खाद्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रका सदस्य स्थानीय तह	२४ घण्टा देखि १० दिनसम्म
५	समन्वय क्षेत्रसँग सम्पर्क गरी बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (मीरा-MIRA) को प्रतिवेदन तयार गर्ने	मिरा विषयगत क्षेत्र	DDMC, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय	३ देखि ७ दिन भित्र
६	विस्थापितलाई रासनकार्ड वितरण गर्ने	खाद्य क्षेत्र	DDMC, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय	७ दिन भित्र

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page.

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
७	भण्डारण गरिएको खाद्यान्नको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने र गुणस्तर भएको सुनिश्चितता गर्ने ।	DDMC	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	नियमित
८	मापदण्डअनुरूप खाद्यसामाग्री वितरणको व्यवस्था मिलाउने	खाद्य क्षेत्र	DDMC, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय	नियमित
९	नपुग हुने खाद्यसामाग्री खरिद तथा व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने	खाद्य क्षेत्र	स्थानीय तह DDMC	५ दिन भित्र
१०	वितरण केन्द्रको पहिचान र निर्धारण गर्ने र खाद्यान्न वितरणसम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्ने	खाद्य क्षेत्र	DDMC, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय	नियमित
११	खाद्यान्नमा सबै विस्थापित समुदायको सहज पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने	खाद्य क्षेत्र	स्थानीय तह सुरक्षा निकाय	नियमित
१२	सुत्केरी तथा बच्चालाई दूध खुवाउने महिला, कुपोषणमा परेका बालबालिका, बिरामी, जेष्ठ नागरिकहरुलाई पोषणयुक्त खाना वितरण गर्ने ।	खाद्य क्षेत्र	DDMC, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय	नियमितरूपमा
१३	नागरिक समाजका विभिन्न क्षेत्रबाट वितरण हुने खाद्यान्नको अभिलेख राख्ने र नपुग वा खाद्यान्न प्राप्त गर्न नसकेका समुदायको पहिचान गरी खाद्यान्न उपलब्ध गराउने ।	खाद्य क्षेत्र	स्थानीय तह DDMC सुरक्षा निकाय	नियमितरूपमा
१४	खाद्यान्न वितरणसम्बन्धी कार्य, समस्या र समाधानबारे जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य सरोकारवालालाई जानकारी गराउने	खाद्य क्षेत्र	क्षेत्रका सदस्य वन्दोवस्ती क्षेत्र	नियमितरूपमा
१५	खाद्यान्न वितरण प्रक्रियालाई सहज र सरल बनाउन नियमित अनुगमन गर्ने र दिवाद हुनबाट जोगिने ।	खाद्य क्षेत्र	क्षेत्रका सदस्य वन्दोवस्ती क्षेत्र	नियमितरूपमा
१६	खाद्य क्षेत्रको नियमित बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी गरी सबै सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सबै सदस्य	हरेक हप्ता

५.४.४ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

खाद्य सुरक्षा, कृषि तथा जीविकोपार्जन क्षेत्रले आपत्कालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यका लागि देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

क्र.सं.	पूर्वतयारी गतिविधि	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	व्यवस्थापन तथा समन्वयसम्बन्धी बैठकको आयोजना गर्ने र गत वर्षको कार्ययोजनाको पुनरावलोकन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	वैशाख पहिलो साताभित्र
२	खाद्यान्न वितरण कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	
३	बहुक्षेत्र द्रुत लेखाजोखाको लागि व्यक्ति तोक्ने र तालिममा	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य,	

४२

क्र.सं.	पूर्वतयारी गतिविधि	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	सहभागी गराउने		DDMC,	
४	तयारी खाद्यान्नको भण्डारण तथा आपत्कालीन आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउने	खाद्य क्षेत्र	सुरक्षा निकाय, स्थानीय तह, उवासंघ	वैशाख २५ गतेसम्म
५	तयारी खाद्यान्नको बजार उपलब्धता पहिचान गर्ने	खाद्य क्षेत्र, तोकिएको सदस्य	स्थानीय तह, उवासंघ, DDMC, विश्व खाद्य कार्यक्रम,	वैशाख २७ गतेसम्म
६	खाद्यान्नको गुणस्तर नियन्त्रण तथा सुनिश्चितताको लागि गुणस्तर तथा नापतौल विखण्डसँग वा सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी परीक्षण गर्ने वा गराउने	क्षेत्र प्रमुख	गुणस्तर नियन्त्रण कार्यालय, नेरेसो, स्थानीय तह	आवश्यकता अनुसार
७	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग समन्वय गरी ६ महिनादेखि ५ वर्षमुनिका बालबालिका, बूढाबूढी, गर्भवती तथा सुत्केरी महिलालाई पोषणयुक्त खाद्यान्नको आवश्यक परिणाम मौज्जात राख्ने	क्षेत्र प्रमुख, तोकिएको सदस्य	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र, DDMC, गैसस	आवश्यकता अनुसार
८	खाद्यान्न कार्यक्रममा जनचेतना अभिवृद्धिका लागि प्रचारमूलक तथा ज्ञानबर्द्धक सामाग्रीको बन्दोवस्त गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	कृषि ज्ञान केन्द्र, भेटेरिनरी अस्पताल, विश्व खाद्य कार्यक्रम, सञ्चारकर्मी	वैशाख मसान्तसम्म
९	तयारी खाद्यान्नका सहयोगी संस्थाहरू तथा निकायहरूसँग समन्वय गर्ने	क्षेत्रको बैठक	निजी क्षेत्रका संस्थाहरू	वैशाखमसान्तसम्म
१०	प्रतिवेदन तयारीका लागि सदस्य तोकने	क्षेत्र प्रमुख	—	

५.५ स्वास्थ्य तथा पोषण (Health and Nutrition)

बिषयगत क्षेत्र : स्वास्थ्य तथा पोषण
मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, भूकम्प, खडेरी, आगलागी, पहिरो तथा महामारीजन्य रोगहरू
क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : स्वास्थ्य कार्यालय/स्थानीय तह

विपद्को अवस्थामा जन, धन र संरचनामा व्यापक क्षति पुग्न गई जनजीवन अस्तव्यस्त हुने भएकाले विपद् प्रभावित समुदायमा स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था बिग्रने सम्भावना अधिक रहन्छ । सम्भावित यस परिस्थितिलाई संवोधन गर्न यस्तो अवस्थामा विपद् प्रभावित समुदायमा स्वास्थ्य तथा पोषणसँग सम्बन्धित विषयहरूको व्यवस्था स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रले गर्नेछ ।

४३

विपद्को समयमा प्रभावित तथा विस्थापित मानिसमा स्वास्थ्यसम्बन्धी धेरै प्रकारका समस्या उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ । त्यसैगरी विपदमा परेका कतिपय मानिसलाई प्राथमिक उपचारको आवश्यकता पर्छ । त्यसैकारण यस कार्ययोजनाले विपद् प्रभावित समुदायको स्वास्थ्य रक्षाका लागि काम गर्छ ।

५.५.१ विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- खाने पानीका मुहान प्रदूषित भएका हुनेछन्,
- चर्पीहरू क्षतिग्रस्त हुनेछन् र फोहोर सर्वत्र फैलिएको अवस्था हुनेछ,
- पिउने पानीका मुहान र स्रोतहरू संरचनात्मक क्षतिका कारण प्रदूषित हुनेछन्,
- सरसफाइको अभावले पानीजन्य सरुवा रोग फैलिएर महामारीजन्य प्रकोप बढेर थप विपद् उत्पन्न हुने सम्भावना प्रबल रहनेछ ।
- विस्थापित परिवारका सदस्यहरूले पानीको आभावका कारण अत्यावश्यक स्वच्छताका लागि कमजोर व्यवहारले गर्दा सरुवारोगहरूको वृद्धिको सम्भावना रहन्छ ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू क्षतिग्रस्त हुन सक्ने वा विपद् प्रभावितको पहुँचभन्दा बाहिर हुने, औषधि-उपचारका उपकरणहरू तथा औषधिको हानी नोक्सानी हुनेछ ।
- चोटपटक, घाइतेहरू, हैजा, औलो, आउँ रगत, (dysentery) दादुरा एवं महामारीजन्य रोग, गम्भीर स्वास प्रश्वाससम्बन्धी सङ्क्रमण, ज्वरो, आँखा अथवा छालाका सङ्क्रामक रोगहरूमा वृद्धि हुनेछ ।
- खाद्य सामग्रीको तीव्र अभाव तथा प्रदूषित वातावरणको कारणले गर्दा गम्भीर कुपोषण, हैजा तथा झाडापखालाजस्ता रोगहरूको जोखिममा वृद्धि, स्वास्थ्य एवं, सामाजिक सेवाहरूमा घट्दो पहुँच, उपचारात्मक तथा अतिरिक्त खुवाउने कार्यक्रम (supplementary feeding)मा अवरोध देखा पर्नेछ ।
- बाढीबाट विस्थापित विशेषगरी गर्भवती र सुत्केरी महिला, अशक्त तथा जेष्ठ नागरिक र बिरामीको अवस्था दयनीय हुने सम्भावना हुनेछ ।
- लामखुट्टेजस्ता कीटबाट फैलिने औलो, कालाजार डेङ्गु आदिको सङ्क्रमण बढ्ने र सर्पदंश हुने सम्भावना रहन्छ
- बाढीमा परेर वा विभिन्न कारणले घाइते हुनेको सङ्ख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।

५.५.२ क्षेत्रगत उद्देश्य

आपत्कालीन अवस्था उत्पन्न भएको समयमा विशेषगरी अत्यधिक जोखिममा रहेका समूहको स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी आवश्यकता पूरा गर्ने प्रत्याभूति गर्नु, पानी तथा कीटपतङ्गका माध्यमबाट लाग्ने तथा महामारीजन्य रोगबाट बचाउनु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य रहनेछ । यस क्षेत्रका पुरक उद्देश्य देहायअनुसार हुनेछन्

- झाडापखाला, हैजा तथा औलो र पानीजन्य एवं कीटजन्य रोगहरूको रोकथाम तथा उपचार सुनिश्चित गर्नु,
- रोग फैलिएमा प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण गर्नु,
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा प्रभावित तथा विस्थापितको पहुँच सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य शिबिर सञ्चालन, मानवस्रोत परिचालनजस्ता उपाय अपनाउनु,

४४

- कुपोषणबाट प्रभावित विस्थापित महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक र विरामीलाई पुरक खानाको व्यवस्था गरी उनीहरूको स्वस्थ जीवनको प्रत्याभूति गर्नु ।

५.५.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को अवस्थामा जनस्वास्थ्यको रक्षाका लागि स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रले देहायका कार्यहरू गर्नेछः

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	आपत्कालीन बैठक आयोजना गरी • विपद्को अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने • सहयोगी संस्थाको क्षमता पहिचान, • कार्य तथा जिम्मेवारी विभाजन गर्ने, • सामाग्री आपूर्तिकर्ताको सूची तयार गर्ने, • विद्यमान स्रोत र मागको विश्लेषण गर्ने, • जानकारी संकलनको लागि RRT को बैठक संचालन ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्थानीय तह स्थाविव्यस स्वास्थ्य कार्यालय क्षेत्रगत सदस्यहरू	विपद् हुनासाथ
२.	विशिष्ट सेवा दिनु पर्ने जनसङ्ख्याको पहिचान गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	विपद् भएकै दिन देखि
३.	घाइतेको उपचारका लागि तत्काल प्राथमिक उपचार कार्यदल खटाउने र थप उपचारका लागि अस्पताल पठाउने	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	विपद् भएकै दिन देखि
४.	स्वास्थ्य टोलीलाई यथासिघ्र परिचालन गरी बिशेषगरी गर्भवती, सुत्केरी, पूर्ण स्तनपान गराई रहेका महिलाहरू साथै नियमितरूपमा औषधी सेवन (प्रेसर, सुगर, टिबी आदी) गर्ने ब्यक्तिहरूको विवरण संकलन गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्थाविव्यस स्वास्थ्य कार्यालय क्षेत्रगत सदस्यहरू	विपद् भएकै दिन
५.	स्वास्थ्य सेवा प्रदान, सूचना प्रवाह र समन्वय गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	विपद् भएकै दिन देखि
६.	Triage (रातो, पहेँलो, हरियो) को वर्गीकरण गरी उपचार तथा व्यवस्थापन गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	विपद् भएकै दिन देखि
७.	५ बर्ष मुनिका बालबालिका, गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको पोषण स्थितिको लेखाजोखा तथा परामर्श गर्ने । ५ बर्ष मुनिका बालबालिकाको पोषण अवस्थालाई मध्यनजर गरेर सूक्ष्म पोषक तत्व वितरण गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन देखि
८.	जानकारीको सङ्कलन तथा परिस्थितिलाई अद्यावधिक गर्नका लागि वास्तविक क्षतिको जानकारी प्राप्त भएपछि (Rapid Response Team -RRT_को बैठक बस्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	DEOC स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन
९.	भौतिक तथा मानवीय क्षतिको तथ्यगत विवरण, अघिल्लो दिनमा गरिएका कार्यको समिक्षा ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page.

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१०.	स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित विभिन्न अन्तर समूहसँग विपद् व्यवस्थापनमा छलफल गर्ने । मानवीय तथा भौतिक स्रोत साधनको नक्सांकन गर्ने र आवश्यक व्यवस्था गर्ने	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन
११.	स्वयम् सेवकहरुको पहिचान गरि महामारी फैलाउन सक्ने सम्भावित स्रोत पहिचान गरि छुट्याउने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	DEOC स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन
१२.	किटनासक औषधी आवश्यकता हेरी छिट्काउने । सम्भावित जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न उचित स्थानको पहिचान गरी विस्थापनको व्यवस्था गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन
१३.	अपुग भएको औषधी तथा अन्य व्यवस्थापकीय सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिन
१४.	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने र निशुल्क औषधीको व्यवस्था मिलाउने	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	DEOC, स्वास्थ्य कार्यालय	दोस्रो दिनपछि
१५.	आवश्यकताअनुसार बाह्य अनुसन्धान टोली खटाउने महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका तथा स्थानीय स्वास्थ्यकर्मीको कार्य निर्धारण र अभिमुखीकरण गर्ने	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	शिविर स्थापना भएपछि
१६.	विपद्बाट प्रभावितलाई मनोसामाजिक परामर्श तथा मनोरञ्जनका गतिविधिमा संलग्न गराउने	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	नियमितरूपमा
१७.	मध्यम तथा कडा शिघ्र कुपोषित बच्चालाई स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गरी विशेष प्रकारले उपचार गराउने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	नियमितरूपमा
१८.	स्वास्थ्यसम्बन्धी प्रतिकार्य क्रियाकलापको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	नियमितरूपमा
१९.	स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी घुम्ती टोली मार्फत जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	नियमितरूपमा
२०.	खोप, ओपिडि, पोषण लगायत अन्य स्वास्थ्यसम्बन्धी कार्यक्रमहरुलाई सुचारु एवम् निरन्तरता दिने ।	स्वास्थ्य, पोषण क्षेत्र	स्वास्थ्य कार्यालय	नियमितरूपमा

५.५.४ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

विपद्को सामना गर्न आपत्कालीन समयमा मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रले देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१	क्षेत्रको बैठक आयोजना गरी सदस्यबीच कार्यविभाजन गर्ने र आपत्कालीन स्वास्थ्य कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्वास्थ्य कार्यालय	जेष्ठ महिनामा

४६

क्रसं	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
२	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (मीरा – MIRA) को लागि क्षेत्रको सदस्य तोक्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रको बैठक	बैशाखमा
३	जिल्लाका सरकारी, सामुदायिक तथा निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक र उनीहरूसँग भएको स्रोतको सूची तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य गैसस	बैशाखमा
४	जिल्लास्थित सरोकारवाला वा सहयोगी निकाय वा संस्थाको सूची र सहयोगको खाका तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य गैसस नेरेसो	बैशाख जेष्ठमा
५	आपत्कालीन अवस्थामा आवश्यक पर्ने औषधीहरू ३० दिनको लागि पुग्नेगरी भण्डारण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका DDMC नेरेसो	बैशाख जेष्ठमा
६	स्थानीय तहका प्रत्येक वडामा तीन थानका दरले प्राथमिक उपचार बाकस (First Aid Kits) व्यवस्था गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC नेरेसो	बैशाख जेष्ठमा
७	हरेक सङ्कटासन्न स्थानीय तहमा कम्तीमा पनि ९ जनालाई पोषणसम्बन्धी अनुशिक्षण तालिम उपलब्ध गराउने	विषयगत क्षेत्र	स्थानीय तह DDMC नेरेसो	बैशाख जेष्ठमा
८	बच्चालाई दूध खुवाउने आमा, सुत्केरी र गर्भवती महिला, कुपोषित बालबालिका र जेष्ठ नागरिकको लागि एक महिनालाई पुग्ने पोषणयुक्त खाना भण्डारण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC नेरेसो	बैशाख जेष्ठमा
९	आवश्यक सबै सामान खरिद गरेर वा माथिल्लो निकायबाट निकासालिएर भण्डारणको लागि बन्दोवस्ती क्षेत्रलाई आग्रह गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC नेरेसो	बैशाख जेष्ठमा
१०	स्वास्थ्य शिबिर सञ्चालनका लागि स्वास्थ्यकर्मीको सूची तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	बैशाख जेष्ठमा
११	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि सूचना प्रचारप्रसार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	बैशाख जेष्ठमा
१२	एम्बुलेन्सको सहज परिचालनको बन्दोवस्त मिलाउने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	बैशाख जेष्ठमा

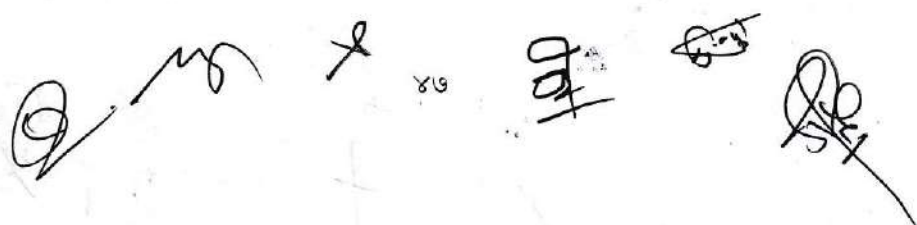
५.६ खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन (Water, Sanitation and Hygiene -WASH)

विषयगत क्षेत्र : खानेपानी तथा सरसफाई स्वच्छता व्यवस्थापन

मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, आगलागी, भूकम्प, खडेरी, महामारी

क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : संघीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना / स्थानीय तह

विपद्को अवस्थामा जन, धन र संरचनामा व्यापक क्षति पुग्न गई जनजीवन अस्तव्यस्त हुने भएकाले विपद् प्रभावित समुदायमा खानेपानी, सरसफाईको संरचना भङ्ग भई खानेपानीको अभाव हुने, सरफाईको अवस्था खराब हुन गई महामारी रोग निम्तिन सक्ने सम्भावना अधिक रहन्छ। सम्भावित यस परिस्थितिलाई संवोधन गर्न यस्तो अवस्थामा विपद् प्रभावित व्यक्तिहरूलाई समुदाय र आश्रयस्थलमा खानेपानी र सरसफाईको व्यवस्था गर्ने खानेपानी तथा सरसफाई स्वच्छता व्यवस्थापन क्षेत्रको कार्य पर्दछ।

५.६.१ विपद् पछिको अनुमानित परिदृश्य

- खानेपानीका मुहान प्रदूषित भएका हुनेछन्,
- चर्पीहरू क्षतिग्रस्त हुनेछन् र फोहोर सर्वत्र फैलिएको अवस्था हुनेछ,
- पिउने पानीका मुहान र स्रोतहरू र संरचनात्मक क्षतिका कारण प्रदूषित हुनेछन्,
- सरसफाइको अभावले पानीजन्य सरुवा रोग फैलिएर महामारीजन्य प्रकोप बढेर थप विपद् उत्पन्न हुने सम्भावना प्रबल रहनेछ ।
- विस्थापित परिवारका सदस्यहरूले पानीको आभावका कारण अत्यावश्यक स्वच्छताका लागि कमजोर व्यवहारले गर्दा सरुवारोगहरूको वृद्धिको सम्भावना रहन्छ ।

५.६.२ क्षेत्रगत उद्देश्य:

विपद् प्रभावित तथा विस्थापित समुदायलाई पानी तथा कीटपतङ्गका माध्यमबाट लाग्ने तथा महामारीजन्य रोगबाट बचाउनु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ ।

५.६.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रबर्द्धन क्षेत्रको लागि देहायअनुसार कार्ययोजना तय गरिएको छः

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	वास क्षेत्र एजेन्सी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठकमा सहभागी हुने र कार्यक्षेत्रमा सक्रिय हुने ।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	जेष्ठ महिनामा
२.	क्षेत्रगत सदस्य पहिचान गरी कार्य विवरण तयार गर्ने र पहिलो बैठक बस्ने । बैठकका विषयहरूः ● सहयोगी संस्थाको क्षमता पहिचान, ● कार्य तथा जिम्मेवारी विभाजन गर्ने, ● सामाग्री आपूर्तिकर्ताको सूची तयार गर्ने, ● विद्यमान स्रोत र मागको विश्लेषण गर्ने, ● स्थानीय तहमा स्वच्छता प्रवर्द्धन समिति परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC नेपाल प्रहरी गैसस स्थानीय क्लव	
३.	वास (Wash) क्षेत्रमा काम गर्ने निकाय तथा संस्थाको पहिचान गरी सदस्य निकाय वा संस्था र तिनका प्रतिनिधिको पुनरावलोकन गर्ने ● क्षेत्रमा रहन इच्छुक संस्थाहरूको विवरण सङ्कलन गरी सूचीकरण गर्ने, ● मस्यौदा कार्यविवरण तयार गर्ने, यस क्षेत्रमा काम गर्ने गैसस नीजिक्षेत्रसंग समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख र सदस्यहरू	स्थानीय तह DDMC गैससहरू	जेष्ठ महिनामा
४.	क्षेत्रका प्रत्येक सदस्यले आ-आफ्नो निकायको माथिल्लो तहमा	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह	

४६

४७

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	आवश्यकताको जानकारी गराउने ।	र सदस्यहरु	गैससहरु	
५.	स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका साधनहरुको निर्माण तथा मर्मत कार्य गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह	
६.	सरसफाइका सामग्री वितरण गर्ने ० फिनेल १ बोतल/चर्पी ० स्थानीय टाइजर ० ब्रस १ थान/चर्पी ० साबुन र तौलिया १ सेट ० बाल्टी ५ लि. १ थान र १ मग/परिवार	जिजस्वाका	स्थानीय तह DDMC नेरेसो गैससहरु स्थानीय क्लव	
७.	क्षेत्रका सदस्यबीच मीरा (MIRA)को बारे अभिमुखीकरण गरी सोअनुरूप कार्य सम्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाउने र क्षेत्रका सदस्यहरुबीच कार्य समन्वय गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC गैससहरु	
८.	मीराको प्रतिवेदनको विश्लेषण र माग र आपूर्तिबीचको अवस्था विश्लेषण गरी कार्य गर्ने		स्थानीय तह DDMC	
९.	खानेपानी शुद्धीकरणका समान वितरण (बाल्टीन २ वटा १० र १५ लि., मग १, पियुष पहिलो १ हप्ता र बाँकी दिनका लागि वाटरगार्ड वा पियुष १ प्रति परिवार)	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC गैसस नेपाल प्रहरी	
१०.	अनुगमन सुचक पहिचान गरी अनुगमन संयन्त्र परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC	
११.	सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्य गर्ने गराउने ● फोहरमैला व्यवस्थापन/फोहरपानी व्यवस्थापन ● शिबिर क्षेत्रको सरसफाइ र निर्मलीकरण ● स्थानीय भाषामा जनचेतनामूलक क्रियाकलाप ● सरसफाइ समिति गठन र अभिमुखीकरण ● माइकिङ् ● सडक नाटक ● सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने ● जानकारीमूलक, शिक्षाप्रद प्रचार सामग्री तयार गरी वितरण गर्ने ● स्वयंसेवक परिचालन ● सञ्चार क्षेत्रको परिचालन	क्षेत्र प्रमुख र सदस्यहरु	स्थानीय तह DDMC नेपाल प्रहरी गैसस स्थानीय क्लव	

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	● बाल/युवा क्लबको परिचालन			
१२.	समुदायबाट र अन्य क्षेत्रबाट पृष्ठपोषण सङ्कलन र पुनरावलोकन गरी सुधारका क्षेत्र पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC	
१३.	शिविर रहेको क्षेत्रको पूर्ण सरसफाइ र सरसफाइसम्बन्धी संरचनाको सुरक्षित विस्थापन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC	
१४.	शिविर रहेका विद्यालयका शौचालयको मर्मतसम्भार गरी पूर्ववत अवस्थामा सञ्चालन गर्न सकिने बनाउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC	
१५.	स्वास्थ्य क्षेत्रसँग समन्वय गरी पानीजन्य सरुवा रोगको प्रकृति पहिचान गर्ने र त्यसअनुसार स्वास्थ्य प्रवर्द्धन र सचेतना अभिवृद्धि गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC	
१६.	अन्तिम मूल्याङ्कन गर्ने, अभिलेख तयार गर्ने र वितरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC	

५.६.४ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

विपद्को सामना गर्न आपत्कालीन समयमा मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रवर्द्धन क्षेत्रले देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	क्षेत्रको बैठक आयोजना गरी सदस्यबीच कार्यविभाजन गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका, स्वास्थ्य क्षेत्र	चैत्रको दोस्रो हप्ता
२.	वास (Wash) क्षेत्रमा काम गर्ने निकाय तथा संस्थाको पहिचान गरी सदस्य निकाय वा संस्था र तिनका प्रतिनिधिको पुनरावलोकन गर्ने ● क्षेत्रमा रहन इच्छुक संस्थाहरूको विवरण सङ्कलन गरी सूचीकरण गर्ने, ● मस्यौदा कार्यविवरण तयार गर्ने, यस क्षेत्रमा काम गर्ने गैसस नीजिक्षेत्रसंग समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC रेडक्रस गैससहरु	चैत्रको दोस्रो हप्ता
३.	समुदाय स्थानान्तरण भएको स्थान वा शिविर तथा प्रभावित स्थानीय तहमा स्वच्छता प्रवर्द्धनसँग सम्बन्धित खानेपानी, शौचालयजस्ता संरचना तथा सरसफाइको अवस्थाको अध्ययन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रमा रहेका कार्यालयहरु	आवश्यकता अनुसार

५०

क्र.स.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
४.	विभिन्न संस्थाहरूसँग भएको सरसफाइ सामाग्रीहरूको मौज्जात विवरण सङ्कलन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह DDMC नेरेसो	आवश्यकता अनुसार
५.	मीराको तालिममा सहभागी हुन सदस्य तोकने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	आवश्यकतानुसार
६.	पानी शुद्धीकरण र हाइजीन, कीट, साबुन पानीले हात धुने सम्बन्धमा सरसफाइको लागि घरदैलो अभियान सञ्चालन गर्न महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई अभिमुखीकरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका स्थानीय तह	बैशाख मसान्त भित्र
७.	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि विभिन्न सङ्घ संस्थासँग भएका सूचना तथा सञ्चारका सामाग्री सङ्कलन गरेर अभिलेख राखी वा आफैँले तयार गरी प्रकाशन गरी वितरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिजस्वाका स्थानीय तह	रेडियोबाट जेष्ठ देखि भाद्रसम्म
८.	खानेपानी तथा सरसफाइ संरचनाहरूको (चर्पी, हात धुने ठाउँ, स्नान घर आदि) र तालिमका नमूनाहरू तयार गरी लागत निकाल्ने र प्राविधिकहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका स्थानीय तह	जेष्ठ मसान्तसम्म
९.	अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरका वास क्षेत्रबाट तयार भएका अनुगमन सूचकहरू, फारमहरू स्थानीय स्तरमा सुहाउने बनाई सदस्यहरूबीच अभिमुखीकरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका स्थानीय तह	बैशाख मसान्तसम्म
१०.	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रवर्द्धनसम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिको सूची तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका स्थानीय तह	बैशाख मसान्तसम्म
११.	आपत्कालीन स्वास्थ्य प्रवर्द्धनसम्बन्धी स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीलाई तालिम दिने	क्षेत्र प्रमुख	जिजस्वाका स्थानीय तह	जेष्ठ मसान्तसम्म
१२.	जिल्ला तथा गाउँमा स्थापित नाट्य समूहहरूलाई आपत्कालीन स्वास्थ्य प्रवर्द्धनसम्बन्धी प्रशिक्षण दिने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका स्थानीय तह	चैत्र मसान्तसम्म
१३.	विद्यालयमा स्थापित बालसमूहहरूबीच सरसफाइसम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका विद्यालय	चैत्र मसान्तसम्म

५.७ आपत्कालीन संरक्षण (Emergency Protection)

विषयगत क्षेत्र : आपत्कालीन संरक्षण
मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, आगलागी, पहिरो, भूकम्प, खडेरी, महामारी
क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : जिल्ला समन्वय समिति / स्थानीय तह

विपद्को अवस्थामा जन, धन र संरचनामा व्यापक क्षति पुग्न गई जनजीवन अस्तव्यस्त हुने भएकाले विपद् प्रभावित समुदायमा सुत्केरी, महिला, वृद्धवृद्धा, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू दलितलगायतका प्राथमिकतापूर्ण

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page.

वर्गहरुमाथि यौन, शारीरिक लगायतका विभिन्न शोषणहरु हुनसक्ने भएकोले संरक्षणको खाँचो रहन्छ । यस्ता वर्गहरुलाई विपद्को समयमा संरक्षण दिने व्यवस्थापकीय कार्य नै संरक्षण हो।

साथै आपत्कालीन अवस्थामा आधारभुत आवश्यकताका सुविधाहरु निर्माण गर्दा सबैको सरल पहुच र चापलाई आधार मानेर तयार गरिनु पर्ने छ । अपांगता भएका ब्यक्तिहरुको आवश्यकताको संबोधन, शिविर तथा क्याम्पको वातावरण महिला, अपाङ्गता, जेष्ठ नागरिक र बाल मैत्री हुनु पर्ने आदि कुराहरु समेत यस क्षेत्रमा पर्दछ ।साँकेतिक भाषामा सूचना प्रशारणमा समेत ध्यान दिनुपर्नेछ ।

५.७.१ विपद् पछिको अनुमानित परिदृश्य

- विपद्को समयमा धेरै भन्दा धेरै मानिस प्रभावित हुने अवस्था देखिन्छ ।
- विद्यालय क्षतिग्रस्त हुनाले विद्यार्थी नियमित शिक्षा अर्जन गर्ने अवसरबाट बञ्चित हुने सम्भावनासँगै उनीहरुमा असुरक्षाको भावना जाग्नेछ । साथै शैक्षिक सामग्रीहरु समेत नष्ट हुनेछन् ।
- विपद्मा परी मानिस घाइते हुने र मृत्यु हुने हुँदा उनीहरुमा मानसिक पीडा बढ्नेछ ।
- बालबालिका, बृद्धवृद्धा, रोगी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सुत्केरी, गर्भवती महिला र बालबालिका आपसमा भेट नहुँदा असुरक्षाको भावना जाग्नेछ ।
- किशोरीहरु, महिला तथा बालिकाहरुमा यौनजन्य दुर्व्यवहार र हिंसाका घटनाहरु बढ्ने सम्भावना हुनेछ ।
- विद्यालय छाड्ने बालबालिकाको संख्या बढ्ने र बालमजदुरी वृद्धि हुने सम्भावन बढ्छ ।
- चोरी, हिंसाजन्य गतिविधिका साथै मानव बेचबिखनजस्ता घटना बढ्न सक्छन् ।
- जोखिमपूर्ण अवस्थाको सामना गरिरहेका महिला, बालबालिका, अपाङ्गता, जेष्ठ नागरिकको सङ्ख्या धेरै हुनेछ ।
- संरक्षण गर्नुपर्ने जनसङ्ख्याको ३५% घाइते हुन सक्ने, विस्थापित, हराउन, अलपत्र र भेदभावमा पर्न सक्नेछन्।
- सञ्चार सम्पर्क विच्छेद भएका हुनेछन् ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका सहायक सामग्रीहरु समेत नष्ट भएका हुनेछन् ।

५.७.२ क्षेत्रगत उद्देश्य

महिला तथा बालबालिकालगायत जोखिममा परेका समूहलाई हिंसा, मानसिक तनाव, शोषण, दुर्व्यवहार, भेदभावबाट मुक्त राखी सुरक्षाको प्रत्याभूति दिनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ ।

५.७.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा प्रभावितहरुको संरक्षणका लागि यस क्षेत्रले अन्य क्षेत्रसँग समन्वय गरी देहायअनुसार कार्य गर्नेछः

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	सुरक्षा तथा संरक्षण समूहको समन्वय बैठक गर्ने । सुरक्षा र संरक्षणका लागि भूमिका निर्धारण गरी जिम्मेवारी तोक्ने।	संरक्षण क्षेत्र	स्थानीय तह, महिला बालबालिका तथा सामाजिक शाखा , सुरक्षा निकाय	विपद् पश्चात तत्काल

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page.

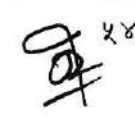
क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
			युवा क्लव	
२.	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, खोज तथा उद्धार समितिसँग समन्वय गरी संरक्षणमा आवश्यक पर्ने व्यक्तिको सूची तयार गर्ने	संरक्षण क्षेत्र	सुरक्षा निकाय युवा क्लव	विपद् पश्चात तत्काल
३.	लेखाजोखा, जनसङ्ख्याको सर्भेक्षण, अभिमुखीकरण, स्वयंसेवक परिचालन, सूचना विश्लेषण आदि गर्ने।	संरक्षण क्षेत्र	सुरक्षा निकाय युवा क्लव	विपद् पश्चात तत्काल
४.	हराएका र विछोडिएका परिवारको खोजी गरी पारिवारिक पुनर्मिलन गराउने।	संरक्षण क्षेत्र	सुरक्षा निकाय युवा क्लव	विपद् पश्चात तत्काल
५.	मानसिक रूपमा कमजोर देखिएका प्रभावितलाई मनोसामाजिक सहयोग दिने।	संरक्षण क्षेत्र	मनोविमर्शकर्ता युवा क्लव	उद्धार कार्य सकिएपछि
६.	गर्भवती र सुत्केरी महिलाहरूका लागि सुरक्षित स्थानको प्रबन्ध तथा उनीहरूको स्याहार तथा सरसफाइ र पोषणको व्यवस्थापन	संरक्षण क्षेत्र	स्वास्थ्य क्षेत्र सुरक्षा निकाय युवा क्लव	उद्धार कार्य सकिएपछि
७.	- घाइते बालबालिका तथा विशेष आवश्यकता भएका समूहका लागि स्वास्थ्य सहयोग गर्नका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने, - उपचार शिविर स्थापनाको लागि समन्वय गर्ने, ३ वर्षसम्मका बालबालिकाको लागि सुरक्षित स्थान तयार गर्ने,	संरक्षण क्षेत्र	स्वास्थ्य क्षेत्र सुरक्षा निकाय युवा क्लव	उद्धार कार्य सकिएपछि
८.	- भेदभाव, दुर्व्यवहार, हिंसा र शोषणका घटना अनुगमन पहिचान, अभिलेखीकरण गरी निगरानी समूह गठन गर्ने, - समस्यामा परेकालाई कानुनी सहयोग वा परामर्श सेवा दिने, - प्रभावित व्यक्तिहरूलाई अधिकार र कर्तव्यबारे सचेतना दिने, - सहयोगी निकाय तथा सुरक्षाकर्मीलाई आचार संहिताबारे सचेतना गराउने, - गर्भवती र सुत्केरीको लागि विशेष कपडा वितरण गर्ने,	संरक्षण क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय युवा क्लव रेडक्रस	उद्धार कार्य सकिएपछि
९.	मानवीय सेवाको आवश्यकता देखिएको प्रभावित समुदायमा सेवा उपलब्धताको लागि पैरवी गर्ने।	संरक्षण क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय रेडक्रस	उद्धारको समयमा
१०.	विपद्को अवस्थामा गर्भवती/ सुत्केरी महिला,	संरक्षण	DDMC	उद्धारको समयमा

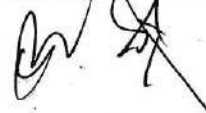
क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	बालबालिकाको सम्भावित जोखिमको बारेमा योजना बनाउने।	क्षेत्र	सुरक्षा निकाय रेडक्रस	
११.	तत्काल उपलब्ध गरिएको मानवीय सेवाहरुमा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको पहुँच भए नभएको सुनिश्चितता गर्ने	संरक्षण क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय रेडक्रस गैससहरु	उद्धारको समयमा
१२.	- अपाङ्गता तथा जेष्ठ नागरिकलाई आवश्यक पर्ने सामग्रीहरु वितरण गर्ने जस्तै ह्वील चेयर, बैशाखी, सेतो छडी, चस्मा, इयर फोन, लौरो छाता, डिम्नीटी किट, ट्राइसाइकल, वाकर, प्रयोसिस, अथोसिस, एल्वो आदि वितरण गर्ने - जोखिममा रहेका महिला बालबाबालबालिका, अपाङ्ग र जेष्ठ नागरिकलाई सेफ हाउसमा राख्ने - घाइतेहरुको उपचारको लागि समन्वय गर्ने।	संरक्षण क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय युवा क्लव रेडक्रस गैससहरु अपाङ्गताका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था	आवश्यकतानुसार
१३.	औषधी उपचार रोगको संक्रमण फैलिन नदिन स्वास्थ्य कार्यालय संग सहकार्य गर्ने	संरक्षण क्षेत्र	स्वास्थ्य संस्था रेडक्रस	विपद्को समयमा
१४.	प्रभावित क्षेत्रको सुरक्षाका लागि वडासंग समन्वय गरी सुरक्षा समिति गठन गर्ने र परिचालन गर्ने।	संरक्षण क्षेत्र	DDMC वडा समिति	आवश्यकतानुसार
१५.	प्रभावित क्षेत्रमा हिंसा लुटपाटका घटना हुन नदिन आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने।	संरक्षण क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय वडा समिति	आवश्यकतानुसार
१६.	प्रतिवेदन तयार गरी अन्य क्षेत्रसँग सिकाइ आदानप्रदान गर्ने।	संरक्षण क्षेत्र	DDMC सुरक्षा निकाय रेडक्रस	नियमितरूपमा

५.७.४ प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

यस क्षेत्रले आपत्कालीन मानवीय सहयोगका सन्दर्भमा उपलब्ध गराउने संरक्षणसम्बन्धी कार्यका लागि देहायको तयारी गर्नेछ

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	समन्वय बैठक गरी सदस्यहरुको विवरण अध्यावधिक गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	जेष्ठ महिनामा
२.	लेखाजोखा तथा जिम्मेवारी बाँडफाँड र संरक्षणसम्बन्धी आधाररेखा तयार गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC सुरक्षा निकाय	जेष्ठ महिनामा

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
३.	मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरूको रेकर्ड तथा सूचनाहरू अद्यावधिक गर्ने र मनोसामाजिक सेवाको लागि कार्यदल तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC गैससहरु	जेष्ठ महिनामा
४.	गर्भवती तथा सुत्केरी आमा र बालबालिकाको लागि सुरक्षित स्थानको व्यवस्थापन गर्नका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	गैससहरु स्वयंसेविका	जेष्ठ महिनामा
५.	सञ्चालित कार्यक्रममा बाल संरक्षणको विषय समावेश गर्न समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	बालक्लव सञ्जाल	जेष्ठ महिनामा
६.	स्थानीय भाषामा आचारसंहिता मुद्रण गर्ने र क्षेत्रका सदस्यलाई जानकारी दिने ।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC गैससहरु	जेष्ठ महिनामा
७.	सरोकारवाला एवं सुरक्षार्थीहरूलाई आचार संहिता सहित संरक्षणसम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC गैससहरु सुरक्षा निकाय	जेष्ठ महिनामा
८.	मनोसामाजिक सेवा संयन्त्र स्थापनामा समन्वय, पुनःस्थापना केन्द्र, कानुनी उपचार सेवा, स्वास्थ्य उपचार सेवाबारे आवश्यक पूर्वतयारी गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC गैससहरु सुरक्षा निकाय	बैशाख महिनामा
९.	प्रतिकार्यमा संलग्न हुने जन प्रतिनिधि, स्वयंसेवक तथा कर्मचारीलाई विपद् र आपत्कालीन मानवीय सहयोगबारे पूर्व जानकारी दिने ।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC गैससहरु सुरक्षा निकाय	बैशाख महिनामा

५.८. आपत्कालिन शिक्षा (Education in Emergency)

विषयगत क्षेत्र : आपत्कालीन शिक्षा

मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, आगलागी, भूकम्प, महामारी, चट्याङ्ग

क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : शिक्षा विकास तथा समन्वय ईकाई / स्थानीय तह

शिक्षा मानिसको मौलिक अधिकार हो । द्वन्द्व र विपद्बाट प्रभावित बालबालिका तथा युवाहरूका लागि त शिक्षा अझ विशेष महत्वपूर्ण छ । आपत्कालीन अवस्थामा समग्र शिक्षाका गतिविधि खलबलिन गई शिक्षाले गर्ने रूपान्तरणमा बाधा उत्पन्न हुन्छ । आपत्कालमा उपलब्ध गराइने शिक्षामा सबै उमेरका मानिसहरूका लागि सिकाइ अवसरहरू समेटिएको हुन्छ । यसको क्षेत्रभित्र प्रारम्भिक बाल विकास, प्राथमिक, माध्यमिक अनौपचारिक, प्राविधिक, व्यावसायिक, उच्च र प्रौढ शिक्षा आदि पर्छन् । आपत्कालीन अवस्थामा दिइने गुणस्तरीय शिक्षाले शारीरिक, मनोवैज्ञानिक र बौद्धिक संरक्षण प्रदान गर्दछ ।

बिषेयगरी विपदको समयमा शिक्षा क्षेत्रको आवश्यकता पहिचान र सम्बन्धित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायत तयारी अवस्था, जोखिम न्यूनीकरण र प्रतिकार्य योजना निर्माण र कार्यान्वयनमा सुधार गर्न यो क्षेत्रले निम्न गतिविधिहरु संचालन गर्ने छ।

५.८.१. विपद् पछिको परिदृश्य (Post Disaster Scenerio)

- धेरै विद्यार्थी विस्थापित तथा प्रभावित हुने छन्,
- प्रभावित तथा विस्थापित विद्यार्थीहरुमा मानसिक तनाव हुने, मनोसामाजिक समस्या हुनसक्ने देखिन्छ,
- विद्यार्थी विद्यालय शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित हुने, पाठ्यपुस्तक र स्टेशनरी आदि नष्ट हुने भएकाले शिक्षा आर्जनको माध्यम अबरुद्ध हुनेछ,
- विद्यालय नष्ट हुने र शिक्षक र विद्यार्थीको मृत्यु हुन सक्ने सम्भावना रहनेछ।

५.८.२. आपत्कालीन शिक्षाको क्षेत्रगत उद्देश्य

विपद् प्रभावित तथा विस्थापित विद्यार्थी र अस्थायी आवासको रूपमा उपयोग भएका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको नियमित अध्ययन वा पठनपाठन गर्न पाउने अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै आपत्कालीन समयको लागि शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउनु तथा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य हुनेछ।

५.८.३. आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्रले देहायअनुसार आपत्कालीन कार्य गर्ने निर्धारण गरिएको छः

क्रसं	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	विषयगत क्षेत्रको बैठक गरी प्रभावित स्थानीय तहका शैक्षिक क्षेत्रको लेखाजोखा र जिम्मेवारी पुनरावलोकन गर्ने।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह	विपद् पछि तत्कालै
२.	शिक्षासम्बन्धी द्रुत लेखा जोखा (Initial Rapid Assessment) गर्ने	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह	विपद् पछि तत्कालै
३.	तथ्याङ्क सङ्कलन, समायोजन विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारी र आदान-प्रदान गर्ने	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह	विपद् पछि तत्कालै
४.	शिक्षा क्षेत्रको बैठकबाट क्रियाकलाप नं. ३ को प्रतिवेदनमाथि छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह	तीनदिन भित्र
५.	शैक्षिक गतिविधि सञ्चालन गर्न सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह	तीनदिन पछि
६.	मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह मनोविमर्शकर्ता	आवश्यकतानुसार
७.	आवश्यकता अनुसार अस्थायी विद्यालय (Temporary Learning Center) निर्माण गर्ने।	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरु	बाढी रोकिएको तीनदिन पछि
८.	बाढी प्रभावित विद्यालयहरुलाई विद्यालय कीटको (school kit) व्यवस्थापन गर्ने	शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरु गैससहरु युनिसेफ	विद्यालय खुलेपछि

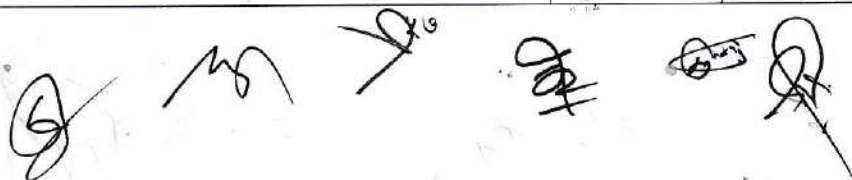
५६

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
९.	- शिक्षक तालिम - विद्यार्थीहरूलाई पाठ्यपुस्तक उपलब्ध गराउने - शैक्षिक सामग्री र विद्यालय पोषाक वितरण गर्ने - फर्निचरको प्रबन्ध गर्ने - विद्यालय शैक्षिक सामग्री व्यवस्था गर्ने - खेलकुद सामग्रीको व्यवस्था गर्ने - खानेपानी र लैङ्गिक तथा अपाङ्गता मैत्री शौचालयको व्यवस्था	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरू प्रदेश सरकार संघीय सरकार शिक्षा तालिम केन्द्र	विपद् पश्चात आवश्यकतानुसार
१०.	- प्रभावित भएका विद्यार्थीको तथ्याङ्क सङ्कलन - आश्रित विद्यालयलाई सहयोग गर्ने - विद्यार्थीलाई स्टेशनरी र पोषाकको वितरण गर्ने - पाठ्यपुस्तक वितरण गर्ने - सबै विद्यार्थीको लागि विशेष कक्षाको व्यवस्था - विद्यालयलाई फर्निचर को व्यवस्थापन र थप आवश्यक शिक्षकको परिचालन	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरू शिविसङ्घ	विपद् पश्चात आवश्यकतानुसार

५.८.४. प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्रले आपत्कालीन प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयनको लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसँग समन्वय गरी देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	- शिक्षा क्षेत्रको बैठक गरी शैक्षिक क्षेत्रको विश्लेषण गर्ने । - आपत्कालीन शैक्षिक कार्यदल गठन गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरू	बैशाख महिनामा
२.	जोखिमपूर्ण क्षेत्रका विद्यालय, मदरसा, इसिडी तथा विद्यार्थी र शिक्षकको तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरू	जेष्ठ महिनामा
३.	अस्थायी विद्यालयको लागि त्रिपालको र कक्षा सञ्चालको लागि आवश्यक पर्ने चकटीको प्राप्तस्थानको सूचीकरण गर्ने	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	DDMC उवासंघ	जेष्ठ महिनामा
४.	प्रभावित विद्यार्थीको लागि आवश्यक पर्ने शैक्षिक सामग्रीको पूर्वतयारी गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरू	जेष्ठ महिनामा
५.	आपत्कालीन समयमा शिक्षाका विषयमा शिक्षकहरूलाई तालिम	आपत्कालीन	स्थानीय तह	बैशाख

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
	दिने,	शिक्षा क्षेत्र	शिविसइ	महिनामा
६.	अस्थायी प्रशिक्षण केन्द्र (Temporary Learning Center) बनाउन आवश्यक सामग्रीहरुको पूर्वतयारी गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरु	जेष्ठ महिनामा
७.	समयसमयमा विद्यालय तथा शिक्षण संस्थाहरुमा कृत्रिम घटना अभ्यास (Mock Drill Simulation) सञ्चालन गर्ने ।	सुरक्षा निकाय	स्थानीय तह विद्यालयहरु	वर्षमा कम्तिमा ३ पटक
८.	विद्यालय र इसीडीको अवस्थाको अनुगमन गरी आपत्कालीन अवस्थामा गर्ने कार्य निर्धारण गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरु	जेष्ठ महिनामा
९.	पूर्वतयारी सम्बन्धमा विद्यालय स्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरी विद्यालयका विद्यार्थी, शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सचेत गराइ तयारी अवस्थामा राख्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरु शिविसइ	जेष्ठ महिनामा
१०.	सबै विद्यालय तथा शिक्षण संस्थाहरुमा बृहत विद्यालय सुरक्षा कार्ययोजना निर्माण गर्न निर्देशन गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह विद्यालयहरु शिविसइ	नियमितरूपमा
११.	संघीय र प्रदेश सरकारको निर्देशन अनुसार पूर्वतयारीका कार्यहरु गर्ने ।	आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्र	स्थानीय तह शिविसइ	नियमितरूपमा

५.९. बन्दोबस्ती क्षेत्र (Logistic Management)

विषयगत क्षेत्र : बन्दोबस्ती क्षेत्र

मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, भूकम्प, खडेरी, आगलागी, महामारी पहिरो

क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : जिल्ला प्रशासन कार्यालय

विपद्को अवस्थामा जन जीवन अस्त व्यस्त भएको हुन्छ साथै व्यक्तिगत, सामुदायिक तथा सार्वजनिक संरचनाहरु बिग्रने, भत्कने, टुट्ने जस्ता कार्यहरु हुन्छन् र बन्दोवस्तीका सामग्रीहरु अपुग भै प्रभावित समुदायमा तत्काल खोज तथा उद्धार र राहत कार्यक्रम संचालन गर्नको लागि समेत विभिन्न खालका अवरोधहरु सिर्जना हुनसक्ने भएकोले तत्काल त्यस्ता कार्यहरुमा नियमितता प्रदान गर्नको लागि यो विषयगत क्षेत्रको आवश्यकता पर्दछ । विपद्को समयमा प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र तथा वर्गहरुलाई सुविधा दिनको लागि गरिने सम्पूर्ण कार्य नै आपत्कालीन बन्दोवस्ती हो ।

५.९.१. विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- जिल्लाका स्थानीय तहका धेरै घरहरु क्षतिग्रस्त भई मानिस प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित हुनेछन् ।
- धेरै मानिस घाइते भएका हुनेछन् । बालबालिका, महिला अपाङ्गता भएका मानिस र वृद्धवृद्धा बढी प्रताडित हुने सम्भावना रहनेछ ।
- सडक, पुल, विजुली आपूर्ति, दूरसञ्चार, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था क्षतिग्रस्त भएर सेवा प्रवाहमा कठिनाई उत्पन्न हुनेछ ।
- अन्य विषयगत क्षेत्रले सामग्री प्रबन्ध, ढुवानी र राहत वितरणमा कठिनाई भोग्नु पर्नेछ ।

५८

५.९.२. क्षेत्रगत योजनाको उद्देश्य

विपदबाट प्रभावित र विस्थापित भएका मानिसलाई आवश्यक मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन सबै विषयगत क्षेत्रलाई आवश्यक पर्ने वस्तु समयमा आपूर्ति गर्ने, भण्डारण गर्ने र सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रलाई आपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाई सहयोग उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य हुनेछ ।

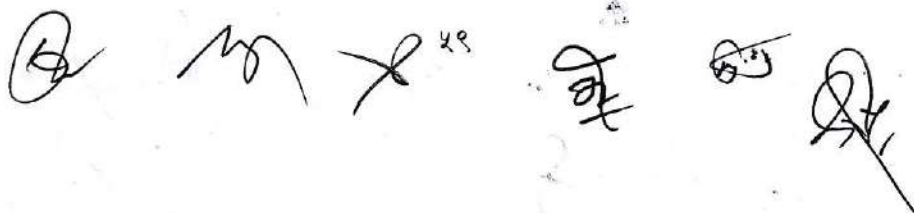
५.९.३. आपत्कालीन समयमा गरिने प्रतिकार्यसम्बन्धी क्रियाकलाप

आपत्कालीन बन्दोबस्ती क्षेत्रले आपत्कालीन समयमा निम्नअनुसार कार्य गर्नेछ

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	आपत्कालीन बैठक बस्ने	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्यहरु	विपद् पछि तत्कालै
२.	नियमितरूपमा समीक्षा बैठकहरु गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्यहरु	सातदिनसम्म हरेक दिन त्यसपछि १ दिन बिराएर
३.	सबै विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	प्रजिअ	विषयगत क्षेत्रहरु	आवश्यकता अनुसार
४.	जनशक्ति परिचालन गर्ने (गोदाम व्यवस्थापन, ढुवानी र अन्य आवश्यक विषय अनुसार) ।	क्षेत्र प्रमुख	तोकिएको सदस्य	२ घण्टाभित्र र नियमित
५.	विषयगत क्षेत्रको माग अनुसार सामाग्री आपूर्तिमा प्राविधिक सहयोग गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	विषयगत क्षेत्रहरु	नियमित रूपमा माग अनुसार
६.	सामाग्री आपूर्तिकर्ताको अवस्था लेखाजोखा गरी अन्य विषयगत क्षेत्रको सम्पर्क गराउने ।		तोकिएको अधिकारी	आवश्यकता अनुसार
७.	सामाग्रीको ढुवानी तथा यातायातको साधनको बन्दोबस्तको लागि निजी तथा सार्वजनिक क्षेत्रसँग समन्वय र सम्पर्क गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सरोकारवालाहरु	१ दिनभित्र र नियमित
८.	विपदबाट क्षतिग्रस्त संरचना हटाउने व्यवस्थाका लागि सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	सदस्यहरु	आवश्यकतानुसार
९.	सामान आएको र गएको रेकर्ड राख्ने	क्षेत्र प्रमुख	विषयगत क्षेत्र	नियमितरूपमा
१०.	यातायातका साधनहरुको परिचालन गर्न वैकल्पिक मार्गको पहिचानको लागि स्थानीय तह र सडक डिभिजन कार्यालयसँग समन्वय गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	सडक डिभिजन कार्यालय सुरक्षा निकायहरु नेरेसो	१ दिन भित्र आवश्यकता अनुसार
११.	नियमित प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने । अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	सरोकारवाला सबै	नियमितरूपमा

५.९.४. प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

आपत्कालीन बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्रले प्रतिकार्यका लागि निम्नअनुसार पूर्वतयारी गर्नु पर्नेछ

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	क्षेत्रको बैठक आयोजना गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्य र विषयगत क्षेत्र	वर्षमा ३ पटक
२.	कलेजका विद्यार्थी, स्थानीय युवा क्लबका सदस्य, ढुवानी र यातायात व्यवसायीका प्रतिनिधि सम्मिलित स्वयंसेवक समूह गठन गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह क्षेत्रका सदस्य रेडक्रस	नियमित
३.	स्वयंसेवकलाई बन्दोबस्तीका लागि ३ दिनको क्षमता अभिवृद्धि प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह विश्व खाद्य कार्यक्रम	वर्षमा १ पटक
४.	आवश्यक पूर्वतयारीको लागि विषयगत क्षेत्र सँग समन्वयसामान आपूर्तिकर्ताको सूची तयार तथा सम्झौताको नमूना तयारी गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्य र विषयगत क्षेत्र	वर्षमा ३ पटक
५.	सामाग्रीको मुल्य सूची लिने र अध्यावधिक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्य र विषयगत क्षेत्र	हरेक वर्ष बैशाख र कार्तिक
६.	आपूर्तिकर्ताहरूको सूची तयार गरी आपत्कालीन समयमा सामाग्री आपूर्तिका लागि सम्झौता गर्ने । (सम्झौतापूर्व न्यूनतम परिमाणमा सामान उपलब्ध हुने सुनिश्चितताका लागि भण्डार निरीक्षण गर्ने)	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्य र विषयगत क्षेत्र	हरेक वर्ष ।वण र कार्तिक
७.	भाण्डारण गरेका सामाग्रीहरूको अध्यावधिक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्य र विषयगत क्षेत्र	वर्षमा २ पटक
८.	सबै स्थानीय तहमा भण्डारण व्यवस्था/गोदाम निर्माण गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	सबै सदस्य र विषयगत क्षेत्र	२०७८ भित्र

५.१०. भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र (Physical Infrastructure)

विषयगत क्षेत्र : भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र

मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, भूकम्प, आगलागी, पहिरो

क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : सँघन शहरी विकास तथा भवन नि विभाग /स्थानीय तह

विपद्को अवस्थामा जन, धनको क्षतिका अलावा व्यक्तिगत वा सामुदायिक तथा सार्वजनिक संरचनाहरू बिग्रने, भत्कने, टुट्ने साथै बन्दोबस्तीका सामाग्रीहरू अपुग भै प्रभावित समुदायमा तत्काल खोज तथा उद्धार र राहत कार्यक्रम संचालन गर्नको लागि समेत विभिन्न खालका अवरोधहरू सिर्जना हुनसक्ने भएकोले तत्काल त्यस्ता कार्यहरूमा नियमितता प्रदान गर्नको लागि यो विषयगत क्षेत्रले कार्य गर्दछ ।

५.१०.१. आपत्कालीन समयमा गरिने प्रतिकार्यसम्बन्धी क्रियाकलाप

भौतिक पूर्वाधार क्षेत्रले आपत्कालीन समयमा निम्नअनुसार कार्य गर्नेछ

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	घटनाको विस्तृत विवरणको जानकारी लिने दिने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	विपद् पछि तत्कालै
२.	सम्पर्क व्यक्तिहरुलाई सूचना सङ्कलनका लागि निर्देशन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	विपद् पछि तत्कालै
३.	DDMC को बैठकमा सहभागी भई आवश्यक सूचनाहरुको आदान प्रदान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	DDMC	विपद् पछि तत्कालै
४.	तत्काल अत्यावश्यक सेवाहरु अवरुध भए सुचारु गर्न सम्बन्धित आफु मातहतका निकायहरुलाई परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सम्बन्धित कार्यालय	विपद् पछि तत्कालै
५.	प्राविधिक टोलीलाई स्थलगत अध्ययनका लागि प्रभावित स्थानमा परिचालन ।	क्षेत्र प्रमुख	प्राविधिक विज्ञ	विपद् पछि दोस्रो दिन देखि
६.	स्रोत साधनको आंकलन गर्ने (आवश्यकता, लेखाजोखा र खाडल पहिचान गर्ने) र समन्वय, स्रोत पहिचान र शिघ्र पुनर्लाभको कार्य योजना बनाउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	विपद् पछि दोस्रो दिन देखि
७.	सहज पहुँचका लागि अस्थायी रुपमा पुल, सडक तथा वाटो निर्माण गर्ने, डेब्रिस सफा गर्ने । प्रकोपजन्य फोहोरको उचित प्रबन्ध मिलाउने वा नष्ट गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	विपद् पछि दोस्रो दिन देखि
८.	अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र, आन्तरिक रुपमा विस्थापितको शिविर, विद्यालय जस्ता आधारभूत क्षेत्रमा विद्युतीय सेवा उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह स्वास्थ्य कार्यालय	विपद् पछि दोस्रो दिन देखि
९.	विस्तृत सर्वेक्षण पश्चात प्रभावितहरुको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो हप्ता
१०.	बिषयगत बैठक र घटनाको विवरण संकलन गर्ने कार्य निरन्तर गर्ने (कार्य क्षेत्र पहिचान गरि कार्य गर्ने)	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो हप्ता
११.	मौजुदा अवस्थामा अस्पताल, विद्यालय, स्वास्थ्यसेवा प्रदायकका साथै सडक, पुल र अन्य संरचनाको क्षतिको लेखाजोखा प्रारम्भ गर्ने । आवासको लागी सहूलियत वा निशुल्क काठहरु उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु स्वास्थ्य कार्यालय शिविसई	पहिलो हप्ता
१२.	सार्वजनिक सेवाहरु सुचारु गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो हप्ता
१३.	अस्थायी शिविरको स्थापना गर्ने र विस्थापितलाई व्यवस्थित बनाउन सुरक्षित र खुला ठाउँमा लैजाने प्रबन्ध मिलाउने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो हप्ता

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१४.	क्षति भएका पूर्वाधारहरुको विस्तृत विवरण तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो हप्ता
१५.	शिघ्र पुनर्लाभको लागि आवश्यक अध्ययन, लेखाजोखा तथा विश्लेषण गरी बसोबास र जीविकोपार्जन जस्ता प्रमुख क्षेत्रको विकासका कार्यलाई अघि बढाउने वातावरण तयार गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो हप्ता
१६.	पूर्वाधारहरु शिघ्र पुनर्लाभ तथा पुनः निर्माण गर्न आवश्यक विस्तृत प्राविधिक इष्टिमेट गर्ने र सम्बन्धीत कार्यालयमा प्रतिवेदन पठाउने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	पहिलो महिना
१७.	उपलब्ध बजेटको आधारमा पूर्वाधारहरु निर्माण प्रक्रियालाई प्रारम्भ गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	दोस्रो महिना देखि
१८.	विपद् पश्चात भत्किएका अस्पताल, विद्यालय, सडक, खानेपानी, बिजुली, टेलिफोन लगायतका सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था लगायतका अन्य संरचनाहरु निर्माण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु सरोकारवालाहरु	दोस्रो महिना देखि
१९.	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि बिषयगत आकस्मिक योजना समय सापेक्ष परिमार्जन गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	दोस्रो महिना देखि
२०.	विपद् जोखिम न्यूनीकरणको कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन गर्ने,	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	दोस्रो महिना देखि
२१.	दिगो विकासमा पुनःनिर्माणका क्रियाकलाहरुलाई लिंक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह	दोस्रो महिना देखि
२२.	सबै प्रमुख परियोजनाहरुमा वातावरणीय प्रभाव लेखाजोखा (Initial Environmental and Impact Assessment) तथा विपद्प्रभावको लेखाजोखा (Disaster Impact Assessment) गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	दोस्रो महिना देखि

५.१०.२. प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

भौतिक पूर्वाधार विषयगत क्षेत्रले प्रतिकार्यका लागि निम्नअनुसार पूर्वतयारी गर्नु पर्नेछः

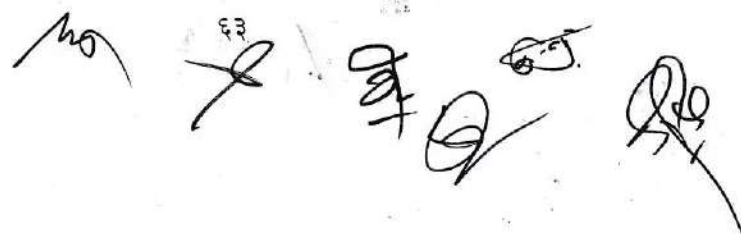
क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१.	विपद्का विभिन्न सवालहरुमा साझेदार संस्था तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेठ महिनाभित्र र नियमित
२.	क्षतिको तथ्याङ्क तथा लेखाजोखा गर्नकालागि तथ्यांक संकलन, सूचना व्यवस्थापनका लागि क्लष्टरका सदस्यलाई तालिम दिने	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेठ महिनाभित्र र नियमित

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
३.	संकटासन्न भौतिक संरचनाको पहिचान र यसका लागि आवश्यक स्रोत साधनको नक्सांकन गरी पूर्वतयारी गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमित
४.	स्थानीय तहका स्रोत साधनको पहुँच तथा स्थानीय तहमा गठन भएका विपद् व्यवस्थापनका समितिहरु तथा कार्य दलहरुको परिचालन र उनीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा
५.	सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था तथा स्थानहरुमा पर्न सक्ने प्रभावहरुको अनुमान गरि समयमै सुचारु गर्नका लागि रणनीतिक पूर्वतयारी गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	DDMC सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा
६.	प्रत्येक वडा, गाउँपालिका र नपाहरुमा विपद् जोखिम व्यवस्थापन कोष खडा गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमित
७.	प्रत्येक वडा, गाउँपालिका र नपामा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयार गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमित
८.	विस्तृत सर्वेक्षणका लागि जिम्मेवारी सहित टोली गठन गरी उनीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र संकलित तथ्यांकहरुको रिपोर्टिङ संयन्त्र विकास गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा
९.	घर क्षति भएकाहरुको लागि उपलब्ध राहतको मापदण्डबारे स्पष्ट हुने र सबैलाई जानकारी गराउने र विपद् पूर्व नै सामुदायिक वनहरुसंग अग्रिम समझदारी गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा
१०.	संभावित विपद्बाट विस्थापित हुन सक्ने परिवार आंकलन गरी अस्थायी आश्रयस्थलको पहिचान गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमित
११.	पूर्वाधारको विस्तृत विवरण तयार गर्न जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको सहयोगमा प्राविधिकहरुको सम्पर्क सूची तयार गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा
१२.	विस्तृत प्राविधिक इस्टिमेटका लागि विज्ञटोली गठन र जिम्मेवारी दिने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमित
१३.	भवन आचार संहिताको प्रभावकारी कार्यान्वयन र उत्थानशीलता (Resilience) को मापदण्डको निर्धारण निर्माण गरी सबै सरोकारवालालाई लागू गर्नका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय र जिससले आवश्यक कार्य गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिसस	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा

क्र.सं.	पूर्वतयारी कार्य	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय तथा संस्था	समयावधि
१४.	EIA / DIA कार्य समावेश गर्न आवश्यक संस्थागत संयन्त्रको विकास गर्ने र वातावरणीय तथा प्राकृतिक स्रोतको व्यवस्थापनमा विपद् सम्बन्धी विषयमाथि पनि अनिवार्य रूपमा ध्यान दिने कुरा समावेश गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा
१५.	आवश्यक नीति, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरुको विकास गरिएको गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह सबै सदस्यहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमित
१६.	आर्थिक साधनहरु (साना लगानी, लघु ऋण, बीमा आदि) को प्रयोग गर्नका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा निजी क्षेत्रको संलग्नतालाई अभिवृद्धि गर्ने।	क्षेत्र प्रमुख	स्थानीय तह बित्तिय संस्थाहरु	जेष्ठ महिनाभित्र र नियमितरूपमा

५.११. शव तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र (Death & Debris Mangagement)

विषयगत क्षेत्र : शव व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

मुख्य विपद्को किसिम : बाढी, महामारी, सवारी दुर्घटना, आगलागी, वन्यजन्तु आक्रमण, पहिरो, चट्याङ, भूकम्प, खडेरी, शितलहर

क्षेत्रगत अगुवा (Cluster Lead) : जिल्ला प्रहरी कार्यालय

विपद्को अवस्थामा जन, पशुपंक्षि लगायत घरपालुवा जनावरको मृत्यु घाइते जनावरलाई व्यवस्थापन गरिनु पर्ने भएकोले तत्काल त्यस्ता कार्यहरुमा नियमितता प्रदान गर्नका लागि यो विषयगत क्षेत्रले कार्य गर्दछ।

५.११.१. पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

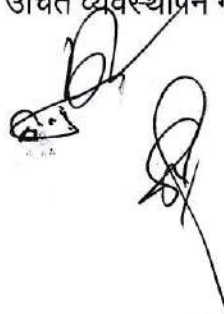
विपद्को अनुमानित अवस्था:

- विपद् समयमा मृतक, घाइते र हराइएका मानिसहरु हुनेछन्,
- यत्रतत्र शव तथा डेब्रिजहरु रहन सक्ने,
- पहिचान हुन नसकेका शवहरु रहन सक्ने,
- शवलाई पहिचान गरेपछि उद्धार गर्नका लागि श्रोत साधनहरुको उपलब्धतामा कमी,
- उद्धारकर्मीहरुलाई संक्रमण हुन सक्ने,

५.११.२. विषयगत उद्देश्य:

- खोज तथा उद्धार कार्य सञ्चालन गरी भेटिएका शवहरुको उचित व्यवस्थापन गर्ने,
- शवहरुबाट हुन सक्ने संक्रमणलाई न्यूनीकरण गर्ने।

५.११.३. कार्यान्वयन योजना सहितको प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्य:

घटना पश्चातको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपत्कालिन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपत्कालिन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्वतयारी कार्य	पूर्वतयारी कार्य सम्बोधन गर्न रिक्तताको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार निकाय
पहिलो दिन	- शव वाहनको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने, - जनशक्ति परिचालन - खोज तथा उद्धार कार्य - भण्डारो स्थानको पहिचान - संचार माध्यमबाट सूचना प्रवाह गर्ने।	- शव व्यवस्थापन कार्यदल गठन भएको, - श्रोत साधन तथा जनशक्तिहरु तयारी अवस्थामा रहेको, - संचार माध्यम र सञ्चारकर्मीहरुको सम्पर्क सुची तयारी अवस्थामा, - आवश्यकता अनुसारको तालिमको व्यवस्था	- श्रोत साधनको कमी, - समन्वयमा कमी।	जिल्ला प्रहरी कार्यालय
दोस्रो दिन	पहिचान भएका शवहरुलाई कानून बमोजिम आफन्तहरुलाई जिम्मा दिई धार्मिक परम्परा अनुसार दाहसंस्कारका लागि आवश्यक सहयोग गरिदिने,	तालिम प्राप्त व्यक्तिहरु कानूनी प्रक्रिया कार्यको कार्य विभाजन सहित जिम्मा दिई तयारी अवस्थामा राखिने		

५.११.४. पूर्व तयारीका लागि विद्यमान समस्याहरु:

- Disaster Responder Unit हरूसँग विपद् व्यवस्थापनको लागि पर्याप्त मात्रामा रिहर्सल हुन नसकेको,
- खोज तथा उद्धारका लागि पर्याप्त श्रोत साधनको उपलब्धता हुन नसक्नु,
- थप समन्वय हुनुपर्ने,
- सूचना संयन्त्रमा समस्या,
- नियमित छलफल तथा अन्तरक्रियाको कमी।

Handwritten signatures and initials at the bottom of the page.

खण्ड - ६

आवश्यकताको लेखाजोखा

६.१. विषयगत स्रोत साधनको आँकलन

यस खण्डमा विपद प्रतिकार्यका समयमा आवश्यक स्रोत साधनको उपलब्धताको विवरण उल्लेख गरिएको छ ।

६.१.१. समन्वय तथा सूचना क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको विवरण:

क्र सं	कार्यालय/ संस्था	मानवीय स्रोत	हालको मौज्दात रकम	हाल उपलब्ध सामग्रीहरु
१.	जिल्ला प्रशासन कार्यालय/ जि.आ.का.स.के	१ जना		सञ्चार सेट १
२.	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	१ जना		सञ्चार सेट १
३.	सशस्त्र प्रहरी बल	१ जना		सञ्चार सेट १
४.	नेपाली सेना	१ जना		सञ्चार सेट १
५.	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१ जना		सञ्चार सेट १

६.१.२. खोज तथा उद्धार क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको विवरण:

क्र.सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय स्रोत	हाल उपलब्ध सामग्री
१.	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	२ जना	अनुसूचीमा उल्लेख छ
२.	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	तालिम प्राप्त १२० जना	अनुसूचीमा उल्लेख छ
३.	सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल	विपद् व्यवस्थापन तालिम प्राप्त ५० जना	अनुसूचीमा उल्लेख छ
४.	नेपाली सेना	(क) श्री नयाँ सवुज गण हे. क्वा. भरतपुर व्यारेक र सो बाट खटिने १ × सुरक्षा से मु. श्री सैनिक आवासीय महाविद्यालय चैनपुर (ख) श्री नयाँ गोरख गण- चितवन राष्ट्रिय निकुन्ज, कसरा व्यारेक (ग) श्री नं २ विपद् व्यवस्थापन गण, रसौली व्यारेक र सो बाट खटिने १ × सुरक्षा से मु.दियालो बंगला, आपटारी । (घ) श्री सिंहनाथ गण (कमान्डो)- शक्तिखोर व्यारेक र सो बाट खटिने १ × सुरक्षा गुल्म, गैराबारी ।	अनुसूचीमा उल्लेख छ

म १ २ ३ ४ ५

६.२. जिल्लाका स्थानीय तहमा विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमता सम्बन्धी विवरण:

क्र.सं.	स्थानीय तहहरू	विपद व्यवस्थापन ऐन	LDCRP	DPRP	नीति तथा रणनीति	कोष सञ्चालन कार्यविधि	खुल्ला स्थानहरूको निर्धारण	चालु आर्थिक वर्षको प्रस्तावित बजेट रु.	सुचनाको आधार
१.	भरतपुर महानगरपालिका	छ	छ	छ	छ	छ	छ	१ करोड २५ लाख	स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त जानकारी
२.	माडी नगरपालिका	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	७५ लाख	
३.	राप्ती नगरपालिका	-	-	-	-	-	-	५० लाख	
४.	खैरहनी नगरपालिका	छ	छैन	छैन	छ	छ	छ	३० लाख	
५.	कालिका नगरपालिका	छ	छ	छ		छ	छ	३० लाख	
६.	रत्ननगर नगरपालिका	छ	छैन	छैन	छ	छैन	छैन	२५ लाख	
७.	इच्छाकामना गाउँपालिका	छ	छ	छ	छ	छ	छ	१० लाख	
जम्मा								३ करोड ४५ लाख	

स्रोत: सम्बन्धित स्थानीय तहबाट प्राप्त विवरण

(Handwritten signatures and initials)

७. अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना

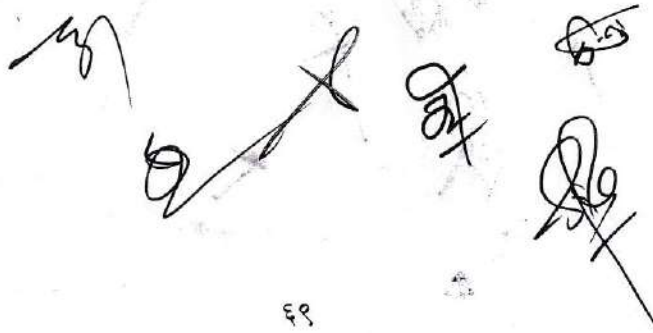
७.१. लक्ष्य र सूचकहरू

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न लक्ष्य र सूचकहरू परिभाषित गरी अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना तयार गर्नुपर्दछ । प्रकोप आउनु पूर्व र विपद् पश्चात् (जस्तै: मनसुन पूर्व र मनसुन पश्चात्) गोष्ठीहरूको आयोजना गरी विपद् पूर्वतयारी तथा आपत्कालीन प्रतिकार्यको प्रभावकारिता मूल्याङ्कन गर्न सकिनेछ ।

यस बाहेक, प्रत्येक विषयगत क्षेत्रले पूर्वतयारी अवस्था र प्रतिकार्यको मूल्याङ्कनको लागि आ-आफ्नो योजना बनाउनु पर्छ । प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Initial Rapid Assessment), बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Multi-sector Initial Rapid Assessment), विषयगतक्षेत्र विशिष्टिकृत लेखाजोखा (Cluster Specific Assessment), क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण जस्ता साझा मूल्याङ्कनका विधिमा समेत सहमति निर्माण गर्नुपर्दछ । स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले उपलब्ध तथ्याङ्क विवरणका आधारमा वा प्राथमिक तथ्याङ्क विश्लेषणका बिधिद्वारा विषयगत कार्यालयहरूसँग समन्वय गरी लक्ष्य र सूचक निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

७.२. अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई

यस खण्डमा समयमा जिल्लामा आईपरेका विपद् तथा प्रकोप प्रभावहरूमा प्रतिकार्य संचालन गर्ने क्रममा आवद्ध विषयगत संघ संस्था वा समिति सदस्यहरूले हासिल गरेको सिकाई, पृष्ठ पोषण लाई निम्न ढाचामा राख्न सकिन्छ । प्रत्येक वर्षको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना छलफल चरणमा अधिल्लो वर्ष वा हालसालैको अनुभवबाट सिकेको विषयहरूलाई यहाँ उल्लेख गरिन्छ । विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयनको समग्र प्रभावकारिता र कमजोरी पहिचान तथा सिकेका कुराहरू मूल्याङ्कन गर्न एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति समेत गठन गर्न सकिनेछ । यस समितिले सम्बन्धित तहको विपद् व्यवस्थापन समितिसँग प्रत्यक्ष समन्वय गर्नेछ र उक्त समितिलाई प्रतिवेदन तयार गर्नेछ । आवश्यकता अनुसार, गाउँपालिका तथा नगरपालिका र सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिका प्रतिनिधिहरू, स्थानीय समुदायका सदस्यहरू पनि अनुगमन र मूल्याङ्कन समितिमा समावेश गरिनेछन् । अनुगमन र मूल्याङ्कन समितिका सदस्यहरूले विपद्को अवधि र विपद् पश्चात् धेरै पटक फिल्ड भ्रमण गर्नेछन् । आपत्कालीन प्रतिकार्य र विपद् प्रभावितहरूलाई राहत वितरण, प्रभावकारी तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि कमजोरी र सुधार पहिचान गर्नेछन् । अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाईको नमूना फाराम यसप्रकार रहेको छ ।

अनुसूची - १

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूको विवरण र सम्पर्क नम्बर:

क्र.सं.	कार्यालय तथा संस्थाको नाम	पद	नामथर	सम्पर्क नं.	वि.व्य.स.पद	कै.
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	श्री गणेश अर्याल	९८५५०१७७७७	अध्यक्ष	
२	भरतपुर महानगरपालिका	कार्यवाहक नगर प्रमुख	श्री चित्रसेन अधिकारी	९८५५०५०९६२ ९८५५०९२३००	सदस्य	
३	जिल्ला समन्वय समिति, चितवन	जि.स.स. प्रमुख	श्री नारायण प्रसाद अधिकारी	९८५५०५५१७८	सदस्य	
४	कालिका नगरपालिका	नगर प्रमुख	श्री विनोद रेग्मी	९८५५०५८९१४	सदस्य	
५	खैरहनी नगरपालिका	नगर प्रमुख	श्री शशी कुमार खनिया	९८५११६५४०१	सदस्य	
६	माडी नगरपालिका	नगर प्रमुख	श्री तारा कुमारी काजी महतो	९८५५०४९३०६	सदस्य	
७	रत्ननगर नगरपालिका	नगर प्रमुख	श्री प्रलाद सापकोटा	९८५५०६२९५३	सदस्य	
८	राप्ती नगरपालिका	नगर प्रमुख	श्री शमशेर लामा	९८५५०६२३३२	सदस्य	
९	इच्छाकामना गाउँपालिका	गाउँपालिका अध्यक्ष	श्री दान बहादुर गुरुङ	९८५५०२६९६४	सदस्य	
१०	राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी	सभापती	श्री मिनिमाधव खनाल	९८४१७५१३७१	सदस्य	
११	नेपाली काँग्रेस	सभापती	श्री राजेश्वर खनाल	९८५५०६१२०८	सदस्य	
१२	ने.क.पा. एमाले	अध्यक्ष	श्री कमलराज पाठक	९८५५०५५७०८	सदस्य	
१३	नेपाली कम्युनिष्ट पार्टी	अध्यक्ष	श्री नरेन्द्र काड्दवा	९८५५०४६०८३	सदस्य	

३०

क्र.सं.	कार्यालय तथा संस्थाको नाम	पद	नामथर	सम्पर्क नं.	वि.व्य.स.पद	कै.
१४	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	अध्यक्ष	श्री रुद्र प्रसाद ढकाल	९८५५०५९९६३	सदस्य	
१५	जनता समाजवादी पार्टी	अध्यक्ष	श्री मुस्तफा अलि	९८४५०४८५८६ ९८४७५४७३४२	सदस्य	
१६	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन	स.प्र.जि.अ.	श्री चिरञ्जीवी शर्मा	९८५५०८८८९१	सदस्य	
१७	जिल्ला समन्वय समिति, चितवन	जिल्ला समन्वय अधिकारी	श्री हरि प्रसाद शर्मा	९८५५०७७२२२	सदस्य	
१८	नयाँ सबुज गण, भरतपुर ब्यारेक	प्रमुख सेनानी	श्री सुदिप कुमार तामाङ	९८५५०७२१७४	सदस्य	
१९	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, चितवन	प्रहरी उपरिक्षक	श्री रामेश्वर पौडेल	९८५५०१५५५५	सदस्य	
२०	सशस्त्र प्रहरी बल, हे.क्वा. नं. १७ गण, आँपटारी	सशस्त्र प्रहरी उपरिक्षक	श्री धन बहादुर बानियाँ	९८४१३२६२१०	सदस्य	
२१	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय, चितवन	उप-अनुसन्धान निर्देशक	श्री सुरेश कुमार तिवारी	९८५११७२९६३	सदस्य	
२२	सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल विपद् व्यवस्थापन तालिम शिक्षालय, कुरिनटार	सशस्त्र प्रहरी वरिष्ठ उपरिक्षक	श्री विकाश घिमिरे	९८५१२७२०५९	सदस्य	
२३	सघन शहरी तथा भवन योजना	कार्यालय प्रमुख	श्री कृष्ण कुमार महर्जन	९८५५०६३१४९	सदस्य	
२४	सडक डिभिजन कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	श्री नारायण प्रसाद लामिछाने	९८५५०११९२६	सदस्य	
२५	नारायणी. लिफ्ट तथा खगेरी सिंचाई कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	श्री कुलराज चालिसे	९८५५०४६४०४	सदस्य	
२६	खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	श्री शेखरचन्द्र के.सि.	९८५५०३२२०४	सदस्य	
२७	डिभिजन वन कार्यालय, चितवन	कार्यालय प्रमुख	श्री बिष्णु प्रसाद आचार्य	९८५५०५७२१५	सदस्य	

जिल्ला प्रशासन कार्यालय
चितवन

७१

३

क्र.सं.	कार्यालय तथा संस्थाको नाम	पद	नामथर	सम्पर्क नं.	वि.व्य.स.पद	कै.
२८	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, चितवन	कार्यालय प्रमुख	श्री निर्मल घिमिरे	९८५५०३०६६४	सदस्य	
२९	पशु सेवा कार्यालय, चितवन	कार्यालय प्रमुख	डा. प्रभात न्यौपाने	९८५५०६५१७६	सदस्य	
३०	कृषि विकास कार्यालय, चितवन	कार्यालय प्रमुख	श्री झलकनाथ कंडेल	९८५५०५९५७०	सदस्य	
३१	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ चितवन	कार्यालय प्रमुख	श्री लक्ष्मण देवकोटा	९८५५०६३३६३	सदस्य	
३२	पूर्वाधार विकास कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	श्री बिरेन्द्र चौधरी	९८५५०८३८२०	सदस्य	
३३	नेपाल टेलिकम भरतपुर	कार्यालय प्रमुख	श्री राकेश चौधरी	९८५५०००२३४	सदस्य	
३४	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	कार्यालय प्रमुख	श्री राजेन्द्र कुमार चौधरी	९८५५०८२३८०	सदस्य	
३५	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, चितवन	सभापति	श्री हरि प्रसाद पौडेल	९८५५०६२५८९	सदस्य	
३६	नैरसरकारी संस्था महासंघ, चितवन	अध्यक्ष	श्री रामचन्द्र अधिकारी	९८५५०५३७४५	सदस्य	
३७	उद्योग बाणिज्य संघ, चितवन	अध्यक्ष	श्री चिरञ्जिवी सुवेदी	९८५५०५६६६३	सदस्य	
३८	चितवन उद्योग संघ	अध्यक्ष	श्री निर	९८५५०५५६९३	सदस्य	
३९	नेपाल पत्रकार महासंघ, चितवन	अध्यक्ष	श्री बसन्त पराजुली	९८५५०५३५७६	सदस्य	
४०	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन	स.प्र.जि.अ.	श्री चूडामणि शर्मा गौतम	९८५५१३०८२६	सदस्य-सचिव	

३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४०

अनुसूची - २

चितवन जिल्ला स्थित कार्यालय प्रमुख र सूचना अधिकारीहरूको सम्पर्क विवरणः

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुखको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	सूचना अधिकारीको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	कार्यालयको ईमेल ठेगाना
१	श्री जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवन	श्री गणेश अर्याल	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	९८५५०१७७७७	श्री मदन लामा धिङ	प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०१२२००	daochitwan1@gmail.com
२	श्री चितवन जिल्ला अदालत	श्री देवीराम भण्डारी	श्रेष्ठोदार	९८५५०७२४२८	श्री अमृत विश्वकर्मा	सूचना अधिकारी	९८५५४४२४११	dgaoc.chitwan@ag.gov.np
३	श्री नयाँ सबुज गण, भरतपुर ब्यारेक	श्री सुदिप कुमार तामाङ	प्रमुख सेनानी	९८५५०७२१७४	श्री विशाल नरसिंह अधिकारी	सेनानी	९८५५०११५९९	navasabujbn1863@gmail.com, bn-navasabuj1@gmail.com
४	श्री जिल्ला प्रहरी कार्यालय, चितवन	श्री रामेश्वर पौडेल	प्रहरी उपरिक्षक	९८५५०१५५५५	श्री चन्द्रभुषण यादव	प्रहरी नायव उपरिक्षक	९८५५०१३९९९	chitwan@nepalpolice.gov.np, dpo.chitwan.political@gmail.com
५	श्री सशस्त्र प्रहरी बल, हे.क्वा. १७ नं. गण, औपटारी	श्री धन बहादुर बानियाँ	सशस्त्र प्रहरी उपरिक्षक	९८५१२७२१३	श्री दिल बहादुर रायमाझी	सशस्त्र प्रहरी नायव उपरिक्षक	९८५११५०५०४	apf.chitwan.bso@gmail.com, apfno17bunchitwan@gmail.com
६	श्री राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय, चितवन	श्री सुरेश कुमार तिवारी	उप-अनुसन्धान निर्देशक	९८५५०११२११	श्री अजय शर्मा	अनुसन्धान अधिकृत	९८५५०४५५२४	nidchitwan@gmail.com
७	श्री नयाँ गोरख गण, कसरा, चितवन	श्री राजेन्द्र बानिया	प्रमुख सेनानी	९८४३३७९५१ ९८५१०१०३५७				bn-nayagoraksh@gmail.com
८	श्री सिहनाथ कमाण्डो ब्यारेक, शक्तिखोर, चितवन	श्री माधव प्रसाद जोशी	प्रमुख सेनानी	९८५११४३९९९				
९	श्री नेपाल प्रहरी, राजमार्ग सुरक्षा तथा ट्राफिक व्यवस्थापन कार्यालय, रामनगर	श्री डिल्ली नारायण पाण्डे	प्रहरी उपरिक्षक	९८५५०१००१७		प्रहरी नायव उपरिक्षक	९८५५०१०३३९	spomugling@nepalpolice.gov.np
१०	श्री सशस्त्र प्रहरी बल, विपद व्यवस्थापन तालिम शिबालय, कुस्तिटार, चितवन	श्री विकास घिमिरे	सशस्त्र प्रहरी बरिष्ठ उपरिक्षक	९८५१२७२०५९	श्री सुर्य आचार्य	सशस्त्र प्रहरी नायव उपरिक्षक	९८५१२६०४११	apf.dmtc2011@gmail.com
११	श्री नं. २ विपद् व्यवस्थापन गण, रसौली ब्यारेक, चितवन	श्री सन्तोष विरजु पौडेल	प्रमुख सेनानी	९८५५०५४५०३				bn-disastermgmt2@nepalarmy.mil.np
१२	श्री जिल्ला समन्वय समिति कार्यालय, चितवन	श्री नमराज सापकोटा	जिल्ला समन्वय अधिकारी	९८५५०७७२२२	श्री मनमाया लामिछाने	नायब सुब्बा	९८५५८९१०४८	chitwandcc@gmail.com
१३	श्री कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, चितवन	श्री भिमार्जुन झवाली	प्रमुख कोष नियन्त्रक	९८५५०८२७२९	श्री मुक्तिप्रसाद चापागाईं	कोष नियन्त्रक	९८५५०१२२३१	dtccchitwan21@gmail.com
१४	श्री जिल्ला सरकारी वकिल	श्री खेमराज पाठक	जि.न्या. व.	९८५५०६३३२२	श्री पुष्पराज	उपन्यायाधिवक्ता	९८५५०६३३२३	daochitwan2@gmail.com

चितवन जिल्ला प्रशासन कार्यालय

७३

७३

७३

७३

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुखको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	सूचना अधिकारीको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	कार्यालयको ईमेल ठेगाना
	कार्यालय, चितवन				बास्तोल			
१५	श्री भूमी प्रशासन कार्यालय, भरतपुर	श्री निर बहादुर दाहाल	प्रमुख भूमी प्रशासन अधिकृत	९८५५०६४९९१	श्री राम प्रसाद खनाल	भूमी प्रशासन अधिकृत	९८५५०९२१९१	chitwan@dolma.gov.np
१६	श्री आन्तरिक राजस्व कार्यालय	श्री पुण्य विक्रम खड्का	प्रमुख कर अधिकृत	९८५५०५३५५५	श्री विमल पौडेल	कर अधिकृत	९८५५०९२२००	iro19@ird.gov.np
१७	श्री शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई		इकाई प्रमुख	९८५५०६३३६३	श्री रमेश अधिकारी	शाखा अधिकृत	९८५५०९२२५१	chitwandec@igmail.com
१८	श्री डिभिजन वन कार्यालय	श्री विष्णु प्रसाद आचार्य	डिभिजनल वन अधिकृत	९८५५०५७९१५	श्री देवि प्रसाद पौडेल	वन अधिकृत	९८५५०५७९१५	divisionchitwan2020@gmail.com, ntnc.bcc@gmail.com
१९	श्री सडक डिभिजन भरतपुर	श्री नारायण प्रसाद लामिछाने	डिभिजन प्रमुख	९८५५०९११२६	श्री कृष्ण प्रसाद आचार्य	इन्जिनियर (सूचना अधिकारी)	९८५५०९२२१८	rdhharapur7@gmail.com
२०	श्री जलस्रोत तथा सिंचाई विकास डिभिजन कार्यालय, भरतपुर	श्री प्रकाश तिमिल्सिना	कार्यालय प्रमुख	९८५५०८१३२४	श्री नेत्र पौडेल	इन्जिनियर (आर्वा तह)	९८५५०९२२५०	crtd45bharapur@gmail.com
२१	श्री सिंचाई तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना	डा. नारायण प्रसाद सुवेदी	आयोजना प्रमुख	९८५५०९२०७७	श्री सागर पौडेल	सूचना अधिकारी	९८५५०९२२२९	psp4dvdp@gmail.com
२२	श्री खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन कार्यालय, भरतपुर, चितवन	श्री शेखर चन्द्र के.सि.	कार्यालय प्रमुख	९८५५०३२२०४	श्री विरजिबी सेढाई	इन्जिनियर	९८५५०९२२३५	fwssmpchitwan@gmail.com
२३	श्री राष्ट्रिय पक्षि रोग अन्वेषण प्रयोगशाला	डा. विजय कुमार श्रेष्ठ	बरिष्ठ पशु चिकित्सक	९८५५०५२१६६	श्री ईन्दु राय यादव	पशु चिकित्सक	९८५५०९२२४४	malchitwan@gmail.com
२४	श्री पशु सेवा कार्यालय, चितवन	डा. प्रभात न्यौपाने	ब.मत्स्य विकास अधिकृत	९८५५०६५१७६	डा. सबिना मिश्र	पशु विकास अधिकृत	९७७२९६०४९	vhlsccchitwan@gmail.com
२५	श्री मत्स्य विकास केन्द्र, भण्डारा	श्री माधव प्रसाद दाहाल	वरिष्ठ मत्स्य विकास अधिकृत	९८५५०६२०८५	डा. गणेश अधिकारी	मत्स्य विकास अधिकृत	९८५५०९२२७८	fidcbhandara@gmail.com
२६	श्री राष्ट्रिय मैकवाली अनुसन्धान, रामपुर	श्री तिर्थराज रिजाल	कार्यालय प्रमुख	९८५५०४४०६६	श्री भिमनाथ अधिकारी	सूचना अधिकारी	९८५५०७९०९१, ९८५५०४५८५५	nmnp2012@gmail.com
२७	श्री राष्ट्रिय गाई अनुसन्धान कार्यक्रम, रामपुर	श्री देवी प्रसाद अधिकारी	संयोजक	९८५५०६४६७०	डा. उद्धव पनेरु	वैज्ञानिक	९८५५०९२२१२	ncprampur@gmail.com, pnruddhav.npl@gmail.com
२८	श्री सघन शहरी तथा भवन निर्माण आयोजना	श्री कृष्ण कुमार महर्जन	आयोजना प्रमुख	९८५५०५३३६३	श्री डोवमान देव कटुवाल	इन्जिनियर	९८५५६००९९	judbchitwan@gmail.com, judbchitwan@gmail.com

७४

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुखको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	सूचना अधिकारीको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	कार्यालयको ईमेल ठेगाना
२९	श्री चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, कसरा	श्री दिल बहादुर पुर्जा पुन	संरक्षण अधिकृत	९८५५०५४२३४	श्री अविनाश थापा मगर	सूचना अधिकारी	९८५५०५४०४०	info.chitwanationalpark.gov.2030@gmail.com
३०	श्री जिल्ला हुलाक कार्यालय, चितवन	श्री शालिकराम बस्याल	हुलाक अधिकृत	९८५५०८१२६१	श्री पदम कुमार श्रेष्ठ	नायब सुब्बा	९८५५०९२२६५	chitwan_postoffice@gmail.com
३१	श्री सहकारी शिक्षालय भरतपुर, चितवन	श्री विष्णु अधिकारी	प्राचार्य	९८५५०६३२८२	श्री सूर्य प्रसाद आचार्य	अधिकृत सातौं	९८५५०९२२६५	chitwancooperative@gmail.com
३२	श्री पूर्वाधार विकास कार्यालय	श्री बीरेन्द्र कुमार चौधरी	सि.डि.ई.	९८५५०८३८२०	श्री विष्णु काफ्ले	इन्जिनियर	९८५५०५४२९७	chitwanido@gmail.com
३३	श्री भरतपुर महानगरपालिका	श्री विरेन्द्रदेव भारती	प्र.प्र.अ. (स.स.)	९८५५२७५९४७	श्री मेनका पण्डित	सूचना अधिकारी	९८५५०९२२०१	bmc@ntc.net.np. info@bharatpurmun.gov.np
३४	श्री रत्ननगर नगरपालिका कार्यालय	श्री प्रकाश खनाल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०९४१११	श्री सविता अर्याल	प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०९२२०२	ratna.municipal@gmail.com. info@ratnanagarmun.gov.np
३५	श्री खैरहनी नगरपालिका कार्यालय	श्री नेत्र प्रसाद पौडेल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०९४१११	श्री दामोदर अधिकारी	प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०५४०६७१	khairahani2071@gmail.com. caokhairahani@gmail.com
३६	श्री कालिका नगरपालिका कार्यालय	श्री देवराज चौलागाई	प्र.प्र.अ. (उ.स.)	९८५५०९११११	श्री प्रकाशचन्द्र पौडेल	सूचना अधिकारी	९८५५०६११३१	kalikanagarपालिका@gmail.com
३७	श्री राप्ती नगरपालिका कार्यालय	श्री प्रदिप पौडेल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०४३१११	श्री बिर्जलाल डाँगी	प्रशासकीय अधिकृत	९८६०८३६३९४	rraptimunicipality42@gmail.com
३८	श्री माडी नगरपालिका कार्यालय	श्री जगत प्रसाद भुसाल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०५०३०६	श्री प्रवीण भण्डारी	सूचना प्रविधि अधिकृत	९८५५०९४०३६	dmsmaddimun@gmail.com. ito.maddimunchitwan@gmail.com
३९	श्री जनस्वास्थ्य कार्यालय चितवन	श्री निर्मल धिमिरे	जनस्वास्थ्य प्रशासक	९८५५०३०६६४	श्री इन्द्रमणि भण्डारी	तथ्यांक अधिकृत	९८५५०९२२६३	dpho.chitwan@gmail.com
४०	श्री कृषि विकास कार्यालय, चितवन	श्री झलकनाथ कँडेल	कार्यालय प्रमुख	९८५५०५९५७०	श्री सुरवी विपाठी	कृषि प्रसार अधिकृत	९८५५०९२२५५	adchitwan@gmail.com
४१	श्री सशस्त्र वन रक्षक तालिम केन्द्र, टिकौली	श्री विष्णु प्रसाद न्यौपाने	वन अधिकृत	९८५५०६१३५८	श्री माधव प्रसाद उप्रेती	सुवेदार	९८४१५९९७२५	talimkendras47@gmail.com
४२	श्री उद्योग, वाणिज्य तथा पर्यटन कार्यालय, चितवन	श्री विनोद पौडेल	ब. उद्योग अधिकृत	९७६१३३१८१	श्री शक्तिमान कुमाल	सूचना अधिकारी	९८५५०९२२१०	icochitwan@bagmati.gov.np
४३	श्री नापी कार्यालय, भरतपुर	श्री श्रीधर ढुङ्गाना	प्रमुख नापी अधिकृत	९८५५०४६९८९	श्री गौतम राजवंशी	सूचना अधिकारी	९८५५०९२२४५	chitwan@dos.gov.np
४४	श्री जिल्ला निर्वाचन कार्यालय	श्री भिमसेन कार्की	जिल्ला निर्वाचन अधिकृत	९८५५०८२७९१	श्री लक्ष्मी बुकाल	नायब सुब्बा	९८५५०९१०९९	dco.chitwan@election.gov.np

७५

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुखको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	सूचना अधिकारीको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	कार्यालयको ईमेल ठेगाना
४५	श्री बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	श्री शिवजी पौडेल	का. निर्देशक	९८४५०७९८७६	श्री गृही नारायण महतो	सूचना अधिकारी	९८४५०६५७८८	bpmchhospital@gmail.com
४६	श्री कारागार कार्यालय, भरतपुर, चितवन	श्री रविन्द्र डुङ्गाना	कारागार प्रशासक	९८४५०९२७७७	श्री चेतनाथ डुङ्गाना	ना.सु.	९८४५०९२२७१	chitawankaragar@gmail.com, chitwan.ni@doj.gov.np
४७	श्री भरतपुर आँखा अस्पताल	डा. पुष्पा गिरी	कार्यालय प्रमुख	९८४५०६५९७६	श्री रमेश घिमिरे	सूचना अधिकारी	९८४५०२६६६२	behchitwan@beh.org.np
४८	श्री भरतपुर अस्पताल	डा. विश्वबन्धु बगाले	प्रमुख मेडिकल सुपरिन्टेन्डन्ट	९८४५०८१४११	गोपाल प्रसाद पौडेल	सि.अ.हे.ब.अधिकृत	९८४५०९२२८०	bharatpurhospital@gmail.com
४९	श्री भरतपुर नागरिक उड्डयन कार्यालय	श्री दिपक वि.क.	विमानस्थल प्रमुख	९८४९७९१५०४				
५०	श्री नागदुङ्गा - मुग्लिङ सडक आयोजना (पश्चिम खण्ड)	श्री सजना अधिकारी	आयोजना प्रमुख	९८४५०८२८३२	श्री सचेन्द्र मिश्र	इन्जिनियर	९८४५०९२२७६	nirtip.nmnp106@gmail.com
५१	श्री व्यवसायिक किट विकास फार्म भण्डारा, चितवन	श्री पूर्णिमा क्षेत्री	कार्यालय प्रमुख	९८४५०४६००२	श्री कमल नयन पन्त	सूचना अधिकारी	९८४५०९७००२	kimbunurserybhandara@gmail.com
५२	श्री जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	श्री अनिल थापा	प्रहरी निरीक्षक	९८४५०९७०९९			-	chitwantango@gmail.com
५३	श्री आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सालय, रत्ननगर	डा. कोपिला अधिकारी	कार्यालय प्रमुख	९८४९३९५६६९	श्री देवेन्द्र कुमार यादव	सूचना अधिकारी	९८४५०९२२७३	p3mosd.dahchhitwan@gmail.com, aaak bagmati@gmail.com
५४	श्री यातायात व्यवस्था कार्यालय, चितवन	श्री अमृत अधिकारी	कार्यालय प्रमुख	९८४५०९७५६८	श्री रामचन्द्र अर्याल	अधिकृत छैटौं	९८४५०९२२८२	yatayatichitwan@gmail.com
५५	श्री मौरी पालन विकास कार्यक्रम, भण्डारा	श्री गोविन्द प्रसाद पोखरेल	प्रमुख	९८४५०६६६५३	श्री अञ्जना महारा	सूचना अधिकारी	९८४५०९२२५३	beekeepingbhandara@gmail.com
५६	श्री बकुलहर रत्ननगर अस्पताल	डा. अंकुर पौडेल	मे.सु.	९८४५०३१२८५	श्री राजकुमार घिमिरे	ज.स्वा.नि.	९८४५०३१०८५	bakulahospital@bagmati.gov.np
५७	श्री नारायणी लिफ्ट, खगेरी सिंचाई व्यवस्थापन कार्यालय	श्री कुलराज यालिसे	कार्यालय प्रमुख	९८४५०६६४०४	ई. प्रकाश तिमिसिना	इन्जिनियर (आठौं तह)	९८४५११२९०४५	narayaniliftdiv2016@gmail.com
५८	श्री इलाका प्रशासन कार्यालय, माडी	श्री कृष्णलाल श्रेष्ठ	कार्यालय प्रमुख	९८४५०८१९४४	श्री धर्म दत्त उपाध्याय	नायब सुब्बा	९८४५२७९२४०	ilakamadi77@gmail.com
५९	श्री राष्ट्रिय कृषि आधुनिकरण कार्यक्रम, कार्यक्रम कार्यान्वयन एकाई	श्री महेश रेग्मी	वरिष्ठ कृषि अधिकृत	९८४५०७७९७०	श्री इन्द्र शर्मा डुङ्गाना	कृषि अधिकृत	९८४५०३५४१८	pmamp.piu.chitwan@gmail.com
६०	श्री भूमिगत जलस्रोत तथा सिंचाई विकास डिभिजन पर्सा	श्री केशव जैसी	सि.डि.ई.	९८४५०६३५६८	श्री सञ्जय कुमार कुशहवा	हाइड्रोपियोलोजिस्ट	९८४५०९२२९१	gwiddchitwan@gmail.com

७ ७६

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुखको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	सूचना अधिकारीको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	कार्यालयको ईमेल ठेगाना
६१	श्री भूमी प्रशासन कार्यालय, खैरहनी	श्री ऋषिराम सुवेदी	कार्यालय प्रमुख	९८५५०८४४१५	श्री प्रेम नारायण पौडेल	नायब सुब्बा	९८५५०१३४१५	khairahani@dolma.gov.np
६२	श्री नापी कार्यालय, खैरहनी	श्री शिरोमणी धिमिरे	नापी अधिकृत	९८५५०८४४५५	श्री शिरोमणी धिमिरे	समर्पक	९८५५०६०६५८	khairahani@dos.gov.np
६३	श्री भूमी प्रशासन कार्यालय, चनौली	श्री हेम कुमार तिमिल्सिना	कार्यालय प्रमुख	९८५५०८३१११	श्री प्रदिप कुमार थापा	नायब सुब्बा	९८५५०१७१११	chanaulibazar@dolma.gov.np
६४	श्री नापी कार्यालय, चनौली	श्री नवराज धिमिरे	कार्यालय प्रमुख	९८५५०८३२८८	श्री भिमलाल आचार्य	सूचना अधिकारी	९८५५०२५१७४	chanaulibazar@dos.gov.np
६५	श्री भूमी प्रशासन कार्यालय, माडी	श्री नवराज धिमिरे	कार्यालय प्रमुख	९८५५०११०७५	श्री सुरेन्द्र बहादुर भण्डारी	नायब सुब्बा	९८५५०९२२७५	madi@dolma.gov.np
६६	श्री नापी कार्यालय, माडी	श्री निर्मल कुमार भट्ट	कार्यालय प्रमुख	९८५५०११०३६	श्री रामजन्म बैठा	अगिन	९८५५०९२२७४	madi@dos.gov.np
६७	श्री इच्छाकामना गाउँपालिका कार्यालय	श्री चन्द्रकान्त बस्नेत	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०४०९९९	श्री श्याम बहादुर खनाल	सूचना अधिकारी	९८५५०९२२०७	ito.ichchhakamanamun@gmail.com, info@ichchhakamanamun.gov.np, ichchhakamanamun@gmail.com
६८	श्री खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण डिभिजन कार्यालय	श्री प्रमोद चन्द्र पौडेल	कार्यालय प्रमुख	९८५५०९१०८६	श्री बन्धना पन्त	सूचना अधिकारी	९८५५०७२११९	chitwanigcdo@gmail.com
६९	श्री नारायणी बेसिन फिल्ड कार्यालय, भरतपुर, चितवन	श्री सुमित अधिकारी	हाईड्रोलिस्ट इन्जिनियर	९८६७४२६७७, ९८५५०३२४०९	विशाल अधिकारी	जल विज्ञान सहायक	९८५५०९२२७२	narayanbasinfidoffice@gmail.com
७०	श्री जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लि.	श्री धन बहादुर के.सि.	कार्यालय प्रमुख	९८५५०७६३२१	श्री केदार राज विष्ट	सूचना अधिकारी	९८५५०४४७०३	
७१	श्री राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई	श्री प्रकाश नेपाल	कार्यालय प्रमुख	९८५५०९६९७९	श्री नविन श्रेष्ठ	सूचना अधिकारी	९८५५०९२२४१	churechitwan2019@gmail.com
७२	श्री भूमिगत जल सिंचाई आयोजना	श्री विश्वबन्धु के.सि.	आयोजना प्रमुख	९८५५०७६९२२	श्री अमर सिंह राई	हा.जि.	९८५५२२१६३५	groudwaterchitwan@gmail.com
७३	श्री कृषि तालिम केन्द्र भण्डारा	श्री नारायण कुमार श्रेष्ठ	प्रमुख	९८५५२७९७५२	श्री सगम धिमिरे	कृषि प्रसार अधिकृत	९८५५१०६१५२	atc@bagmati.gov.np
७४	श्री भरतपुर वितरण केन्द्र, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	श्री राजेन्द्र कुमार चौधरी	केन्द्र प्रमुख	९८५५०८३२८०	श्री नन्दराम विष्ट	प्रशासकिय अधिकृत	९८५५०७८३८०	bharatpur@nea.org.np
७५	श्री रत्ननगर टाँडी वितरण केन्द्र, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, टाँडी		केन्द्र प्रमुख	९८५५०८३६५५	श्री मुक्ती कुमारी महराइ	स.प्रशासकिय अधिकृत	९८५५०८४९०४	tandi@nea.org.np
७६	श्री चनौली वितरण केन्द्र, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	श्री रुद्रराज विष्ट	केन्द्र प्रमुख	९८५५०९१३१२	श्री देवेन्द्र पराजुली	सूचना अधिकारी	९८५५०८२३१२	chanauli@nea.org.np

नेपाल सरकार
कृषि मन्त्रालय
चितवन प्रशासन विभाग

७७

७८

७९

८०

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय प्रमुखको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	सूचना अधिकारीको नामथर	पद	सम्पर्क नम्बर	कार्यालयको ईमेल ठेगाना
७७	श्री दूर सञ्चार कार्यालय, भरतपुर	श्री राकेश चौधरी	Deputy Manager	९८५५००२३४	श्री चन्दन कुमार झा	Senior Engineer	९८५१०८४५६८	krd.bharatpur@ntc.net.np, ntc.bharatpur@gmail.com
७८	श्री दूर सञ्चार कार्यालय, टाँडी	श्री मिलन कुमार श्रेष्ठ	Technical Officer	९८५५०१४९९०	श्री चन्दन कुमार झा	Senior Engineer	९८५१०८४५६८	krd.handi@ntc.net.np, ntc.bharatpur@gmail.com
७९	श्री साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेशन	श्री बुद्धि विनोद दाहाल	कार्यालय प्रमुख	९८५५०१६८८५	श्री अनिता कुमारी पाण्डेय	लेखा प्रमुख	९८४७०३३२२७	salttradingchitwan@gmail.com
८०	श्री आयुर्वेद औषधि उत्पादन कन्द्र, रत्ननगर-०१, चितवन	डा. सुरेश महर्जन	निर्देशक	९८५५०१३५३१	अजिता अर्याल	फार्मेसी अधिकृत	९८५५०१३५३२	aaak.bagmati@gmail.com
८१	श्री साझा प्रकाशन, बागमती प्रदेश कार्यालय	श्री हरिभद्र धिमिरे	प्रमुख	९८४१३५५७२३	श्री अमृतकान्त पण्डित	सूचना अधिकारी	९८४५०५५७२९	bharatpur.jemc@gmail.com
८२	श्री पर्यटन कार्यालय, सौराहा, चितवन	श्री प्रेम प्रसाद ढकाल	प्रमुख	९८५५०७२५४९	श्री हरि कृष्ण अधिकारी	प्रमुख/सूचना अधिकारी	९८४५५४५५८९	tourismofficechit@gmail.com
८३	श्री प्रदेश लेखा इकाई कार्यालय, भरतपुर, चितवन	श्री सागर कुमार पाठक	कार्यालय प्रमुख	९८५५०६०२०९	श्री राजेन्द्र कुमार दराई	सूचना अधिकारी	९८५५०३७२९०	ptuchitwan31@gmail.com
८४	श्री पशु क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, रामनगर, चौतवन	श्री कृष्ण पौडेल	कार्यालय प्रमुख	९८४५३६४८४८	श्री शिरिष गौतम	सूचना अधिकारी	९८५७८२४१७७	aqoprannagar01@gmail.com
८५	श्री राष्ट्रिय जीवन विमा कम्पनी लिमिटेड	श्री उषा सापकोटा	कार्यालय प्रमुख	९८५५०८५१७५	श्री तेज प्रसाद अर्याल	सूचना अधिकारी	९८४५०५५८४०	info.naravangadh@rbs.gov.np
८६	श्री स्वास्थ्य विमा बोर्ड, सम्पर्क शाखा कार्यालय, चितवन	श्री रमेश धमला	कार्यालय प्रमुख	९८६३४६८६६५				chitwan@hib.gov.np
८७	श्री कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड	श्री राजन बगाले	कार्यालय प्रमुख	९८४१०५४५७०	श्री राजेन्द्र न्यौपाने	सूचना अधिकारी	९८५११४३६७४	bharatpur@kscl.gov.np
८८	श्री स्कुल अफ हेल्थ साइन्स, भरतपुर	श्री सुमन पौडेल	कार्यालय प्रमुख	९८५१२०९९३४	श्री कशिनाथ पण्डित	वरिष्ठ प्रशासकीय अधिकृत	९८५५०४७६९४	sohsbharatpur@gmail.com
८९	श्री CTEVT नारायणी बहुप्राविधिक शिक्षालय	श्री विज्ञान अधिकारी	शिक्षालय प्रमुख	९८५५०१२६३३				

ह. वि. प्र. वि.